

**Ammatillisessa perhekodissa kasvattajina toimivien ihmiskäsitys
kasvatettavasta ja itsestä kasvattajana**

Tiia Hartikainen

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalipedagogiikka

Yhteiskuntatieteiden laitos

Itä-Suomen yliopisto

Kevät 2014

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Yhteiskuntatieteiden laitos
Sosiaalipedagogiikka
HARTIKAINEN TIIA: Ammatillisessa perhekodeissa kasvattajina toimivien ihmiskäsitys
kasvatettavasta ja itsestään kasvattajana
Opinnäytetutkielma, 87 sivua, 3 liitettä
Ohjaajat: professori Hämäläinen Juha YTT, yliopistonlehtori Ryyänen Sanna FT

Kevät 2014

Avainsanat: ihmiskuva, perhehoito, kasvatus, tietoisuus, sosiaalipedagogiikka

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkielman aiheena on kasvattajien ihmiskäsitys nyky-yhteiskunnassa. Käsitteet vaikuttavat ja näkyvät konkreettisesti ihmisen toiminnassa. Kasvatus on toimintaa, jossa kasvattajilla on valta kasvatettavaan. Kasvattajat ovat vastuussa kasvatettavasta, mutta myös vastuussa toiminnastaan kasvatettavalle. Millaisia ovat kasvattajan ihmiskäsitykset, näkyy käytännössä kasvatettavan kohtaamisessa. Kasvatettavan ja kasvattajan kohtaamisilla sekä saadulla kasvatuksella on suuri merkitys kasvatettavan loppuelämään. Tässä tutkielmassa kasvattajat ovat ammatillisissa perhekodeissa toimivia kasvattajia. Ammatilliset perhekodeit tarjoavat yksityistä perhehoitoa kunnille, jotka ovat huostaanottaneet lapsia ja tarvitsevat näille sijoituspaikan. Ammatilliset perhekodeit ovat yksityisiä koteja, joissa vanhemmat työskentelevät pääsääntöisesti kotona. Perhekoitoimintaa säädellään lailla, joka määrittelee kasvattajille esimerkiksi pätevyysvaatimukset sekä perhekodein puitteet. Tutkielman tavoitteena on saada tietoa, millaisia ihmiskäsityksiä ammatillisissa perhekodeissa toimivilla kasvattajilla on kasvatustyönsä taustalla. Tutkielmaa varten haastateltiin seitsemää kasvattajaa viidestä eri ammatillisesta perhekodeista. Tutkimusmenetelmänä tässä tutkielmassa käytettiin teemahaastattelua ja aineistoa analysoitiin teoriasidonnaisesti fenomenografisella otteella. Tutkielman viitekehystenä toimii sosiaalipedagogiikan paradigma.

Tutkielmassa todetaan kasvattajien ihmiskäsityksien olevan yhteneväisiä. Kasvattajien erilaisista taustoista ja elämäkokemuksista huolimatta kasvattajat jakavat käsityksen hyvän kasvattajan perusominaisuuksista. Käsitteeseen itsestä vaikuttaa ammatillisen perhekodein viitekehys, jolloin kasvattajat toivat esille erityisiä persoonan ominaisuuksia, jotka auttavat toimimaan valittujen kasvatettavien kanssa. Kasvattajat käsittivät jatkuvan tarpeen kehittyä ja reflektoida toimintaansa. Kasvatettavat olivat kasvattajille lähtökohtaisesti hyviä lapsia, jotka oireilevat ulospäin kodin epätervettä ilmapiiriä. Päämääränä kasvatustoiminnassa on omillaan pärjäävä aikuinen, jolla on rohkeutta pyytää apua tukiverkostonsa muilta aikuisilta. Päämäärään kasvattajat katsoivat pääsevänsä terveillä arvoilla, rajoilla, kannustuksella ja joustavuudella sekä jatkuvalla omien taitojen ja tietojen kehittämällä. Kasvatuksen suurimmat haasteet liittyivät yhteiskunnan arvojen aiheuttamiin ongelmiin. Vanhempien individualistinen, omaan hyvinvointiin keskittyvä ajattelu aiheuttaa pahoinvointia perheille. Yhteiskunnan arvot näkyivät painotuksina lastensuojelutyössä. Kasvattajat katsovat, että kunnat eivät uskaltaneet sijoittaa lapsia ammatillisiin perhekoteihin kustannusten takia, vaikka lapsi olisi sitä tarvinnut. Omalla toiminnallaan kasvattajat näkivät kuitenkin pystyvänsä antamaan kasvatettaville paremmat lähtökohdat elämälle.

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Faculty of Social Sciences and Business Studies

Department of Social Sciences

Main subject of Social pedagogy

HARTIKAINEN TIIA: Professional foster care parent's idea of man child and from themselves as parent

Master's thesis, 87 pages, 3 appendices

Advisors: Professor Juha Hämäläinen
Senior Lecturer Sanna Ryynänen

Spring 2014

Keywords: image of man, private care, awareness, education

ABSTRACT

The subject of this master's thesis is parents' conceptions of man in modern society. These conceptions affect and are seen concretely in the way of behaviour. Education is an action where the educator holds the power in relation to the one being educated. Educators are responsible as well as liable for their actions to the one being educated. The educators' conceptions of man can be seen in practice when the educator meets the one being educated. These encounters and the quality of parenting have a great effect on the one being educated for the rest of his or her life. In this study, the educators are professional foster care parents. Professional foster care homes offer private family care possibility to municipalities that have taken children in custody and need them to be relocated to another home. Professional foster care homes are private homes where the parents work mainly at home. Professional foster care home actions are regulated by law, which defines, for example, the competence requirements for the educators and the framework for the foster care homes.

The aim of this study was to gain information about what kind of conceptions of man the educators of the professional foster care homes possess as a background for their educational work. The research method used was thematic interview, and the data was analyzed theoretically in a phenomenographic manner. Social pedagogical paradigm functioned as the framework of this study.

In this study, it was discovered that the educators share similar conceptions of man. Despite their different backgrounds and life experience, the educators share the same idea of an educator's basic qualities. The framework of professional foster care home impacts the perception of self, thus, in this context, the educators brought out special treats of personality that help working with the chosen ones to be educated. The educators comprehended the constant need for development and reflection of their actions. To the educators, the ones being educated were primarily good kids who manifested the unhealthy atmosphere of their homes in their behaviour. The aim of the educational work is an adult who can survive on his or her own and who has the courage to ask for help from the other adults in their support network. The educators saw that this aim could be obtained with healthy values, boundaries, support, and flexibility, as well as ongoing development of their own knowledge and skills. The biggest educational challenges concerned the problems caused by the values in society. The parents' individualistic way of thinking that concentrates on their own wellbeing causes malaise for the families. The values of society were seen in the emphases of the child welfare work. The educators saw that the municipalities did not have the courage to relocate the children to professional foster care homes because of the expenses even if the child would have needed it. The educators saw that, through their work, they were able to offer better starting point for life for the ones being educated.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	3
2.1 Käsitys ihmisestä ja ihmisyydestä.....	3
2.2 Ihmiskäsitys, arvot ja kasvatustietoisuus	4
2.3 Sosiaalipedagogiikka taustateoriana	8
2.3.1 Yleisesti sosiaalipedagogiikasta.....	8
2.3.2 Tutkielmaan vaikuttavat sosiaalipedagogiikan teoriat.....	9
3 KODISTA AMMATILLISEEN PERHEKOTIIN.....	13
3.1 Lastensuojelu ja sijaishoito	13
3.2 Ammatillinen perhekoti	15
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
4.1 Tarkoitus ja tutkimusongelma.....	17
4.2 Aiemmat tutkimukset.....	18
4.3 Tutkimusmenetelmä.....	21
4.4 Aineiston hankinta	21
4.5 Tutkimusaineiston analysointi	23
4.6 Eettiset kysymykset.....	26
4.6.1 Haastateltavien informointi ja aineiston anonymisointi.....	26
4.6.2 Tutkijan suhde tutkimukseen	28
4.6.3 Kohtaaminen haastattelussa	29

4.6.4 Tutkijan rooli haastattelutilanteessa.....	30
5 KASVATTAJA JA KASVATETTAVA	31
5.1 Kasvattajan käsitys itsestään	31
5.1.1 Kasvattajat kuvaavat itseään	31
5.1.2 Kasvattajan tausta	33
5.1.3 Kasvatuksen lähtökohdat ja käytännön työ.....	35
5.1.4 Kasvattajan tulevaisuus ja haasteet	40
5.1.5 Yhteenveto: Kasvattajan käsitys itsestään	45
5.2 Käsitys kasvatettavasta	48
5.2.1 Kasvatettava on	48
5.2.2 Kasvatuksen päämäärä.....	49
5.2.3 Kasvatettavan tulevaisuuden haasteet	52
5.2.4 Yhteenveto: Kasvattajan käsitys kasvatettavasta	55
6 TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	61
7 POHDINTA	63
7.1 Tutkielman teoreettinen ja käytännöllinen anti.....	63
7.2 Jatkotutkimuksen aiheet.....	65
LÄHTEET.....	68
Liitteet	74
Taulukot	78

1 JOHDANTO

Kasvatus on käytännön toimintaa, jossa kasvattajan ja kasvatettavan välillä vallitsee epätasa-arvoinen valtasuhde. Kasvattaja tekee tiedostamattaan ja tietoisesti arvovalintoja, joiden pohjalta hän välittää hyväksi kokemiaan asioita seuraavan sukupolven edustajalle. Kasvatustilanteessa kasvattaja on vastuussa kasvatettavasta, mutta myös vastuussa toiminnastaan kasvatettavalle. (Puolimatka 1996, 16, 87, 147, ks. myös Wilenius 1978, 11.) Kasvatus ei ole koskaan neutraalia toimintaa (Laurila 1993, 145). Kasvattajalla tulisi olla selkeä käsitys toimintansa päämäärästä. Millainen on ihminen, jota kasvatustoiminnalla tavoitellaan? Millaista kasvatettavan käytöstä kasvatuksella pyritään edistämään? (Wilenius 1980, 51.) Kasvattajan arvomaailma, asenteet, omaksutut normit ja elämäkokemus vaikuttavat käsityksiin kasvatustoiminnan takana. Millaisia asenteet kasvatettavaa kohtaan ovat, näkyy ja kuuluu konkreettisesti kasvatustilanteissa. (Hirsjärvi 1980, 30- 32, 42- 43.) Kasvatustoiminnan taustalla olevien käsityksien pohtiminen on toiminnan kehittymisen kannalta tärkeää. Jokainen kasvatustilanne on ainutlaatuinen kohtaamistilanne, jossa välitetään tietoa maailmasta, yhteiskunnan arvoista ja kasvatettavan merkityksestä kasvattajalle. (Pollari 2010, 13- 16.)

Tässä tutkielmassa tarkastellaan ammatillisissa perhekodeissa toimivien kasvattajien ihmiskäsityksiä arkipäivän toiminnan takana. Erityisesti huomion kohteena ovat kasvattajan käsitykset itsestään ja kasvatettavasta.

Kasvattajilla tarkoitan tässä tutkielmassa kasvattajia, jotka toimivat vanhempina ammatillisessa perhekodissa. Ammatilliset perhekodit asettuvat sijaishoidon muodoltaan laitoshoidon ja tavallisen perhehoidon välille. Toimintaa perhekodeissa säädellään lailla, joka esimerkiksi määrittää kasvattajille tietyt pätevyysvaatimukset ja perhekotina toimivan rakennuksen puitteet. (ks. sosiaaliportti, ammatillinen perhekoti.) Tässä tutkielmassa kasvatettavalla tarkoitetaan ensisijaisesti alle 18-vuotiasta lasta tai nuorta, joka hahmottuu ammatillisen perhekodin kontekstissa. Tarkemmasta kasvatettavan määritelmästä vastaavat tutkielmaan varten haastatellut kasvattajat.

Tämän tutkielman tekemiseen innostus lähti jo kandidaatin tutkielman vaiheen pohdinnoista kasvattajan ja kasvatettavan välisestä kohtaamisesta. Sosiaalipedagogiikka varsin nuorena oppialana antaa tutkimuksen tekemiseen oman, tuoreen näkökulmansa. Arjessa tulee harvoin mietityksi, mitkä

seikat, arvot ja kokemukset saavat itsen toimimaan tilanteissa juuri sillä tavalla kuin toimii. Kasvatustilanteessa saadut kommentit voivat vaikuttaa kasvatuksen kohteena olleen loppuelämään joko vahingollinen tai elämään eteenpäin vievän voiman tavoin (Rauhala 2005, 186). Koin mielenkiintoiseksi tutkia, mitä kasvattajat ajattelevat itsestään ja kasvatettavana olevista lähtökohtaisesti. Kasvattajia edustamaan valitsin ammatillisissa perhekodeissa toimivat vanhemmat, koska koin heillä olevan laajan kokemuspohja itsestään kasvattajana erilaisten kasvatettavien kanssa. Valintaan vaikutti myös laissa määritellyt pätevyysvaatimukset kasvattajan kokemuksesta ja koulutuksesta. Etsiessäni tietoa ammatillisista perhekodeista totesin tiedon määrän olevan vähäinen eikä tutkimusta ole tehty näkökulmasta, jota hahmottelin. Samoin oli myös ihmiskäsityksiä koskevan tiedon kohdalla, jossa tieto painottui 70-luvulla tehtyyn tutkimukseen. Syitä, miksi ihmiskäsitys kiinnostaa juuri tällä hetkellä voi olla Aimo Peltosen (1982) mukaan yhteiskunnassa vallitsevasta murroksesta, joka pakottaa meidän useammalla tasolla pohtimaan käsityksiämme ihmisestä. Käsitykset ihmisestä luovat pohjan päätöksen teolle, jotka vaikuttavat tulevaisuuttemme (emt.1982, 7). Tämän hetkessä suomalaisessa yhteiskunnassa on käynnissä Peltosen kuvailemankaltainen murros. Joudumme pohtimaan millainen on suomalainen kansalainen, millainen on hyvinvointiyhteiskunta, jossa suomalaisen on hyvä elää. Tämän tutkielman kautta tietomme tästä yhteiskunnasta ja siinä vallitsevasta ajatusmaailmasta erityisesti kasvatuksen kontekstissa kasvaa. Huomion kohdistaminen vielä varsin tuntemattomaan sijaishuollon muotoon, ammatilliseen perhekotiin, antaa omalta osaltaan myös tunnustusta hienoa kasvatustyötä arjessaan tekeville, avarasydämisille ihmisille. Tutkielman aihe on avaus pohdintaan millaisessa maailmassa elämme ja mitä käsityksiä toimintamme takana todella on.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

”Ihminen on kaiken tutkimuksen lähtökohta ja myös se, johon kaikessa tutkimuksessa on palattava.”

(Krohn 1991, 24.)

2.1 Käsitys ihmisestä ja ihmisyydestä

Ihminen on olento, joka kykenee tiedostamaan itsensä ja oman olevuutensa. Ihminen hahmottaa itsensä toisesta erilliseksi olennoiksi ja on siksi kykeneväinen pohtimaan itseään. Kuka minä olen, mitä minä haluan, mitä minä teen täällä, miksi minä tunnen näin, miksi minulla on tällaiset pyrkimykset? (Krohn 1991,15.) Käsitykset ovat ajallisesti rajoittuneita, tuntemuksia juuri tältä hetkeltä, nyt. Seuraavassa hetkessä voimme jo kuvata käsityksemme aivan toisella tavalla, koska ne muuttuvat uuden tiedon kertymisen myötä. (Hirsjärvi 1980, 22.) Tiedostamattammekin meillä jokaisella on käsitys siitä mitä ihmisyyteen kuuluu. Toimintamme yksilöinä perustuu tuon hetken tietämyksen mukaiselle käsitykselle ihmisestä. (Heikkilä & Holma 1990, 20.) Kohdatessamme ja ollessamme vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa käsityksemme ihmisestä vaikuttavat toimintaamme (Wilenius 1991, 11). Kaikki mitä sanomme ilmentää asenteitamme, jotka ilmaisevat samalla käsityksiämme. Kaikki käsitykset eivät kuitenkaan mene asenteen käsitteen alle. (Hirsjärvi 1980, 42.) Toimiaksemme vuorovaikutustilanteessa käytämme hyväksemme käsityksiämme ihmisestä eli ihmiskäsityksiämme (Hirsjärvi, 1985, 57).

Ihmiskäsitys on kokonaisvaltainen hypoteettinen kuva ihmisestä. (Hirsjärvi 1985, 91.) Ensisijaisesti se kertoo, millaisista olemisen ulottuvuuksista ihminen muodostuu. Tieteellisessä tiedossa ihmiskäsitys tiedostetaan, se on selkeä ja rationaalisesti muodostettu kuva. Arjessa yksilön henkilökohtaiset mieltymykset värjätävät käsitystä tai sitä ei tiedosteta. Raja ihmiskäsityksen tiedostamisessa on kuitenkin liukuva. Yleisesti ihmiskäsitys ymmärretään perusasetoitumiseksi toista ihmistä kohtaan. (Rauhala 2005, 13, 18.) Synonyymejä ihmiskäsitykselle suomen kielessä

ovat: ihmiskuva, ihmisluonto ja ihmisolemus. Englannin kielessä vastaavia käsitteitä katsotaan olevan; image of man, human nature, conception of man ja model of man. (Hirsjärvi 1985, 91.)

2.2 Ihmiskäsitys, arvot ja kasvatustietoisuus

Jokaisella ihmisellä on jonkinlainen ihmiskäsitys. Tieteen parissa toimivalla tutkijalla ihmiskäsitykseen vaikuttavat tieteenalakohtaiset näkemykset (Varto 2003, 62). Yksilön ihmiskäsitys on aina liitoksissa lähiyhteisöön ja sen maailmankatsomukseen sekä yhteiskunnassa vallitseviin arvostuksiin (Ks. Hirsjärvi 1982, 5; Hirsjärvi 1985, 95). Yhteiskunnan ihmiskäsitys välittyy esimerkiksi koulujen opetussuunnitelmien kautta (Pollari 2010, 46- 47). Ihmiskäsitys muotoutuu elämäkokemuksen kautta ja siksi se nähdään jatkuvasti muotoutuvana. Kasvatuksessa käsitys on enemmän tai vähemmän jäsentynyt kuva siitä, millainen ihminen on, millaiset ovat hänen mahdollisuutensa yksilönä, millaisia rajoituksia tämän olemukseen liittyy, miten hänet saadaan toimimaan halutulla tavalla ja kuinka hänessä olevia ominaisuuksia voitaisiin kehittää, jotta saataisiin kasvatettua mahdollisimman hyveen mukainen ihminen. (ks. Hirsjärvi 1985, 57, Hirsjärvi 1984, 41.)

Kasvatuksesta puhuttaessa kirjoittajat tuovat usein esille huolen kasvatustoiminnan tavoitteiden ja päämäärän tiedostamisen tärkeydestä osana toimintaa. Ihmiskäsitys antaa kasvatustoiminnalle tavoitteet ja rajat (Patrikainen 1997, 57). Se on taustalla kaikessa siinä, mitä teemme, kun aiomme kasvattaa (Varto 2003, 48). Toiminta, joka rakentuu ihmiskäsitykselle, on välttämättä alistettava kriittisen pohdinnan alle (Pollari 2010,13). Käsitteeseen siitä, mihin pyritään, on oltava realistinen, sillä ihminen ei voi olla rajattomasti ”mitä vaan” (Wilenius 1980, 51). On oletettavaa, että kasvatuksen ammattilaisen ihmiskäsitys on pitkälle jäsentynyt ja harkittu kuva siitä, mikä on kasvatuksessa välttämätöntä ja mikä on mahdollista (Hirsjärvi 1985, 96). Tavoitteelliselta kasvatukselta katoaisi kokonaan pohja, jos kasvattajalta puuttuisi ihmiskäsitys siitä, millainen on aikuinen ja aikuisuus, johon lasta kasvatetaan (Varto 2003, 62). Kasvatuksen päämäärää eli tulevaisuutta pohdittaessa on otettava vastaan kasvatustieteen ja historiankirjoituksen haaste pohtia arvokysymyksiä (Nivala 2006, 100).

Kasvatus on intensiivistä puuttumista yksilön kehityskulkuun ja siksi se vaatii oikeutuksen (Puolimatka 1995, 121). Tätä tutkielmaa varten haastatellut kasvattajat ovat saaneet oikeutuksen

toimia kasvattajina sosiaalitoimen tekemän sijaishuollon päätöksen kautta. Kasvattajien toimintaa ohjaavat sosiaalihuoltolaissa määritellyt tavoitteet tasapainoisen kehityksen turvaamisesta, korvaavien kokemusten saamisesta aina vastuulliseksi aikuiseksi kasvattamiseen. (Räty 2012, 2, ks. myös Laurila 1993, 128.) Lauri Rauhala (2005, 186) ja Juha Suoranta (2002, 46) toteavat tahoillaan kasvatuksella olevan suuret mahdollisuudet vaikuttaa, mutta valta vaikuttaa yksilöön, luo myös vastuun. Kasvatustoiminnan kautta kasvattaja välittää omia arvojaan kasvatettavalle (Puolimatka 1995,110), mutta hän tavoittelee myös niiden mukaista kehitystä kasvatettavassa. Arvot ovat kasvatuksen kannalta välttämättömiä. (Hämäläinen & Nivala 2008, 38.) Kasvattajan vastaus perimmäisiin ihmisyyttä koskeviin kysymyksiin muodostuu hänen arvojensa pohjalta. Esimerkiksi kysymys elämän tarkoituksesta määrittyy samalla tavalla. (Puolimatka 1995, 128.) Jokaisella ihmisellä on arvojen kautta muodostunut kuva siitä, millaista elämä on ihanteellisemmillaan (Kemppinen 1991, 19). Tuo ihannekuva ja siihen pääsemisen keinot tulisi kasvattajan tiedostaa toiminnassaan.

Kasvatus ei tapahdu koskaan historiallisessa ja ideologisessa tyhjiössä vaan lähiyhteisöillä ja yhteiskunnalla on vaikutusta toiminnan taustalla oleviin käsityksiin kasvatustilanteisiin. Arvot huokuvat kaikista yksilöistä ympäröivistä rakenteista. (Väri 2004, 35.) Nykypäivän yhteiskunnassa yksilöt ovat jatkuvasti alttiina saamaan vaikutteita mitä erilaisimmista ideologioista ja traditioista. Tämän on saanut aikaan media, joka tuo jatkuvalla syötöllä tietoisuutemme uusia asioita. Ilman kasvattajien aktiivista reflektiota kulttuurista omaksuttujen tapojen ja uuden tiedon välille syntyy konflikteja. Ihmiselle ominaista on viehättyä uusista vahvan yhteisön sisältämistä vanhoillisista yhteisöistä, joissa identiteetti ja osallisuuden kokemus ovat vahvoja. (Stevenson & Haberman 2009, 7.) Näiden seikkojen pohjalta määrittyy myös maailmankatsomuksemme, joka osaltaan vaikuttaa käsityksiimme toiminnan takana (ks. Hirsjärvi 1984, 67).

Kasvatustietoisuuden käsite tarkoittaa suppeasti kuvattuna kasvattajan tajunnantilaa, johon kuuluvat käsitykset kasvatustoiminnasta, tehtävistä kasvattajana ja käsitys tehtävän luomista oikeuksista sekä velvollisuuksista. Kasvatustietoisuus on mitä suurimmissa määrin kasvattajan henkinen tuote, joka tulee ilmi kasvattajan käytännön toiminnassa. Henkisenä tuotteena tietoisuus on prosessin tulos, prosessin, joka ei ole koskaan valmis. (Hirsjärvi 1980, 17, 19, 20.) Kasvatustietoisuus on pohjana kasvattajan tiedolle inhimillisen kanssakäymisen luonteesta aina tietoon vallitsevasta yhteiskunnasta ja kehittämisestä sekä toiminnasta (Hämäläinen & Nivala 2008, 61). Vain refleктоimalla omaa

toimintaansa kasvattajan kasvatustietoisuus voi kehittyä, mutta silti todetaan, että vain pieni osa kasvatuksesta on tietoisien toiminnan tulosta (Wilenius 1978, 11).

”Moni on jo sitä mieltä, että suurin osa kasvatuksesta tapahtuu vahingossa—”

(Varto 2003, 48).

Kasvatustietoisuus tai Wileniuksen (1978) käyttämä ”kasvatustieto” tarkoittaa käytännöllistä tietoa, joka säätelee toimintaamme kasvatustilanteessa. Kasvatustieto jakautuu tietoon päämäärästä, tilanteesta ja menetelmistä. (emt. 1978, 26.) Juha Hämäläinen ja Elina Nivala (2008) muotoilevat uudelleen edellä mainittuja Reijo Wileniuksen kuvaamia kasvatustiedon osasia. He muotoilevat käsitteen kasvatustietoisuudeksi ja sen osat ovat päämäärä-, tilanne- ja menetelmätietoisuudeksi. Wileniuksen listaan he lisäävät vaikutustietoisuuden. (Hämäläinen & Nivala 2008, 60.)

Kasvattajien tietoisuus työn päämäärästä on osoittautunut tärkeäksi kasvatuksesta kirjoittaneiden ajatuksissa. Wilenius (1978) määrittelee ensimmäisenä juuri päämäärätiedon, jonka hän kokee omana aikanaan olleen kasvatustiedon alikehittynein osa (emt. 1978, 26). Jokainen kasvattaja joutuu muodostamaan käsityksen siitä, mitä hän omalla kasvatustoiminnallaan tavoittelee. Wilenius kokee päämäärien ja arvojen olevan yhteiskunnassa epäselviä. (emt. 1980, 51.) Päämäärätiedon pohjana on yleinen tietämys lapsen kehittymisestä ja kasvamisesta. Hyviksi kasvattajan ominaisuuksiksi hän kuvaa kehityspsykologisen ja kehitysantropologisen tiedon hallinnan sekä kyvyn soveltaa tietojaan käytännössä. Tiedon kautta kasvattajalla on käsitys ”tilasta”, jossa kasvatettava on ja pystyy hahmottamaan tämän kehityskulun seuraavan ”tilan”. Tieto kasvatettavasta ei kuitenkaan riitä vaan Wilenius katsoo, että kasvattajalla tulee olla syvällistä tietoa yhteiskunnasta ja sen kehittymisen rakenteista. (Wilenius 1978, 28- 31.)

”—tietoa siitä maailmantilasta, johon kasvattajan toiminta kohdistuu ja jossa se pyrkii aikaansaamaan muutoksen.”

(Wilenius 1978, 32).

Kasvattajalla tulisi olla pidemmälle yltävä käsitys yhteiskunnasta ja maailmasta, jossa hän elää. Wilenius (1978) kuvaa tätä ”futurologiseksi tiedoksi”, jonka perusteella kasvattaja osaisi kuvailla, millainen on tulevaisuuden yhteiskunta ja millaisen kehityskulun sen toteutuminen vaatii. Kasvatustoiminnassaan kasvattaja tekee arvovalintoja kasvatettavien kanssa ja niillä hän pyrkii

vaikuttamaan kasvatettavan tulevaisuuteen. Wilenius katsoo vähimmäisvaatimuksena kasvattajille olevan oman työn perustan tiedostamisen. (Wilenius 1978, 30- 31.) Anu Haapala ihmettelee, eikö kasvatus ole aina tulevaisuuteen suuntaavaa (Haapala 2002, 126)? Hämäläinen ja Nivala (2008) käyttävät käsitettä päämäärätietoisuus. Heidän muotoilussaan korostuu kasvattajan arvotietoisuus. Kasvattajan tulisi syventää tietoisuuttaan arvoistaan, sillä ne vaikuttavat kasvatuksen päämäärään merkittävästi. (Hämäläinen & Nivala 2008, 60.)

Toinen kasvatustiedon osa on tilannetieto. Tilannetieto on tietoa tästä hetkestä ja tähän johtaneista kehityskuluista. Yleisesti ottaen se on tietoa maailmantilasta. Kasvatuksessa tilannetieto tarkoittaa kehityspsykologista tietoa siitä, mitkä kehitysvaiheet kasvatettava on tiettyyn ikään mennessä käynyt läpi ja mikä kehitysvaihe on seuraavaksi edessä. Se on tietoa siitä, millaisia virikkeitä kasvatettava on saanut ja millainen on hänen lähiyhteisönsä sosiaalinen ja kulttuurinen tausta. Päämäärätiedon tapaan Wilenius näkee tärkeäksi kasvattajan kyvyn pystyä soveltamaan teoriatietoa ja käsitteitä tekemiensä havaintojen kanssa. (emt. 1978, 32- 33.) Hämäläinen ja Nivala (2008) määrittelevät tilannetietoisuuden olevan yksinkertaisesti tietoa olosuhteista, joissa kasvatus tapahtuu. Kasvatus on heidän mukaansa tilannesidonnaista toimintaa ja jokainen kasvatuksellinen kohtaamistilanne ainutlaatuinen. Samanlaista kasvatustilannetta ei tule enää saman kasvatettavan ja kasvattajan välillä. (emt. 2008, 64.)

Kasvatustiedon kolmas osa on menetelmätieto. Wileniuksen (1978) kuvaus menetelmätiedosta on koulupainotteinen. Kasvattajan käytännön toiminta korostuu opetustyössä. (emt. 1978, 32- 35.) Menetelmätietoisuuden Hämäläinen ja Nivala (2008) hahmottavat tarkoittavan käytännön menettelytapoja, joilla pyritään päämäärään. Menetelmätietoisuus vaatii heidän näkökulmastaan tietoisuuden syventämistä menettelytapojen eettisyydestä ja siitä, kuinka ne vastaavat tarkoitukseensa. Hämäläinen ja Nivala lisäävät listaan vaikutustietoisuuden, jonka he kertovat olevan ymmärrystä kasvatustoimien seurauksista. Tämän osa-alueen tiedon syventämisen he näkevät tapahtuvan teoreettisen perehtymisen ja kasvatustoiminnan arvioinnin kautta. (emt. 2008, 60.)

2.3 Sosiaalipedagogiikka taustateoriana

Tutkija ei voi koskaan toimia täysin objektiivisesti vaan hänen toimintaansa ja tekemiinsä huomioihin vaikuttavat hänen arvomaailmansa, kokemuksensa sekä tietonsa maailmasta ja sen tilanteesta. (ks. esim. Hämäläinen & Nivala 2008, 27). Sosiaalipedagogiikka ja sen teorioiden muodostama ajatusmaailma on ollut vaikuttamassa tämän tutkielman syntymiseen, painotuksiin ja tulosten tulkintaan. Tässä luvussa kuvailen ensimmäiseksi sosiaalipedagogiikan olemusta yleisesti ja syvennyn sitten kertomaan teorioista ja menetelmistä, jotka vaikuttavat ajatteluuni ja käsitykseeni ihmisestä ja elämästä.

2.3.1 Yleisesti sosiaalipedagogiikasta

Sosiaalipedagogiikka on yhteiskuntatieteisiin kuuluva kasvatuksellinen oppiala, josta Suomessa on kirjoitettu ensimmäinen oppikirja Juha Hämäläisen ja Leena Kurjen toimesta vuonna 1997. Oppialana sosiaalipedagogiikka on Suomessa varsin nuori oppiala. (Kurki & Nivala 2006, 11- 12.) Sosiaalipedagogiikan nähdään olevan käytännöllinen tieteenala (Hämäläinen 1999, 30).

Elina Nivala (2008) katsoo sosiaalipedagogiikalla olevan neljä keskeistä periaatetta. Ensimmäinen ja tärkein hänen mukaansa on sosiaalipedagogiikan luonne sosiaalisen ja kasvatuksellisen yhdistäjänä. Toinen periaate on teorian ja käytännön tiivis vuorovaikutus. (Nivala 2008, 26.) Käytännön anti teorialle ja teorian anti käytännölle on parhaimmillaan molemmin puolin sosiaalipedagogiikkaa rikastuttava suhde (Hämäläinen 1999, 52). Tieteenalana sosiaalipedagogiikka ei ole eristäytynyt omaan kulmaukseensa vaan käy mielellään vuoropuhelua muiden tieteenalojen kanssa (Kurki & Nivala 2006, 12). Sosiaalipedagogiikka on ajattelun ja toiminnan tapa (Nivala 2008, 24), jolla eri maissa on erilaisia ilmenemismuotoja ja se on ymmärrettävissä eritavoin (Storø 2013, 1, 11). Tiedeluonteeltaan sosiaalipedagogiikka on dynaaminen eli jatkuvasti muotoutuva vastaamaan kunkin ajan ja yhteiskunnan tai jopa maailman luomiin haasteisiin (Kurki & Nivala 2006, 12). Kolmantena periaatteena Nivala mainitsee teorian ja tutkimuksen normatiivisen luonteen. Sosiaalipedagogiikka esimerkiksi tavoittelee ymmärrystä kasvatuksen ehdoista ja kasvatustodellisuudesta luodakseen toiminnalleen pohjan sekä pystyäkseen määrittelemään toimintansa päämäärät. (Nivala 2008, 26, 35.) Normatiivisella tieteen luonteellaan se myös erottautuu muista tieteenaloista (Kurki & Nivala 2006, 13). Neljäntenä periaatteena Nivala (2008)

pitää yhteiskuntakriittisyyttä, joka tarkoittaa monipuolista, kriittistä yhteiskunnan tarkastelua, jonka tarkoituksena on tiedostaa epäkohdat ja ryhtyä yhteisöllisin keinoin muuttamaan niitä (Nivala 2008, 26).

Riippuen sosiaalipedagogiikan määrittelystä ja painotuksista sen syntyhistoriasta voidaan olla montaa mieltä. Kasvatusta painotettaessa sosiaalipedagogiikan voi nähdä syntyneen muiden ”kunniallisten tieteiden” tapaan antiikin Kreikassa, jossa kasvatuksen merkitys yhteiskunnan kehitykselle tiedostettiin. Toisaalta, jos määrittelyssä painotetaan huono-osaisten auttamisena, ei sosiaalipedagogiikan voida katsoa syntyneen tuona aikana. Toisena vaihtoehtona sosiaalipedagogiikan synnyn ajankohdalle nähdään teollistumisen aikakausi, jolloin ihmiset siirtyivät maaseuduilta kaupunkeihin tekemään työtä. Ihmisten kerääntyessä yhteen ahtaisiin työläiskortteleihin, aikuisten tehdessä pitkiä ja raskaita työpäiviä syntyi uudenlaisia sosiaalisia ongelmia, joiden katsotaan luoneen tilauksen sosiaalipedagogisen toiminnan kehittymiselle. (Hämäläinen 1999, 42.)

Sosiaalipedagogiikan synnyn määrittelyn tavoin myös sen sisällön määrittelyissä on paikallisia eroja. Suomessa sosiaalipedagogiikka nähdään sosiaalisena kasvatuksena yhteiselämään ja yhteiskunnan jäseneksi ja huono-osaisuuden lievittämisenä pedagogisin keinoin. Sosiaalipedagoginen työ keskittyy oppialan alkuhistoriassa lapsien ja nuorien kasvatukselliseen auttamiseen. (ks. Kurki & Nivala 2006, 12, Kurki 2006, 116.) Nykyisin katsotaan sosiaalipedagogisen työn piiriin kuuluvan kaikki lapsista vanhuksiin eli koko elämänkaari (Hämäläinen 1999, 77). Eri maissa sosiaalipedagogiikan painotukset vaihtelevat ja esimerkiksi Iso-Britanniassa nouseva kiinnostus sosiaalipedagogiikkaan painottaa erityisesti lapsia ja nuoria sosiaalipedagogisessa työskentelyssä (ks. esim. Storø 2013, 20).

2.3.2 Tutkielmaan vaikuttavat sosiaalipedagogiikan teoriat

Jan Storø (2013) esittää yksilön perustelevan toimintansa arvoillaan. Erona tavalliseen yksilöön sosiaalipedagogiikan ammattilaisen hän katsoo peilaavan arvojaan teoria- ja menetelmätietoonsa ennen toimintaan ryhtymistä. (emt. 2013, 41.) Tässä osiossa haluan tuoda esille teoria- ja menetelmätietoa, joka Storø:n edellä esittämäni ajatuksen mukaan on ollut vaikuttamassa tekemiini valintoihin tässä tutkielmassa.

Sosiaalipedagogiikassa ihminen nähdään lähtökohtaisesti hyvänä. Jo Johan Heinrich Pestalozzi (1746–1828) määritteli ihmisessä piilevän mahdollisuuden hyvään. Myöhemmin Aloys Fischer (1880–1937) näki samoin. Hän koki yksilön hyvän esille tuomisen olevan yksi kasvattajan toiminnan tärkeimmistä päämääristä. Fischer katsoi, että haastavimmankin yksilön sisimmässä piilee hyvyys. (Launonen & Puolimatka 1999, 62, 67- 68.) Ihminen nähdään sosiaalipedagogiikassa ainutlaatuisena ja jo itsenään arvokkaana (Kurki 2006, 136). Tämä käsitys on yhteneväinen personalismin käsityksen kanssa. Romaanisella kieli- ja kulttuurialueella sosiaalipedagogista tutkimusta tehneen Leena Kurjen mielestä suomalainen sosiaalipedagogiikka on personalistista sosiaalipedagogiikkaa. (Kurki 2007, 44.) Personalismissa korostetaan yksilön persoonallista kasvua osaksi yhteisöä. Kasvuprosessin aikana yksilöä tuetaan erilaisten kokemusten vastaanottamisessa ja käsittelyssä. Personalismissa yksilö nähdään olentona, joka etsii jatkuvasti tilaisuutta olla enemmän kuin tällä hetkellä. (ks. Kurki 2006, 137, Kurki 2007, 36- 37, 40.) Tavoitteena on yhä kokonaisempi persoonallisuus, joka on ainutlaatuinen ja monivivahteinen (Kurki 1991, 9 ks. myös Kurki 2002, 88- 89). Ihmisen ainutlaatuisuutta painottaa myös Herman Nohl (1879–1960), joka näkee, että ihmisellä on oikeus sivistykseen. Nohlin oppilas Erich Weniger (1894–1961) katsoo ihmisen sivistysoikeuden niin tärkeäksi, että sen puolesta on taisteltava, jotta yksilö saa toteuttaa itseään eli oppia ja sivistyä. Fischer kokee kasvatuksen tehtäväksi yksilön arvotietoisuuden herättämisen, jotta tästä kasvaisi persoonaltaan tasapainoinen yksilö. Nohlin mukaan kasvatus tuli suorittaa tavalla, joka ei loukkaisi kasvatettavan yksilöllisyyttä ja määräysvaltaa itseensä. Kaiken kasvatuksen edellytyksenä on kasvatettavasta itsestään kumpuava halu oppia ja toimia. (Launonen & Puolimatka 1999, 65, 67, 81.)

Romaanisella kielialueella toiminut Paulo Freire (1921–1997) on luonut oman näkökulman esimerkiksi eurooppalaisten ajattelijoiden esittämiä näkemyksiä mukaillen. Hän kuvaa ihmisten elävän sorrettuina yhteiskunnassaan ja näkee, että yhteisön voimalla tuosta sorron tilasta vapaudutaan. Freire katsoi avaimen emansipaatioon eli vapautteen olevan dialogisessa suhteessa kasvattajan ja kasvatettavan välillä. (Stephens 2013, 19, ks. myös Freire 2005.) Dialogisessa kasvatussuhteessa kumpikin kasvatuksen osapuoli oppivat toisiltaan ja auttavat toisiaan ymmärtämään maailmaa eli ovat kasvatustilanteessa samanarvoisia (Hämäläinen 1999, 83- 84). Paulo Freire (2005) huomauttaa, että ilman nöyryyttä ei voi olla dialogia (emt. 2005, 98). Sosiaalipedagogiikassa nähdään, että auttaakseen jossakin asiassa epäonnistunutta tulee auttajan kokea olevansa vielä autettavaakin epäonnistuneempi kyseisessä asiassa (Puolimatka 1999, 60).

Kasvattajan täytyy heittäytyä kasvatussuhteeseen koko olemuksellaan (Hämäläinen 2007, 178). Pestalozzin näkökulma kasvatettavan herättämisestä tiedostamaan oma ihmisyytensä ja löytämään oma luova persoonallinen voima tulee esille myös Freiren ajatuksista. Käsitteet ihmisen tietoisuuden herättämisestä ovat johdettavissa aina antiikin Kreikassa vaikuttaneisiin ajattelijoihin. Jo Sokrates näki ihmisen hyveenä tiedon. Saadakseen ihmiset kosketuksiin hyveensä kanssa Sokrates katsoi tärkeäksi saattaa nämä hämmennyksen tilaan. Tiedon puutteensa havaitessaan ihmiset alkavat esittää lisää kysymyksiä ja etsimään tietoa itsenäisesti. Näin ollen, jotta kasvaminen kohti parempaa tietoisuutta kohti voisi alkaa, on yksilö saatava havahtumaan ja saatettava itsepuun eli toimimaan itse oman henkisen kasvunsa puolesta. (ks. Kurki 2006, 131, Launonen & Puolimatka 1999, 51, 61-62.) Pestalozzi katsoo, että koska yksilöllä on mahdollisuus toteuttaa ihmisyyden korkein päämäärä, on tällä yhtäläinen oikeus kasvatukseen, kuten edellä Nohl ja Weniger mainitsivat. Pestalozzi toteaa yksilöiden olevan tasa-arvoisia, koska heillä on ihmisinä samat mahdollisuudet. (Launonen & Puolimatka 1999, 61.)

Sosiaalipedagogisessa keskustelussa yksilöiden tasa- arvoisesta kohtaamisesta puhutaan Martin Buberin (1878–1965) minä-sinä- teorian kautta (Kurki 2006,137). Buber näkee yksilöiden välisen kanssakäymisen olevan toisistaan vieraantunutta ja välineellistä. Tällaista suhdetta hän kuvaa minä-se- suhteeksi, josta tulisi pyrkiä kohti toisen yksilön arvokkuuden tunnustavaa minä-sinä- suhdetta. (Skinnari 2004, 25.) Aidoksi *minäksi* (Ich) tuleminen vaatii toisin sanoen aitona eletyn suhteen kahden samanarvoisen *sinun* (Du) kanssa. Kysymys on kahden persoonan välisestä suhteesta, jossa sosiaalisuus ja yksilön arvokkuus korostuvat. Kyse on arkipäivän jakamisesta avoimesti ja suorasti, ollen samalla molemminpuolista läsnäoloa toisen kanssa. Tämä toinen persoona tulee siis kohdata koko olemuksella. (Kurki 2007, 38.) *Minä-sinä-* suhde on pohjana siirtymiselle kaikkien *sinujen* väliseen arvostavaan suhteeseen eli yhteisyyteen. Tällaisessa suhteessa kaikki yksilöt nähdään ainutlaatuisina ja arvokkaina *sinuina*. (Kurki 2002, 54.) Buberin edellä kuvatun teorian käyttö sosiaalipedagogiikan keskusteluissa on ymmärrettävää, kun yksilö nähdään kasvavan aina osana yhteisöä. Sosiaalipedagogiikan teorian kehittymiseen merkittävästi vaikuttanut Paul Natorp (1854–1927) kuvaa ettei yksilö ole mitään ilman yhteisöä. (ks. Hämäläinen 1999, 48, Hämäläinen 2007, 180.) Yksilöllä ja yhteisöllä nähdään olevan tiivis suhde. Immanuel Kantia (1724–1804) mukaillen, vain yhteisön muiden yksilöiden ja kasvatuksen kautta ihmisestä nähdään tulevan ihminen. (ks. Kurki & Nivala 2006, 13, Kurki 2006, 136, Hämäläinen 2007, 176.)

Sosiaalipedagogiikassa painotetaan ennaltaehkäisevää toimintaa. Erityisesti huono-osaisuuden lievittämisessä ennaltaehkäisevä työ nähdään parempana vaihtoehtona kuin kasaantuneiden ongelmien ratkaisemisen (Stephens 2013, 18, 66). Huono-osaisuudella tiedetään olevan ylisukupolvinen luonne, mikä tarkoittaa ongelmien siirtymistä sukupolvelta toiselle ja ongelmien kasaantumista joissakin perheyhteisöissä. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa kiinnitetään erityistä huomiota ylisukupolvisuuteen, jotta negatiivinen sosiaalinen kierre sukupolvelta toiselle saataisiin katkaistua. Syrjäytymisuhan alla olevin nuorten kanssa toimittaessa tiedostetaan heidän olevan lähitulevaisuuden vanhempia, jotka siirtävät elämäntapansa jälleen seuraavalle sukupolvelle. Sosiaalipedagogiikassa nähdään tällöin erityisen tärkeäksi puuttua ja pyrkiä estämään seuraavan sukupolven syrjäytyminen. Sosiaalipedagogiikassa etsitään keinoja ehkäistä ongelmien syntyä, lievittää jo olemassa olevia ongelmia ja pyritään saamaan alkuun positiivinen kierre, joka tuottaisi osallisuutta, elämönhallintaa ja tasapainoa. (Hämäläinen 1999, 63-64.) Sosiaalipedagogiikassa sosiokulttuurinen innostaminen on ajatusrakennelma, jonka avulla pyritään luomaan mahdollisuuksia sosiaalisten muutoksien eli transformaatioiden tapahtumiselle. Muutoksilla parannetaan niin yksilön kuin yhteisön hyvinvointia. Keskiössä innostamisessa on monen sosiaalipedagogiikan teoreetikon perään kuuluttama yksilön tietoisuuden herättäminen, yksilön saaminen liikkeelle ja mukaan organisoituun toimintaan. (Kurki 2008, 19- 20.) Sosiaalipedagogiikan kannalta jokaisen kasvatuksen parissa toimivan tulisi olla innostaja, kuuntelija, tukija, kasvuun saattaja ja sosiaalisen ja kasvatuksellisen muutoksen edistäjä (Suoranta 2002, 40, ks. myös, Hämäläinen & Kurki 1997, 41).

3 KODISTA AMMATILLISEEN PERHEKOTIIN

Tämän tutkielman mielenkiinnon kohteena ovat ammatillisissa perhekodeissa toimivien kasvattajien ihmiskäsitykset, mutta mitä todellisuudessa tarkoittaakaan tuo sijaishuollon muoto, ammatillinen perhekotihoito? Millaisen polun ja sosiaalipalveluiden ryppään läpi kuljettuaan kasvatettavat ovat perhekotihoitoon päässeet? Ensimmäisessä luvussa avaan lastensuojelua ja prosessia kodista perhekotihoitoon. Toisessa luvussa hahmotelen kuvaa ammatillisesta perhekodista niin lain kuin ammatillisten perhekotien liiton näkökulmasta.

3.1 Lastensuojelu ja sijaishoito

Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on taata lapsen kasvulle ja kehitykselle suotuisat olosuhteet tukemalla vanhempina tai huoltajina toimivia henkilöitä lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Lastensuojelun tarvetta pohdittaessa tulee lapsen edun olla päällimmäisenä kriteerinä. Lapselle tulisi mahdollistaa lastensuojelulain 4§ mukaan mahdollisuus elämään, jossa tämän hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys sekä jatkuvien ihmissuhteiden ylläpito on mahdollista. Lapsen tulisi sosiaalisessa ympäristössään saada hellyyttä, huolenpitoa, ymmärrystä ja valvontaa ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Ympäristön tulisi olla turvallinen ja mahdollistaa niin henkinen kuin fyysinen koskemattomuus sekä kasvaminen vastuulliseksi ja itsenäiseksi aikuiseksi. Lapsen tulisi voida osallistua ja vaikuttaa häntä koskevien päätösten tekemiseen sekä mahdollistaa tämän toivomuksia ja taipumuksia vastaavaan koulutukseen pääseminen. Lisäksi ei tule unohtaa lapsen oikeutta oman kulttuurin, uskonnon tai kielen harjoittamiseen. (Lastensuojelulaki, 361/1983, 4§.)

Lastensuojelun asiakkuuden liikkeelle lähtemisestä Suomen laissa mainitaan ensimmäiseksi eri ammattilaisten velvollisuus ilmoittaa viipymättä havaitsemastaan lapsen hoidon tai lapsen oman toiminnan aiheuttamasta vaarasta tämän terveydelle tai hyvinvoinnille. Asian tullessa sosiaalityöntekijän tietoisuuteen joko lastensuojeluilmoituksen tai muun reitin kautta tulisi lastensuojelutarpeen arviointi mahdollisten kiireellisten toimien varalta aloittaa välittömästi. Tilanteessa voidaan todeta ilmoituksen olevan luonteeltaan sellainen, että se ei johda toimenpiteisiin tai sellainen, jossa lastensuojelun tarve käy ilmi. Tällöin lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta

kirjoitetaan raportti, tilanteesta ilmoitetaan lapsen vanhemmille ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä ryhtyy tekemään tarkempaa lastensuojelun tarpeen selvitystä, josta on säädetty lastensuojelulaissa 27§. Tarkemman selvityksen valmistuttua voidaan todeta, että tarvetta lastensuojeluun ei ole, mutta jos selvityksestä ilmenee lapsen kasvuolosuhteiden tai lapsen itsensä vaarantavan kehityksensä tai terveytensä, tulee tarjota perheelle avohuollon tukitoimia. (Lastensuojelulaki, 13.4.2007/417.)

Avohuollon tukitoimet eivät sisällä huostaanottoa vaan lapsi saa tällöin asua normaalisti kotonaan. Avohuollon tukitoimet on määritelty lastensuojelun laeissa 6, 7 ja 13§. Tukitoimilla mahdollistetaan asiakasperheen pääsy tarpeellisiksi katsottuihin tutkimuksiin ja hoitoihin. Tilanteen mukaan asiakkaat voivat saada apua kotiin, kouluun tai lapsen vapaa-ajalle esimerkiksi tukihenkilön, kodinhoitajan tai päivähoitopaikan muodossa. Lisäksi voidaan myöntää lastensuojelun perustein taloudellista tukea ostoksiin ja lapsen tai lapsien harrastuksiin. Avohuollon tukitoimena lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle, lomaa voidaan kustantaa ja nuorien työelämään sijoittumista tukea. Kaikkien näiden lisäksi on tarjolla vertaistukiryhmiä, keskustelua apua, oppaita, tukiperheitä ja terapiapalveluita. (Taskinen & Törrönen 2004, 13- 14.)

Kun avohuollon tukitoimetkaan eivät riitä ja vuosien myötä lapsen tai lapsien tilanne on muuttunut kohtuuttoman vaikeaksi, voidaan tehdä sosiaalityön äärimmäinen ratkaisu eli huostaanotto. Suomessa huostaanotoissa pyritään mahdollisimman lyhyisiin sijoituksiin ja vanhempia saattaa helpottaa tieto, että huostaanotto on aina toistaiseksi voimassaoleva. Sijoituksen pituus halutaan pitää lyhyenä, jotta lapsen ei tarvitsisi kokea useita kertoja tutuista aikuisista erottamista. Sijaishuoltoon päättymisen on aina oltava lasten suojelulain 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista ja sen on oltava perusteltavissa ja toteennäytettävissä raporttien sekä kirjausten kautta. Avohuollon tukitoimien ollessa riittämättömät tai jos asiakasperhe ei ota palveluja vastaan, tulee heidät saattaa tietoisiksi vaihtoehtoista ja seurauksista. Asiakasperhettä on kuultava huostaanottoa suunniteltaessa. Huostaanotosta ja kodin ulkopuolelle sijoittamisesta huolimatta, on vanhemmille tai kasvatusvastuussa oleille huoltajille taattava mahdollisuus pitää yhteyttä lapseen myös sijaishuollon aikana. (Taskinen & Törrönen 2004, 15, ks. myös Rätty 2004, 23- 25.) Sosiaalityöntekijä laatii hallinto-oikeudelle hakemuksen huostaanotosta, jossa käyvät ilmi vaatimus huostaanotosta perusteluineen, asiakassuunnitelma, perheelle mahdollisesti annetut tukitoimet, selvitys lapsen lähiverkostoista, mahdollisesta sijoituspaikasta ja suunnitelma, kuinka perheen jäsenten yhteydenpito voidaan varmistaa. Selvitys kattaa tiedon lapsen terveydentilasta lääkärin

lausuntojen muodossa ja mahdollisesti suunnitelman terveydenhoidosta jatkossa. Lisäksi hakemuksen tulee sisältää selvityksen asianomaisten eli perheen kuulemisesta ja mielipiteestä huostaanotosta sekä muut mahdolliset asiakirjat tilanteeseen liittyen. (Lastensuojelulaki, 13.4.2007/417.)

Sijaisvanhemmat eli vanhemmat, jotka ovat saaneet vanhemmuudelleen oikeutuksen lain kautta, toimivat biologisten vanhempien sijasta mahdollistaen lapselle hoivan ja kasvatuksen. Suomessa sijaishoitopaikkoina käytetään eniten sijaisperheitä. (Taskinen & Törrönen 2004, 15.) Sijaishuollosta päätettäessä painotetaan lapsen sijoittamista perhekotihoitoon, joka on laitoshoidon kevyempi hoitomuoto (ks. Rätty 2012, 434, 437). Sijaishuoltopaikkaa valittaessa pidetään mielessä huostaanottoon johtaneet seikat ja etsitään paikkaa, jossa lapsen hoito, yhteydet läheisiin ja sisaruksiin voidaan varmistaa. Riippuen lapsen tarpeesta, hänet sijoitetaan parhaiten sopivaan paikkaan. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista, 8.4.2011/316, 50§.)

3.2 Ammatillinen perhekoti

Suomen laissa ammatillinen perhekotitoiminta katsotaan kuuluvaksi yksityisiin sosiaalipalveluihin (Ammatillisten perhekotien liitto, 2014). Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) mukaan ammatillisilla perhekodeilla on määritellyt reunaehdot toiminnalle. Laissa määritellään muun muassa, millaisia rakennusten on oltava, jotta kasvatettavan hyvinvointi ja terveys, kasvatusta, huolenpito ja hoidon laatu voidaan taata. Ammatillisiin perhekoteihin kasvatettavat tulevat kuntien sosiaalihuollon lastensuojelun toiminnan kautta. Kunnat ostavat ammatillisilta perhekodeilta huollon sijaishuollon tarpeessa olevalle kasvatettavalle. (Sosiaaliportti, Ammatilliset perhekodit, 2014.) Ammatillinen perhekotihoito on laitoshoidon ja perhehoidon väliin jäävä sijaishuollon muoto. (Ammatillisten perhekotien liitto, 2014).

Ammatillisessa perhekodissa toimivista kasvattajista säädetään perhehoitajalain 1 § 3 momentissa (8.4.2011/317). Lain mukaan kasvattajana toimivalla tulee olla työn edellyttämä koulutus, kokemusta tai tehtävään soveltuvia henkilökohtaisia ominaisuuksia. Ammatillisella perhekodilla tulee olla toiminnasta ja sen laadusta vastaava henkilö. (Ammatillisten perhekotien liitto, Sijaishuollosta, 2014.) Vastuuhenkilöllä tulee olla edellä mainitun lain mukainen pätevyys työhön eli vähintään sosionomin, sosiaalikasvattajan tai sosiaaliohjaajan ammattikorkeakoulutasoinen

tutkinto. Perhehoitajaksi voidaan harkinnanvaraisesti hyväksyä myös toisen asteen ammatillisen tutkinnon tai vanhan opistoasteen suorittanut tai muun ammattikorkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Tutkintoihin on sisällyttävä vähintään 30op lastensuojeluun, sosiaalihuoltoon tai sosiaalilainsäädäntöön kuuluvia opintoja. (Sosiaaliportti, Ammatilliset perhekodit, 2014.) Lisäksi ennen perhehoitajaksi ryhtymistä tulee käydä asiaan kuuluvassa ennakovalmennuksessa (8.4.2011/317). Ammatillisessa perhekodissa voi asua yhtä aikaa neljästä seitsemään kasvatettavaa riippuen kasvattajien pätevyydestä ja lukumäärästä. Kasvatettavien määrä voi vaihdella, jos perheessä hoidetaan esimerkiksi sisaruksia. (Sosiaaliportti, Ammatilliset perhekodit, 2014.)

Ammatilliset perhekodit ovat perustaneet liiton, johon kuuluu noin sata ammatillista perhekotia ympäri Suomen. Liiton perhekodeissa arvioidaan olevan noin 500 lasta ja nuorta. ”Laatua lastensuojeluun” todetaan jo liiton logossa. Liiton tavoitteiksi mainitaan tuen antaminen jäsenille ja sitä kautta jaksamisen sekä toiminnan laadun parantaminen. Laatua ylläpidetään ja parannetaan jatkuvalla arvioinnilla ja osallistumalla aktiivisesti erilaiseen lastensuojelun kehittämiseen pyrkivään työhön. Toiminnan laatua seurataan ja ylläpidetään järjestämällä kokouksia ja koulutuksia, joissa mahdollistetaan kasvattajien verkostoituminen saman alueen muiden kasvattajien kanssa. (Ammatillisten perhekotien liitto, tavoitteet, 2014.) Sijaishuoltoa seurataan myös sosiaalitoimen ja Valviran tahoilta (Sosiaaliportti, Ammatilliset perhekodit, 2014).

(Ammatillisten perhekotien liitto, logo, 2014).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsittelen tutkimuksen käytännön toteuttamista. Kuinka tutkielma muotoutui, millaisia tutkimuksia aiheeseen liittyen on aiemmin tehty, millaisien seikkojen koen vaikuttaneen toimintaan ja millaisia menetelmiä tutkielman teossa käytettiin. Luvun lopussa pohdin tutkimuksen toteuttamisen eettisiä puolia ja toimintaani tutkijana.

4.1 Tarkoitus ja tutkimusongelma

Tutkielman tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa ihmiskäsityksistä kasvattajien ja ammatillisen perhekodin kontekstissa. Ammatilliset perhekodit ovat suurelle yleisölle vielä varsin tuntematon sijaishuollon muoto. Tutkielmassa pyrin kuvaamaan toimintaa pääpiirteissään. Sosiaalipedagogiikan oppialan edustajana pyrin tällä tutkielmalla ja esittämilläni kysymyksillä havahduttamaan niin lukijat kuin haastatteluun vastanneet kasvattajat pohtimaan omia käsityksiään toimintansa takana. Tutkielman tavoitteena on saada selville, millaisien ihmiskäsityksien kautta tässä ajassa ammatillisissa perhekodeissa toimivat kasvattajat tekevät työtään kasvatettaviensa kanssa. Mielenkiinto keskittyy kasvattajan näkemyksiin omasta itsestään kasvattajana ja näkemykseen kasvatuksen kohteena olevasta kasvatettavasta.

Tutkimusongelma

Tutkimuksella haen vastausta kysymykseen: ”Millaisia ihmiskäsityksiä ammatillisessa perhekodeissa töitä tekevällä kasvattajalla on toimintansa taustalla erityisesti kasvatettavasta ja itsestään tämän kasvattajana?”

Saadakseni mahdollisimman konkreettisen ja kattavan kuvan, millaisena kasvattajat näkevät työn perusluonteen, kysyin heiltä aluksi perustietoja heidän taustastaan ja ammatillisen perhekodin rakenteesta sekä toiminnasta. Perustietojen kysyminen toimi pohjana ja ”jään murtaajana” haastattelulle. Saadakseni kuvan kasvattajien käsityksistä itsestään ja kasvatettavista muotoihin laajempien teemojen alle yksityiskohtaisempia kysymyksiä. Teema-alueet kysymysten taustalla olivat: itse kasvattajana, kasvatettava ja tulevaisuus. Kysymysten järjestyksen pohjana on ajatus

etenemisestä yleisestä kohti yksityisempiä ja haastavampia kysymyksiä. Teemahaastattelurunko (ks. liite 1.)

Teema-alueet:

1) Itse kasvattajana

Näillä teemakysymyksillä hahmotetaan kasvattajan taustaa, työhön motivoivia ja motivoineita seikkoja sekä millaiseksi kasvattaja kuvaa itseään ja mistä he hahmottavat kasvatustapojensa olevan peräsin.

2) Kasvatettava

Näillä teemakysymyksillä pyrin hahmottamaan, millainen käsitys kasvattajilla on kasvatettavistaan. Millainen kasvatettava on lähtökohtaisesti ilman yksilöllisiä ominaisuuksia.

3) Tulevaisuus- yhteenveto

Näillä teemakysymyksillä kasvattajia kannustetaan luomaan kuvaa tulevaisuudesta niin heidän omalla kohdallaan kuin kasvatettavien kohdalla. Millaisena he näkevät oman tulevaisuutensa, millaisia kasvatettavia he kuvittelevat kohtaavansa, mitä haasteita tulevaisuudessa on, joita varten heidän tulisi kasvatettaviaan valmistaa?

4.2 Aiemmat tutkimukset

Tässä osassa tuon esille tutkimuksia, joihin olen tutustunut tutkielman työstöprosessin aikana. Erityisesti haluan tuoda esille näiden tutkimusten vaikutuksen ajatteluuni ja tutkimusprosessiini.

Tutkielman suunnittelun alkuvaiheessa erään pääaineopintoihini kuuluvan kurssin tiimoilta tutustuin tarkemmin J.A. Hollon sivistyskasvatusajattelusta kertovaan Matti Tanelin (2012) väitöskirjaan. Väitöskirjassa painotettiin Hollon tunnettua lausahdusta: ”Kasvatus on kasvamaan saattamista”. Tanelin esille tuomat näkökulmat vetosivat minuun ja saivat entisestään pohtimaan kasvatuksen päämääriä. Kasvatuksella tuntui olevan muitakin ulottuvuuksia kuin tämän hetkinen ulottuvuus. Taneli toi väitöskirjassaan esille Hollon ajatuksia kasvatustyön luonteesta

kanssakulkijuutena, mikä yhdistyi jo aiemmin tuntemaani Veli-Matti Värin (1997) tekemään väitöstutkimukseen. Värri näkee kasvatuksen dialogisena toimintana, jolla on päämääränsä.

Tutkielman aiheen hahmotuttua tarkemmin tutustuin Sirkka Hirsjärven (1980, 1984) kirjoituksiin kasvatustietoisuudesta, ihmiskäsityksestä ja kasvatustietoisuudesta useamman hänen kirjoittamansa teoksen kautta. Hirsjärven kirjoituksissa yhdistyi koulumainen ajattelu ja kasvattajan oman toiminnan vahvuuden vaatimus. Hänen kirjoituksensa saivat etsimään lisää ja uudempaa tietoa kasvatustietoisuudesta suhteessa ihmiskäsitykseen. Yllätyksekseni Hirsjärven kirjojen jälkeen tutkimuksia ihmiskäsitykseen ja kasvatustietoisuuteen liittyen on ollut vähän. Risto Patrikainen (1997) käsittelee väitöskirjassaan opettajan käsityksiä tiedosta, oppimisesta ja ihmiskäsityksestä. Patrikaisen väitöskirjan ohella löytyi useita opettajan käsityksiin liittyviä tutkimuksia. Useissa tutkimuksissa ja kasvatustietoisuutta koskevissa kirjoissa rummutettiin kasvatustietoisuuden tärkeyttä erityisesti koulun kontekstissa. Selväksi kävi, että koulumaailmassa tiedostettiin tarve tiedostaa omat ihmiskäsitykset ja niiden vaikutus kasvatustyöhön.

Koulumaailman ulkopuolelta löytyi Jaana Poikolaisen (2002) väitöskirja vanhempien kasvatustietoisuuden ulottuvuuksista. Poikolaisen informantteina toimineet vanhemmat olivat käyneet vanhempainkurssilla, jonka tarkoituksena oli auttaa vanhempia toimimaan lastensa kanssa. Tutkimuksessaan Poikolainen hahmottelee kasvattajien tietoisuudentilaa ennen kurssia ja kokemuksia tietoisuudestaan kurssin käymisen jälkeen. Tutkimus koski tavallisia vanhempia ja heidän kasvatuskäsityksiään. Mielenkiintoisinta tutkimuksessa oli mielestäni vanhempainkurssin tietoisuutta laajentava ajatus. Herättämällä vanhemmat pohtimaan kasvatustoimintaansa he pystyivät kurssin jälkeen toimimaan rennommin ja varmemmin vanhempina. Vastaava kasvatuksellinen ajatus kiehtoi minua ja siitä tuli lopulta osaksi tätä tutkielmaa. Esimerkiksi kysymys: ”mistä koet kasvatustapojesi olevan peräsin?” oli kasvattajaa ajattelemaan haastava kysymys. Ihmiskäsityksen merkityksestä käytännön työn taustalla kirjoitti väitöstutkimuksessaan vasta hiljattain Timo Purjo (2011). Hän painottaa ihmiskäsityksen vaikutusta nuorten parissa tehtävässä työssä. Purjo esitti näkemyksen nuorisotyön takana olevan jopa väkivaltaisen ihmiskäsityksen, jonka pohdinta arjessa unohtuu. Purjon väitöskirja vahvisti ajatuksiani tutkielman tekemisen tärkeydestä.

Ihmiskäsityksistä on kirjoitettu jonkun verran, mutta ajallisesti painotus on 1970–80 -luvuilla kirjoitetuissa tutkimuksissa. Tutkielman kirjoittamisen loppupuolella tutustuin Aimo Peltosen

(1982) ajatuksiin kiinnostuksen heräämisestä ihmiskäsityksiin tiettyinä aikoina. Peltonen on tehnyt teologian väitöskirjan koulu-uudistuksen ihmiskäsityksestä ja eettisistä periaatteista 1979. Hänen kirjoituksensa vakuuttivat minua entisestään tämän tutkielman aiheen ajankohtaisuudesta. Peltonen kuvaa kehityskulkua, jossa usko taloudelliseen kehitykseen on vahva, mutta takaiskut vaikuttavat tilanteeseen ja saavat ihmiset pohtimaan ihmiskäsityksiään. Hänen kuvaamansa sosiaalinen, taloudellinen ja henkinen murros vaikuttaa jälleen olevan käsillä, jolloin on jälleen syytä pohtia, millaisia ihmiskäsityksiä tällä aikakaudella on vallalla.

Englanninkielisiä ja sitä kautta kansainvälisiä tutkimuksia kasvatuskäsityksiin liittyen ovat tehneet Sirkka Hirsjärvi ja Satu Perälä-Liuttunen (1998) yhteistyössä. He ovat koonneet artikkeleita vanhempien kasvatuskäsityksiin liittyen. (Parental child -rearing beliefs, 1998.) Myöhemmin Perälä- Liuttunen (2004) on julkaissut väitöskirjan englanniksi vanhempien käsityksistä hyvästä vanhemmuudesta Suomessa ja Virossa. Etsiessäni muita kansainvälisiä tutkimuksia liittyen ihmiskäsityksiin ja kasvatustietoisuuteen yllätyin tutkimusten vähyydestä. Eniten tutkimuksia oli tehty adoptiolapsiin ja näiden kasvatukseen liittyen. Kuitenkin, jos väitöskirjoja löytyi, olivat ne usein jollakin tavalla yhteydessä suomalaisiin yliopistoihin. Hyvänä esimerkkinä on latvialaisen Gedas Malinauskaksen (2011) väitöstutkimus Rovaniemen yliopistosta. Hän tutki isovanhempien toimimista epätyypillisinä sijaiskasvattajina vanhempien työskennellessä ulkomailla. Malinauskaksen tutkimuksen ohella sijaisvanhemmuudesta tai ammatillisista perhekodeista tutkimusta ovat Suomessa tehneet vain Paula Ihalainen ja Pirjo Stranden (1980) ja Jorma Wallenius (2005). Ihalainen ja Stranden tutkivat perhekotihoitoa Suomessa 1978–1980 välisenä aikana ja Wallenius raportoi toivon ylläpitämisen tärkeydestä perhekotityössä. Sosiaalityön puolella on tehty tutkimuksia esimerkiksi lasten ja vanhempien kokemuksista sijaishuollosta ja sijaisvanhempien jaksamisesta työssä. Ammattikorkeakouluissa päättöitä liittyen ammatillisiin perhekoteihin on tehty eniten, mutta niiden fokukset ovat olleet työn käytännöissä tai perhekodin perustamisessa. Väitöskirjatasolla on tutkittu esimerkiksi kehitysvammaisten lasten ja nuorten hoitamista ammatillisissa perhekodeissa. Tutkimustiedon ja kirjallisuuden vähäinen määrä sekä aiheen merkittävyys useamman kirjoittajan taholta vahvasti käsitystä tutkielman tekemisen merkityksestä.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Tämä tutkielmassa kiinnostus kohdistuu yksittäisen ihmisen ajattelun merkitysrakenteisiin, jolloin laadullisen tutkimuksen katsotaan olevan paikallaan (Metsämuuronen 2008, 14). Ihmisestä lähtöisin olevan tiedon nähdään olevan inhimillistä ja siksi vaikeasti mitattavissa (Hirsjärvi & Hurme 1988, 7). Yleisimmät laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja erilaisten tekstiaineistojen esimerkiksi dokumenttien analysointi. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 73). Tässä tutkimuksessa käytetään sosiaalitieteissä eniten käytettyä menetelmää eli haastattelua (ks. Brinkmann 2013, 1). Haastattelu menetelmänä mahdollistaa haastateltavan spontaanin ja luontevan reagoinnin haastattelussa esitettyihin kysymyksiin (Hirsjärvi & Hurme 1988, 8). Tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta haastattelutilanteissa saatu tieto kehonkielen ja äänenpainojen kautta auttavat ymmärtämään haasteltavien vastauksia syvällisemmin (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34).

Tutkimuksen aineisto on hankittu teemahaastattelulla eli puolistrukturoidulla haastattelulla muutoin tavallinen keskustelu ohjataan kohti keskustelua, jonka päämääränä on saada vastauksia tutkimusongelmaan. Tässä menetelmässä painottuvat haastateltavien omat tulkinnat, arvot ja heidän antamansa merkitykset käsityksien syntymiselle. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 77.) Tutkimusaineiston saamiseksi mahdollisimman luotettavaksi teemahaastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna, joka on menetelmän yleisin käytötapa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61). Ihmiskäsityksen nähdään olevan ajattelun dynaaminen osa, joka muotoutuu aina uuden tiedon myötä (Heikkilä & Holma 1990, 20). Koen tutkimuksen toteuttamisen yksilöhaastatteluina olevan relevanttia, jotta muiden haastateltavien tilanteessa esittämät käsitykset eivät vaikuttaisi yksittäisen vastaajan vastaukseen. Käsitykset ovat haastavia myös siinä mielessä, että niitä saattaa olla vaikeaa ilmaista kysyttäessä. (Siekkinen 2007, 54- 55.)

4.4 Aineiston hankinta

Luvussa 2.3 kuvasin tutkimuksen taustalla olevaa sosiaalipedagogista teoriaperinnettä, joka on vaikuttanut ajatteluuni ja sitä kautta myös tämän tutkielman syntymiseen. Aineiston hankinnan pohjana on haastattelurunko, jonka kysymykset pohjautuvat lähinnä kahteen eri lähteeseen: Reijo

Wileniuksen (1978) kuvaukseen kasvatustiedosta ja sen osasista sekä uudempaan version, jonka ovat kirjoittaneet Juha Hämäläinen ja Elina Nivala (2008).

Kasvatustietoisuuden osat vaikuttivat kysymysten muotoiluun niin, että saadakseni vastauksen yhteen kokonaisuuteen, tarvitsin useamman kysymyksen, joilla hahmottaa vastausta. Hirsjärvi ja Hurme (2001) painottavat esihaastattelujen tekemistä useammassa vaiheessa tutkimusprosessin aikana (emt. 2001, 72). Varmistaakseni haastattelurungon toimivuuden tein yhden esihaastattelun ammatillisessa perhekodeissa työskentelevän vanhemman kanssa. Haastattelukerran jälkeen tein runkoon vielä pieniä muutoksia esimerkiksi lisäämällä kysymyksiä perustieto- kohtaan ja muotoilemalla kysymyksiä yksinkertaisempaan suuntaan. Tämän jälkeen luetutin kysymykset muutamalla kanssaopiskelijalla. Lopulliset kysymykset ovat aineiston muodostumisen taustana. (ks. liite1.)

Haastateltaviksi päätyneet kasvattajat ovat suurimmaksi osaksi löytyneet ammatillisten perhekotien liiton nettisivujen kautta. Haastateltavia etsiessäni otin yhteyttä liiton sivuilla esiteltyihin perhekoteihin kertoen tutkimuksesta ja mielenkiinnostani haastatella kasvattajina toimivia. Muutaman perhekodein lisää löysin tekemällä Google haun ammatillisten perhekotien nimellä ja yhdistämällä siihen paikkakuntia. Nettisivujen perusteella otin yhteyttä näihin yksittäisiin ammatillisiin perhekoteihin joko sähköpostitse tai suoraan soittamalla ilmoitettuun puhelinnumeroon. Otin yhteyttä yhteensä seitsemään perhekotiin, joista muutamasta haastateltavaksi ilmoittautui kaksi kasvattajaa. Yhdestä perhekodeista viestiin ei vastattu ja yksi joutui perumaan haastattelun sairastumisen takia. Seitsemän haastattelua osoittautui aineistoa hyvin tuottaviksi, joten kahdeksatta haastattelua en toteuttanut. Kasvattajien taustasta ja ikäluokista on tarkemmin taulukossa 1. (Ks. taulukko1.)

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina yhteensä viidessä ammatillisissa perhekodeissa, jotka suurimmaksi osaksi olivat kasvattajien omia koteja. Haastattelut ajoittuivat marraskuun loppuun viikoille 47 ja 48 vuonna 2013. Ajoitus kuului tallenteilla esimerkiksi viittauksena Itsenäisyyspäivän läheisyyteen. Haastattelun aluksi kävimme kasvattajan kanssa yhdessä läpi haastattelusopimuksen ja haastattelun teemat. (ks. liite1 ja 2) Haastattelun lopuksi pyysin kasvattajia, anonymiteettiin vedoten, keksimään itselleen nimimerkit, joita voin käyttää tutkielmassa kuvaamaan heitä. (ks. liite1.) Jokaisella kasvattajalla on näin vain heidän itsensä tietämä nimimerkki. Ammatillisissa perhekodeissa työskentelevien kasvattajien eli nimimerkkien

huomattavissa esimerkiksi naurahdusten ja äänenpainon muodossa. Aineistoa litteroidessani esille tuli seikkoja, jotka olivat itse haastattelun yhteydessä jääneet huomiotta. Litterointiaineiston kautta kuva kasvattajien käsityksistä alkoi laajentua ja pienet merkitykselliset nyanssit erottua.

Litteroituani aineiston ryhdyin tarkastelemaan aineistoa analyttisemmin. Haastattelun teemat loivat luonnollisia kokonaisuuksia, joita käytin hyväksi analyysissä (ks. Ahonen 1995, 143). Analyysini oli otteeltaan fenomenografinen. Fenomenografiassa mielenkiinto kohdistuu haastateltavien käsityksiin asioista, esimerkiksi kuinka maailma rakentuu yksilöiden tietoisuudessa. Haastateltavan sukupuolen, iän, koulutustaustan ja kokemusten muun muassa nähdään vaikuttavan yksilöiden käsityksiin, jolloin oletetaan yksilöiden kuvaavan puheessaan hyvin erilaisia käsityksiä. (Metsämuuronen 2008, 34- 35.) Haastateltavien käyttämät ilmaukset käsityksistään avautuvat vain tilanne- ja asiayhteydessä. Tämän takia tulee yksittäisen haastateltavan tuottamaa puheaineistoa tarkastella laajana kokonaisuutena ottaen huomioon yksilön tavan kertoa käsityksistään. (Ahonen 1995, 124.)

Käsityksien hahmottamisen käytännössä aloitin tekemällä alleviivauksia aineistoon teemojen mukaan. Kasvattajien kuvatessa itseään ja omaa toimintaansa käytin merkitsemiseen *punaista* värikynää. Kasvattajan kuvatessa kasvatettavaa käytin *vihreää* ja tulevaisuutta kuvatessaan *sinistä*. Lisäksi alleviivasin *ruskealla* muita huomionarvoiseksi kokemiani esille tulleita seikkoja, jotka eivät tuolloin tuntuneet sopivan kasvattajan, kasvatettavan tai tulevaisuus teemojen alle. Keräsin yksilöllisesti kunkin kasvattajan vastaukset vihkoon teemojen ”Itse kasvattajana”, ”Kasvatettava” ja ”Tulevaisuus” sekä ”Muuta” alle. Edetessäni analyysissä havaitsin yhteneväisyyksiä kasvattajien ajattelussa ja päätin merkitä niitä tähti-symbolilla. Koin yllättävänä kasvattajien esille tuomien käsityksien samankaltaisuuden, koska oletusarvona oli, että yksilöinä ja eriympäristössä erilaisten kasvatettavien kanssa toimiessaan käsitykset olisivat erilaisia (ks. Metsämuuronen 2008, 34- 35). Mielenkiintoista oli myös se, että kasvattajat toivat esille saman asian, mutta heidän käsityksensä asiasta olivat vastakkaiset. Vastakkaisia käsityksiä löytäessäni merkitsin aineistoon tähden, mutta lisäsin sen perään kirjaimen *C*, joka kuvaa englanninkielistä sanaa ”*counter to*” eli vastakkaista mielipidettä. Tähti-symbolin ja *C*:n lisäksi laitoin kasvattajan nimen ja mahdollisesti pienen selityksen, siitä mitä toinen kasvattaja oli kuvannut tai mikä asiassa herätti huomioni. Yhteneväisiä kuvauksia löytyi yllättävän paljon ja selvyuden vuoksi päätin tehdä vastauksista taulukot.

Taulukot jaoin kasvattajaan ja kasvatettavaan, mutta myös näiden sisällä pienempiin yksiköihin. Kasvattajan kohdalla; miksi toimii kasvattajana, millainen kuvaa kasvattajana olevansa, mitä haasteita kokee ja millaiseksi näkee tulevaisuuden ja sen haasteet. Kasvatettavan kohdalla; millainen kasvatettava on, mihin kasvatetaan, mitä haasteita kasvatettava tulevaisuudessa kohtaa? Kasvattajien kuvauksissa itsestään näkyi nopeasti selkeä linja, joka kertoi kasvattajien yhteneväisestä ihmiskäsityksestä. Tästä lisää käsittelyluvuissa. Kasvatettavien kohdalla yhteneväinen linja katosi. Käsitteet kasvatuksen päämäärästä ja tulevaisuuden haasteista näyttivät taulukossa olevan yhteneväisiä. Erot kasvatettavien kuvauksissa olivat yllättävän selkeitä ja jäin pohtimaan, miksi niin samankaltaisiksi itseään kuvanneet kasvattajat kuvaisivat kasvatettavia niin erilaisiksi. Ensimmäisenä kiinnitin huomiota taustaan, jota taulukkoni eivät ottaneet huomioon. Kokemus ammatillisessa perhekodissa toimimisesta, ammatillinen tausta tai kasvattajan ikä eivät selittäneet kuvauksia. Pohdin asiaa ja tutkin tarkemmin aineistoa tämä kysymys mielessäni. Havaittiin perhekotien viitekehyksen vaikuttavan kuvauksiin. Ammatilliset perhekodit asettuivat järjestykseen perheenomaisesta laitospaisempaan, mitä kasvattajien kuvaukset myös seurasivat.

Seuraavassa vaiheessa syvennyin tarkemmin kunkin kasvattajan minulle esittämään kuvaan käsityksistään. Loin jälleen taulukon, johon kokosin kunkin vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Totesin kuitenkin ettei tämä onnistunut niin hyvin kuin alkuun oletin. Päädyin takaisin aineiston pariin, josta nostin suoria lainauksia taulukkoon. Taulukossa olevista lainauksista lihavoitin kohdat, joissa kuvattiin kysymiäni asioita ja viereiseen sarakkeeseen kirjoitin lainauksen tärkeimmän annin. Suoria lyhyitä lainauksia ottaessani pidin mielessä, millaisen keskustelun tulosta kukin katkelma oli, jotta sen todellinen merkitys ei katoaisi (ks. Ahonen 1995, 124). Ensin tein taulukot kasvatettavista ja sitten kasvattajista itsestään. Näiden taulukoiden ja yhteenvedojen avulla loin jokaisesta kasvattajasta yksilöllisen kokonaisuuden, jossa vedin vielä yhteen taulukkoon jokaisen kasvattajan käsitysten piirteet. (ks. taulukot 2- 8) Tässä vaiheessa havaittiin, että jaottelu perheenomaisesta laitospaiseseen ei riitä vaan samanarvoisena vaikuttavana jaotteluna sen vierellä kulkee kasvatettavien iän tai kehitysvaiheen ja ongelman laatua koskeva tekijä.

Viimeisessä vaiheessa häivyttiin mielestäni kasvattajien yksilöllisyyden ja keskityttiin yhteenvedoihin, joissa kuvattiin, millaisia he ovat kasvattajina ja millaisia ovat kasvatettavat. Kokonaiskuvan saaminen vaati aikaa ja välimatkan ottamista aineistoon, mutta aineistosta hahmottui viimein

vastaus tutkimuskysymykseen. Tästä lisää tuloksista kertovassa ”Kasvattaja ja kasvatettava”-luvussa.

4.6 Eettiset kysymykset

Olen tutkimusta tehdessäni pyrkinyt toimimaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti eli toimimaan avoimesti, etsimään tietoa, valmistelemaan erivaiheita huolellisesti ja toteuttamaan tutkimuksen parhaan kykyni mukaan. Epäilyksen herätessä jonkin asian kohdalla olen syventynyt asiaa koskevaan kirjallisuuteen, käynyt keskusteluja muiden pro gradua tekevien kanssa ja ottanut yhteyttä ohjaajiini. Aloittaessani tutkielman tekemistä olen tiedostanut oman pääaineeni vaikutuksen ajatteluuni, valintoihini ja toimintaani. Seuraavissa kappaleissa käyn yksityiskohtaisemmin läpi tutkimuksen erivaiheita ja niihin liittyviä eettisiä kysymyksiä.

4.6.1 Haastateltavien informointi ja aineiston anonymisointi

Tutkielman suunnittelun alkuvaiheessa otin yhteyttä ammatillisten perhekotien liiton puheenjohtajaan ja vaihdoimme muutamia ajatuksia tutkimuksen tekemisestä, sen aiheesta ja aiheen kiinnostavuudesta ammatillisissa perhekodeissa toimivien kasvattajien keskuudessa. Pyrin alusta alkaen avoimeen ja rehelliseen tekemiseni kuvaamiseen ja siksi otin vielä muutamia kertoja yhteyttä liiton puheenjohtajaan kysyäkseni hänen mielipidettään työn etenemiseen. Avoimella keskustelulla ja toiminnalla välittyi tieto tutkielman suunnittelusta ja toteuttamisesta lähitulevaisuudessa myös liiton jäsenistölle. Ammatillisten perhekotienliiton nettisivujen ja muiden perhekotien sivujen kautta otin yhteyttä sähköpostitse ja puhelimitse valitsemiini paikkoihin. Sähköposteissa kerroin muun muassa taustani, tutkielman tekemisestä ja mielenkiintoni tulla haastattelemaan heitä. Saadessani perhekodeista vastauksia mielenkiinnosta osallistua tutkimukseen, laitoin vastausviestin liitteeksi haastattelusopimuksen (liite 2.), jotta kasvattajat pääsisivät tutustumaan tutkielman aiheeseen ja prosessin kulkuun hieman paremmin. (ks. Kuula 2006, 117, 121.) Viestissä tiedustelin myös mahdollista perhekodille sopivaa haastattelu-aikaa. Toimintani lähtökohtana oli ajatus, että minä tutkijana joustaisin ajankohdissa mahdollisimman paljon, jotta perhekotien arki ei haastattelun takia

häiriintyisi. Näin toimiessani toteutin eettisten ohjeiden mukaista ”mahdollisimman vähän haitan” periaatetta.

Haastattelutilanteen aluksi kävimme yhdessä läpi haastattelusopimuksen, haastateltavan oikeudet esimerkiksi anonymiteettiin ja mahdollisuuden olla vastaamatta kysymyksiin. Lisäksi kerroin haastattelun alussa, millaisia aihepiirejä käsittelisimme erityisesti ja tarkistin haastateltavilta, että haastattelun nauhoittaminen varmasti sopisi heille. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 24, ks. Rastas 2005, 97.) Kopio haastattelusopimuksesta jäi haastateltaville senkin takia, että siitä käy ilmi haastattelijan tarkemmat yhteystiedot, jos haastateltavat kokisivat tarvetta ottaa yhteyttä haastattelukäynnin jälkeen. Haastattelujen yhteydessä moni haastateltava tiedusteli tutkielman valmistumista ja sen julkaisutapaa. Muutamit haastateltavat totesivat vierailuni päätteeksi haluavansa tutkielman paperisena versiona itselleen.

Tutkimusaineiston anonymisointi alkoi jo haastattelujen loppuvaiheessa, jolloin haastateltavat keksivät itselleen nimimerkit, joilla heitä kutsutaan. (Katso luku 4.4) Karsimme pois liian lähelle omaa nimeä ja kutsumanimeä tulevat nimet sekä yritimme välttää liian samankaltaisia nimiä muiden jo haastateltujen kanssa. Tutkielmaa lukiessa kasvattajat löytävät helposti aineistokatkelmat, joissa heidän sanojaan on lainattu heidän muistaessa itse keksimänsä nimimerkin. Aineistoa anonymisoidessani olen poistanut paikkakuntien nimiä, ammattinimikkeitä ja nimeltä mainituille perheenjäsenille olen keksinyt uudet nimet, jotta haastateltavia ei pystyisi tunnistamaan. Tutkielmassa ei lopulta käytetty aineistokatkelmia, joissa perheenjäsenten muutettuja nimiä olisi tullut esille. Tarkempia tunnistustietoja aineistokatkelmista olen häivyttänyt käyttämällä merkintää:”- -”. (ks. Ruusuvuori & Tiittula 2005, 17.)

Haastattelutallenteet olen litteroinut sanatarkasti. Tutkielmassa käytetyissä katkelmissa olevat kiro sanat olen sensuroinut niin, että ne eivät häiritse katkelman ymmärtämistä ja käytetty sana on pääteltävissä. Haastattelutallenteet ja litterointiaineiston olen säilyttänyt huolellisesti sekä pyrkinyt varmistamaan, että vain minulla on pääsy niiden tarkasteluun. Tutkielman tekoprosessin aikana minulta on usein kysytty, olenko käynyt tietyssä perhe kodissa haastattelemassa, jolloin olen kertonut tutkimuksen eettisyydestä ja anonymiteetin suojaamisesta jättäen vastaukset avoimeksi. Paikkakuntia kysyttäessä olen määritellyt laajemman seudun, jonka alueella olen haastattelut suorittanut. Ammatillisia perhekoteja on Suomessa suhteellisen vähän, joten haastateltavien

jäljittäminen olisi ilman varovaisuutta varsin helppoa. Tutkielman aihe on onneksi luonteeltaan yleinen eikä arka luontoista tietoa aineistossa mielestäni ole.

Aineistosta ottamissani katkelmissa olen lihavoinnilla pyrkinyt osoittamaan, minkä katkelman kohdan perusteella kyseinen katkelma on valittu. Koin analyysivaiheessa joidenkin katkelmien kertovan samaan aikaan useammasta eri asiasta. Katkaisemalla ja korostamalla pyrin aineistokatkelmissa tuomaan esille saman katkelman eripuolia. Kasvattaja saattoi kuvata arjen toimintaa, jolloin hän esimerkiksi kuvasi itseään ja kasvatettavaa samanaikaisesti. Tutkielmassa käyttämissäni katkelmissa olen pyrkinyt selventämään katkelman aikana vallinnutta tunnelmaa, joka vaikuttaa merkittävästi katkelman ymmärtämiseen. Huvittuneesti tai sarkastisesti sanottu asia voi aineistokatkelmana näyttää hyvin epäilyttävältä. Selvennyksen olen kirjannut katkelmiin käyttämällä merkintää: ((selvennetty asia)).

4.6.2 Tutkijan suhde tutkimukseen

Tutkimus ei ole koskaan neutraalia vaan tutkijan subjektiiviset käsitykset vaikuttavat aineiston hankintatilanteeseen ja aineiston tulkintaan (Hirsjärvi & Hurme 2001, 18). Yliopistossa sosiaalipedagogiikan opiskelu on jättänyt ajatteluuni merkittävän jäljen, jonka koen vaikuttaneen myös toimintaani käytännössä. Ilman opiskelua ja ajattelun avaamista tiedolla en olisi tässä kirjoittamassa tutkielmaa mielenkiintoiseksi kokemastani aiheesta. Tiedostan pääaineeni merkittävän vaikutuksen tämän tutkielman muotoutumiseen. Teoriaosuudessa toin esille sosiaalipedagogiikassa olevia itselleni merkityksellisiä teorioita ja näkökulmia, joiden koen olevan ajattelussani keskeisiä.

Tutkielman tekemisen lähtökohdat olivat pääaineessani, jonka kautta painottuu ihmisten kohtaaminen lähtökohtaisesti ainutlaatuisena, arvokkaana yksilönä, joka on oman arkensa ja elämänsä asiantuntija. Ammatillisen perhekodin konteksti tuo yksilölle vielä kokemuksellisen tiedon ulottuvuuden, jolloin minun asemani on lähtökohtaisesti kunnioitettava ”oppipojan asema”.

Ammatillisista perhekodeista minulla ei ollut mielikuvaa ennen tämän tutkielman aloittamista. Perhekodeista olin kuullut ja Unkarissa jopa vierailut, mutta muutoin en ollut tutustunut aihepiiriin. Pro gradu -tutkielmaseminaarissa sosiaalityöntekijä opiskelijoiden kanssa käymieni keskustelujen

perusteella sain käsityksen lain kautta tulevista pätevyysvaatimuksista kasvattajille. Kasvattajina toimivat vaikuttivat olevan kasvatustyölle omistautuneita ihmisiä, joilla on kokemusta useampien lasten kasvattamisesta. Erona esimerkiksi tavalliseen vanhempaan, joka kasvattaa vain biologiset lapsensa, on tutkimuksen kasvattajilla laajempi käsitys erilaisista kasvatettavista. Tämä johtuu vuosien työkokemuksesta alalla. Ennen haastatteluja käymäni sähköpostiviestien vaihto kasvattajien kanssa ja muutama puhelu antoivat jonkinlaisen ennakkokäsityksen ihmisistä, joita haastatteluissa kohtaisin. Positiivinen ja innostunut tunnelma oli ollut viesteissä läsnä, joten lähdin haastattelumatkoilla luottavaisin mielin.

4.6.3 Kohtaaminen haastattelussa

Haastattelu tutkimusmenetelmänä on monipuolinen ja sen avulla voidaan saada syvällistä tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 11). Yksi tutkimuksen kysymyksistä oli ”kuinka kohtaat uuden kasvatettavan?”. (ks. liite 1.) Haastateltavan kohtaaminen haastattelutilanteessa ja tämän reaktioiden seuraaminen antoi vihjeitä myös tämän kysymyksen vastausten tulkintaan. Moni haastateltava oli selkeästi jännittynyt tilanteen alussa, mutta niin oli myös kokematon haastattelijakin, jolla oli huolenaan haastattelun alkuun saaminen tallentimiseen ja allekirjoitettavine papereineen. Tutkijana pyrin kuitenkin toimimaan tilanteissa mahdollisimman rauhallisesti ja luomaa hymyilemällä sekä myötäilemällä rennon ilmapiirin, jossa kaikki huomioni olisi haastateltavan kertomassa asiassa. Haastateltavien jännittyneisyys kuului tallenteilla jäykkänä äänensävynä, huokauksina ja lyhyinä vastauksina sekä epävarmuutena vastausten oikeellisuudesta. Perustietokysymysten aikana tunnelma usein rentoutui ja loppua kohden tallenteilla voi kuulla jo naurahduksia sekä humoristisia heittoja.

Haastattelija, jolla ei ole vielä takanaan kokemusta, tekee virheitä ensimmäisissä haastatteluissaan. Hän on jännittynyt, punastelee, hikoilee, sekoittaa paperinsa eikä keskity kuuntelemaan haastateltavan vastauksia. Aloitteleva haastattelija ei kestä hiljaisuutta ja täyttää hiljaisuuden helposti lisäkysymyksillä, jolloin haastateltava ei ehdi vastaamaan kysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 124.) Haastattelutilanteeseen lähtiessäni tiedostin haastattelukokemukseni vähyyden ja edellä mainitut ongelmat. Mielestäni pystyin välttämään aloittelijan virheet varsin hyvin. Oma osuutensa oli tietysti kohtamillani kasvattajilla, jotka puolestaan tekivät haastattelusta niin

mielenkiintoisen, että pieni jännitys unohtui nopeasti. Toisaalta jos haastateltava kasvattaja vaikutti jännittyneeltä, pyrin omalla toiminnallani luomaan tilanteeseen entistä enemmän rentoutta. Omat mielipiteet jätin tietoisesti taka-alalle ja hiljaisen hetken tullessa pysähdyin antamaan haastateltavalle aikaa. Tämä onkin havaittavissa eräässä tallenteessa, jossa hiljaisuutta kesti peräti 20 sekuntia. Hiljaisuutta tutkijana kestäväällä haastateltavat jatkoivat mietintätaukojen avulla käsitystensä kuvailemista useammasta eri näkökulmasta ja aineistosta pystyi havaitsemaan ehkä parhaiden kuvausten tulleen vasta jonkin ajan kuluttua kysymyksen esittämisen jälkeen.

4.6.4 Tutkijan rooli haastattelutilanteessa

Ennen haastatteluja en ollut ajatellut suuremmin, minkä ikäisiä tai millainen elämäkokemus kasvattajilla olisi. Kuten olen aineistoa kuvatessa kertonut, suurin osa kasvattajista oli samanikäisiä tai hieman vanhempia kuin omat vanhempani. Tämä saattoi omalta osaltaan vaikuttaa haastatteluissa käytyjen keskustelujen muotoutumiseen. Minut voitiin kokea nuorena ja kiinnostuneena tutkijana, jolle tietoa työstä tuli välittää. Muutamissa haastatteluissa kasvattajat vetosivat taustaani yliopisto- opiskelijana ja tietyn koulutuksen läpikäyneenä.

***Petri:**--kokoajan oppii kaikkee uutta ja sitten ennen kaikkea sitä omaa, omaa käytöstä ja omia tekemisiään kannattaa reflektoida.*

***Raimo:**--ja sitten se ettei siinä sitten mitään oppitunteja pidetä tai luentoja ((huvittuneesti))*

Pääsääntöisesti roolini haastattelutilanteessa oli olla vieras, joka oli kiinnostunut kuulemaan juuri näiden yksilöiden ajatuksia omasta työstään. Pidemmän uran ja laajemman kokemuspohjan omaavat kasvattajat muistelivat menneiden vuosien tapahtumia ja suhteuttivat sitä nykypäivän tilanteeseen kasvatustyössä (ks. Lumme- Sandt 2005, 138). Tutkijan roolissa tärkeintä oli varmistaa, että en kysymyksilläni aiheuta haastateltaville henkistä, fyysistä tai taloudellista menetystä missään tilanteessa. Esittämäni kysymykset haastoivat kasvattajat pohtimaan omaa toimintaa uudella tavalla, mistä ei pitäisi koitua heille haittaa. Aineistokatkelmia tutkielmaan valitessani olen pyrkinyt noudattamaan samaa ajatusta.

5 KASVATTAJA JA KASVATETTAVA

Tässä luvussa esittelen haastatteluista ottamieni aineistokatkelmien avulla, millaista kuvaa ammatillisissa perhekodeissa toimivat kasvattajat välittivät talvella 2013 tehdyissä haastatteluissa minulle tutkijana. Vastaukset hahmottavat kokonaisuutta, jonka perusteella olen tehnyt päätelmiä kasvattajien ihmiskäsityksistä. Luku jakautuu kahteen osaan: kasvattajan käsityksien hahmottamiseen itsestään ja kasvatettavasta eri teemojen kautta. Lukujen lopulla kuvaan kasvattajien ihmiskäsityksistä jokaisen luvun fokuksen mukaan eli käsityksiä kasvattajasta ja toisessa luvussa kasvatettavasta.

5.1 Kasvattajan käsitys itsestään

Tässä luvussa keskitytään kasvattajan käsitykseen itsestään eli siitä, millaiseksi kasvattajat haastatteluissa kuvasivat itsensä. Kokonaisuus jakautuu kasvattajien kuvauksiin itsestään, henkilökohtaisesta taustastaan ja siitä, millainen yksilö tuntee olevansa, mikä sai heidät ryhtymään kasvattajiksi ja mitä kasvatuksen tavoitteita he puheensa kautta ilmentävät. Erikseen haastatteluissa kysyin heidän käsityksistään omasta tulevaisuudesta kasvattajina ja mahdollisista haasteista, joita tulevaisuus voi tuoda.

5.1.1 Kasvattajat kuvaavat itseään

Haastatteluissa pyysin kasvattajia kuvailemaan, millaisia he ovat kasvattajina ”Itse kasvattajana” teemakysymysten kohdassa. (ks. liite 2.) Kuvailin edellä luvussa 4.5 aineiston analyysiprosessin kuvauksessa, kuinka vastauksissa painotettiin päällimmäisenä kasvattajan ja kasvatuksessa hyväksi katsottuja ominaisuuksia. Kasvattajina he kuvasivat olevansa tiukkoja, rajoja asettavia, johdonmukaisia, mutta kuitenkin tarpeen tullen joustavia ja lempeitä. Kasvatuksen klisee ”rakkautta ja rajoja” oli myös näiden kasvattajien kuvauksissa esillä. Vasta näiden seikkojen jälkeen kasvattajat ryhtyivät kuvaamaan itseään yksilöllisemmillä piirteillä. Moni kasvattajista toi esille olevansa kasvattajana pohdiskeleva, työtään ja toimintaansa refleктоiva sekä kouluttautumisen ja

jatkuvan kehittymisen kasvattajana katsottiin kuuluvan työnluonteeseen. Muutamat kasvattajat kuvasivat itseään myös roolimalleiksi.

*Artsi: Kyllä minä minä oon ni aika **jämäkkä miehen malli** ollunna varmasti, että tuota tuota. **Tavallaan tiukkakin**, mutta tuota, **löysää antava silleen** että en. Koska tuota **tämän päivän nuoren kanssa ei voi olla ehdoton**.*

*Raimo: Minä oon aika semmonen aaa- asioiden **järjestäjä ja organisoija** tietysti toimin myös mukana niissä eri harrasteissa **esimerkin luojana**. Tämmöstä tuolla niinku **aikuisen mallia ja roolia** siinä ja tietysti myös siinä **rajoja asetan**.*

*Aino: Me koitetaan olla semmonen, semmonen suhtkoht **hyvin toimiva yhteisö, yhteisön malli**, jossa sovitut asiat pitää ja aikuiset, **aikuisen roolinsa** ja lapsilla on lasten tehtävät - - Mä oon aika **jämäkkä** kasvattaja varmaan aika **oikeudenmukainenkin**, mutta aika jämäkkä--*

Aino ja Artsi kuvailevat yllä katkelmissa olevansa ”jämäköitä” kasvattajina. Käsite jämäkkä yhdistetään miehisyyteen ja miehiseksi ominaisuudeksi (Saaranen-Kauppinen 2014, 62- 63). Jämäkkä työntekijä nähdään hyvällä itsetunnolla varustetuksi, empaattiseksi, tunteensa hallitsevaksi vastuunkantajaksi, joka puuttuu epäkohtiin, mutta toimii muita kunnioittaen. Jämäkkyuden voidaan ajatella olevan eettistä toiminta- ja harkintakykyä, joka voi ilmetä arjessa pienien johdonmukaisten tekojen kautta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 24.)

Pienten lasten kanssa toimivat kasvattajat korostivat olevansa tarkkailevia, analysoivia ja jatkuvasti valmiudessa lapsen antamille pienille vihjeille. Pienten vihjeiden analysoimisen kautta kasvattajat pyrkivät tukemaan kasvatettavaa eteenpäin kehitysvaiheissa.

*Heli: Semmosia, että **pitää tarkkailla kokoajan**. Olla silleen **tuntosarvet koholla**, että ossaa lukkee sitä lasta, koska hän ei pysty kaikkee ilmasemaan, mikä mielessä pyörii, että osaa oikeasta kohdasta ruveta jotakin asiaa penkomaan, että **helpottaa lapsen elämää**.*

*Raimo:--se on silleen haasteellinen kenttä ja hyvin monipuolinen kenttä ja siinä pitää niinku **silmät ja korvat olla auki**. Auki ja aistia sitä, että **missä mennään** ja missä mahdollisesti tullaan menemään ja missä voitaa mennä, jos hyvin käy.*

Aino: --minä oon kasvattajana aika ovela. Siinä mielessä, että minä analysoin aika tarkkaan nää lapset ja nuoret ajan kanssa ja usein löydän sen portin, että mistä tämän lapsen kanssa päästään, mutta se vie aikaa.

Kasvattajat kuvasivat itseään muutoin vaihtelevilla käsitteillä, mutta yksi ominaisuus herätti huomiota poissaolollaan. Vain yksi kasvattaja kuvasi itseään huumorintajuiseksi, vaikka haastattelujen aikana jokainen osoitti jossain vaiheessa puheessaan leikillisyyttä naurahtaessaan esitetylle asialle. Seuraavassa katkelmassa Artsi kuvaa kasvatustyön arkea humoristisella kuvauksella.

*Artsi:-- siihen asti meillä oli tyttöjä, mutta tuota **Kauniit ja Rohkeat on mukavampi kahtoa telkkarista kun tuota livenä täältä!***

5.1.2 Kasvattajan tausta

Suurimmaksi osaksi tutkielmaa varten haastatellut ammatillisissa perhekodeissa kasvattajina toimivat henkilöt sattuiivat olemaan lähempänä keski-ikää, työelämää nähneitä ja biologiset lapsensa jo kasvattaneita. (ks. taulukko 1. kasvattajat) Kasvattajien kuvatessa ajatuksia itsestään, he viittasivat elämävarrella karttuneeseen kokemustietoon. Kokemuksillaan he perustelivat mielipiteitään ja toimintaansa kasvattajina. Kasvattajat kuvasivat ryhtyneensä kasvattajiksi useammasta eri syystä, mutta yleisemmin tarkasteltuna heidän vastauksistaan muodostui kolme ryhmää: ”ominaisuus ja tarve toimia”, ”oivallus” ja ”jatkumo”. Ominaisuus ja tarve toimia -ryhmään kuuluvat nimimerkit Petri, Maarit ja Aino. Kaikki kokevat kasvattajaksi ryhtymisen kumpuavan syvältä itsestä ja vaikuttaneen valintoihin, jotka ovat johtaneet kasvattajaksi ryhtymiseen.

Petri: --mulla on aina ollu semmosia nuorempia kavereita, joille olen toimina isoveljenä ja koulun aikana lähin ehtimmään ettimään sitä omaa alaa ja oon tehnyt kouluilla ja nuorisotaloilla ja järjestöissä ja vapaaehtoistyössä ja muuten tää jotenkin tuntuu eniten omalta vähiten työltä ja enemmän elämäntavalta.”

*Maarit: **Minä oon tähän kasvanu,-- Kyllähän minä niinku sosiaaliallalle ajauduin, että toisaalta mikään muu ala ei tuntunu niin omalta ja sitten luontevasti tälle alalle ja -- tähän on ollu helppo tulla.***

Aino: ((vetää henkeä)) sitten pitää mennä aika kauas taaksepäin

Tiia: yhym niin

*Aino: **kyllä tietyllä tavalla alan valintakin liittyy siihen että vaikka mä oon ((ammattinimike)) kouluttautunu. Niin tuota äeh ((henkäisee)) no mä aattelen jotenkin ihan sitä kautta, että tällasen ih- ihmisarvon ja ihmisen hyvinvoinnin kautta, että mä nään jotenkin sen lapsuuden tehtävän jotenkin niin tärkeenä elämän kokonaisuuden kannalta.***

Oivallus- ryhmään katson kuuluvan Helin ja Konstan. Heli olisi voinut myös olla edellisessä ryhmässä, koska hän kuvaa tunteen merkitystä lähtökohtana työlle. Kuitenkin haastattelutilanteessa Heli painotti ammatilliseksi kasvattajaksi ryhtymisen olleen oivallus. Konsta puolestaan toi selkeästi esille, kuinka oivalluksenomainen hänen ryhtymisensä kasvattajaksi oli. Kuitenkin Konsta olisi voinut kuulua myös ”jatkumo”- ryhmään, jossa kasvattajan tehtävään oli siirrytty selkeästi muista tehtävistä.

*Heli: **Minä en enää muista, mikä se oli, mutta omat lapset oli jo sen ikäisiä, että sitä rupes miettimään, että tässäkö se nyt oli tämä kasvattajan ura ja sitten, kun siihen tukiperhe valmennukseen, kun mentiin ja sieltä kautta sitten, niin saatiin kannustusta siihen, että voitaisiin toimia ihan ammatillisena perhekotinakin.***

*Konsta: Siitä, kun olin nuorisopsykiatrisella osastolla ((ammattinimike)) ja se on just se tilanne, kun se on tuo ((sairaalan nimi)) osasto on niin uus paikka. Ja kun ne lapset tuli sinne hoitoon tai nuoret ja **hoidettiin kuntoon ja sitten niin välttämättä joko ne meni kottiin ja tuli takas** niin selviteltiin niitä kotitilanteita, niin siellä oli niitä ongelmia ja ja ei ollu tarpeeks sitä arjen tukkee ja sitteen. Etittiin paikkaa yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa ympäri Suomee, ja siinä on niinku, minä en ollu aluksi yhtään kiinnostunut, mutta sitten **yhtäkkiä niinku lamppu sytty päähän** että, mitäs tää*

onki tää homma ja sitten mä rupesin kiinnostumaan. Ja sitä kautta ollaan nyt sitten, niin tuota, ollaan tässä ja se idea tuli siinä, että tätä vois tehdä itekki.

Kolmannelle ryhmälle kasvattajaksi ryhtyminen näyttäytyi jatkumona edeltävälle työelämälle. Artsi ja Raimo tuovat esille kasvattajana toimimisen palkitsevuuden, vaikka kasvattajaksi ryhtyminen ei ollut täysin itsestä lähtevää. Seuraavan katkelman perusteella Artsi olisi voinut kuulua myös ensimmäiseen ryhmään, mutta aineistosta ja haastatteluista välittyi kasvattajana toimiminen erityisesti työuran jatkumona.

Artsi:-- kun sitä jo näki silloin-- Kumminkin jäi tuota kesken, kesken tuota tää yhteiskunnallinen velvoite eli työn teko. Nuoret on ollunna aina lähellä sydäntä, niin sieltä kai se jostakin pulppus se, että tuli alotettua se homma enkä ole päivääkään katunu.

Raimo: No, sanotaanko näin, että tuota minä oon aikasemmin päätyönä ja päävuodet työelämästä aikasemmin tuota tehny ihan ((alalla)) ja se on tähän työhön verrattuna kuin yö ja päivä. Toki siinä ollaan myös ihmisten kanssa tekemisissä ja vaikutetaan ihmisiin ja erilaisiin ihmisiin, lähinnä yritysten ja yhteisöjen ihmisiin ja aikuisiin. Nämä on tietysti nuoret ja lapset on silleen haastavampia, mutta koen silleen, että tämä on, mitä nuorempana tulee niin pystyy vaikuttamaan sitten siihen kehityspolkuun, mitä sitten, kun täältä on kahdeksantoistavuotiaana on mahdollisuus lähteä pois, niin tuota niin, näkee sitten oman panoksensa sitten, niin tuota, siihen lapsen ja nuoren kehityspolkuun se on oikeestaan niiku oikeestaan se perusidea, millä umm, että tätä työtä jaksaa tehdä.

5.1.3 Kasvatuksen lähtökohdat ja käytännön työ

Kasvattajilta kysyttiin, mistä he kokevat kasvatustapojensa olevan lähtöisin. Tavoitteena oli havahduttaa kasvattajia pohtimaan toimintaansa syvällisemmin ja jopa kehittymään kasvattajina (ks. Hämäläinen & Nivala 2008, 65). Tutkimuksessa haettiin tässä tapauksessa vain päällimmäisenä kasvattajien mielessä olevaa kasvatustapojen lähdettä, mutta joka osaltaan toimi myös pohdintaan herättäjänä. Suurimmaksi osaksi kasvattajat kokivat lapsuuden perheellään ja omalla perheellään

olleen vaikutusta tapoihin, mutta myös koulutuksen merkitys tuotiin esille. Seuraavissa katkelmissa Raimo ja Heli kuvaavat erityisesti perheen merkitystä.

Raimo: *Ne- varmaan omasta lapsuudesta ja nuoruudesta ja omien vanhempien mitä miten omat vanhemmat ja sisarukset on kohdellu.-- Tietysti arvot ja asenteet on sitten pitkältä oman avioliiton ja lapsien kautta tullu. Miten on kokenu maailmaa ja minkälaisia arvoja on taas sitten siirtänyt omille lapsilleen työnteosta ja vapaa-ajasta ja ihmissuhteista ja niin eespäin.*

Heli: *Jaaha, ehkä sieltä omasta perheestä ja ydinperheestä. Sieltä miten nyt on ruvennu omia lapsia kasvattamaan niin kyllä ne on aika pitkälle samanlaisia.*

Seuraavassa katkelmassa myös Aino kuvaa käsitystään kasvatustapojen periytyvyydestä vanhemmilta, mutta hän painottaa koulutusta ymmärryksen kasvattamisen pohjana.

Aino: *Ne on väkisellä osittain omasta lapsuuden kodista. Ne ei oo kaikki semmosia hyviä tapoja. Osa on, osa on, joutunu tarkastelemaan aika kriittisesti, että ammatilliseen perhekotiin ei voi siirtää suoraan kenenkään arkiperheestä, lapsuusperheestä tuota ne on semmosia kotikutoisia ja koulutuksesta on tullut paljon paljon niitä tapoja. Paljonhan tuota tavallisissa kodeissa on paljon hyviä kasvatuskäytäntöjä. --musta siitä koulutuksesta on semmonen hyöty, että ei ajattele että noi on vaan ilkeitä noi lapset vaan ymmärtää jotenkin sen käytöksen takana olevia ilmiöitä.*

Maarit ja Petri toivat esille perheen lisäksi oman koulutuksen ja vertaiskasvattajien vaikutuksen omiin kasvatustapoihin.

Maarit: *No isältä tulee kyllä jonkun verran. Ihan sitä mitä on itekkiin niinku saanu, että sieltähän ne tulee mutta sitten myös koulutuksesta-- ja ihan kun ollaan oltu tämmösissä kaikissa, nähty niinku tavattu muita niinku muita perhekodin edustaja ihmisiä ja sitten niinku juteltu, että tälleen sieltä se varmaan tulee niinku tää vahvuus ja vahvistus että tälleen on niinku hyvä toimia jakamalla näitä asioita ja peilaamalla muihin ja mutta kyllä mä sanoisin, että varmaan se on ihan se mitä mä oon itekkin saanu niin sitä sitten.*

Petri: *ömh ne on poimintoja vähän sieltä sun täältä, että jotkut sukulaiset on tehnyt semmosia asioita mitä on huomannu hyväks ja toiset semmosia, jotka on huomannu, että noin mä en ainakaan aio tehdä. Sitten oon öö työn kautta oon poiminu työkavereilta ja pomoilta tämmösiä asioita, jotka sitten näyttää toimivan ja ihan ventovierailtakin ihmisiltä. Jossain kaupassa nähnyt, että miten he omien lastensa kanssa kaupassa, käyttäytyy toi- toimii ja toi ei ja ennen kaikkea käytännön kautta otettuja.*

Ammatillisten perhekotien kasvatuskäytäntöihin vaikuttavat myös niiden viitekehykset. Kasvattajien tausta on tärkeässä roolissa viitekehyksen syntymiselle, sillä heidän osaamisensa ja mielenkiinnon kohteensa kasvatuksessa määrittävät kasvatettavat, joita ammatilliseen perhekotiin otetaan. Koulutuksen kautta kasvattajilla on erilaiset pätevyydet eli kompetenssit kasvattaa erilaisia lapsi tai nuoria. Ammatillinen perhekoti saattoi painottaa alle kouluikäisiä lapsia tai nuoria, vaihtelu saattoi myös tapahtua kasvatettavan mielenterveyden ja perheestä johtuvien ongelman välillä. Nuoren ihmisen kanssa tehtävä kasvatustyö poikkeaa kasvatustavoitteissaan pienen lapsen kasvattamisesta ja jos tähän lisätään ongelma perheessä tai ongelma kasvatettavan mielenterveydessä, vaihtelu viitekehyksissä on huomattava. Konsta toteaa seuraavassa aineistokatkelmassa oivallisesti työn haasteellisuuden kokemuksesta.

Tiia: *ym, okei no haasteellisia kasvatettavia on*

Konsta: *jatkossakkii*

Tiia: *jatkossakkii*

Konsta: *ainakii tietysti jos muiltakkii kyssyy, niin tulloo varmasti, mutta että että että kun on sen oman osaamisen ääri rajoilla ni ne on kaikki haasteellisia.*

Kasvattajat kuvasivat työtään käytännön esimerkkien kautta antaakseen kuvan, millaisia tilanteita he työssään kohtaavat. Kuvaukset toimimisesta uuden kasvatettavan kanssa kertoo heidän käsityksestään kasvatettavista. Kasvattajista Aino ja Heli havaitsivat eron omien lasten ja sijoitettujen lasten kasvattamisessa. Omat lapset olivat kasvaneet kuin vahingossa, kuten Vartokin (2003) on todennut. Hänen mukaansa kasvattamassa ovat myös kaverit, media, viihde, yleinen mielipide ja jopa talous (emt. 2003, 48).

Heli: Omat lapset oli jo sen ikäisiä, että sitä rupes miettimään, että tässäkö se nyt oli tämä kasvattajan ura?-- Niinku kasvattajana oon sellainen niin kuin minä oon ollu omille lapsillenikin, että se on semmonen niinku ohjenuora että ihan normaali.

Tiia: että kohtelee niin kuin omiaankin.

Aino: Meillähän on biologisia lapsia itellä. ((Mainitsee määrän)) aikuisia, niin jos mä aattelen heijjän kanssaan on niinku tietyllä tavalla menny niinku omalla painollaan. Ettei oo tarvinnu koskaan pitää sitä ohjaa, pittää suitsee, niin kauheen tiukalla. Se on tässä se iso ero, että pitää hirveen rohkeesti uskaltaa kattoo, kattoo sitä, että miten, miten tiukkaa otteen joku lapsi vaatii. Että että toisella kädellä pitää osata silittää osata niinku silittää päätä, mutta pitää osata pitää se ohja tiukilla.

Aino kuvasi edellisessä aineistokatkelmassa eroa biologisten ja sijaislasten kasvattamisen välillä. Silittäminen ja toisaalta ohjasten pitäminen kuvastaa sosiaalipedagogiikassakin tunnettua pedagogista paradoksia. Kasvatussuhteessa kasvattajan tulee mahdollistaa kasvatettavan sivistyminen, mutta tulee myös kunnioittaa tämän olemusta ihmisenä. Kasvatustilanteessa kasvattajan on tehtävä päätös, kannustaako kasvatettavaa vai pyrkiikö hillitsemään kasvatettavan toimintaa. ”Kaasuttaa vai jarruttaa?”. (ks. Kivelä 2000, 64- 65.) Maarit ja Heli kuvaavat seuraavissa aineistokatelmissa kasvatustyön arkea, missä he korostavat kasvatettavien lähiyhteisön tuntemista, yhteyksien parantamista ja suhteiden ylläpitoa. Kasvatettavan läheiset ja tukiverkosto koetaan näiden tulevaisuuden selviytymisen kannalta merkityksellisiksi.

Maarit: Minulle on tärkeitä pohtia näitä tapoja, toimintatapoja ja työskentely tapoja ja muuta että mä en oo vaan, että tuun vaan tänne tälleen ja oon vaan, että ihan sama. Mulle on niin kun tärkeä, että kaikki laitetaan paperille kaikki kirjataan. - - ((Uuden nuoren tullessa taloon)) Jotenkin lähen sieltä kartottamaan sitä sitä sitten. Minähän oon monesti, tässä meidän perhekodissa tehny silleen, että kun nuori tulee tänne, niin sitten käydään ihan läpi sitä sosiaalista verkostokarttaa. Tavallaan ihan sitä hänen perhettä, tavallaan mitä hänen sukulaissuhteet, mitkä on ja silleen ihan keskustelemalla, että minkälaiset välit on näitten kanssa ja ihan kuinka paljon on tekemisissä ja mitenkä tärkeitä nämä ihmiset on ja koitan kartottaa sitä kokonaistilannetta.

Heli: Minusta se on kanssa hirveen tärkeä asia, että myö pyritään pitämään niihin lapsen läheisiin ja perheeseen yhteyttä, että semmoset ei katkeais. Koska ne kuitenkin ovat tärkeitä sitten jatko elämässä. Olivatpa ne mitkä tahansa ne taustat, niin siitä huolimatta, että on niitä läheisiä siellä sukulaisia semmosia, jotte kanssa on tekemisissä ettei vieraannu, että sillä tavalla meh- aika paljon tehhään semmosta työtä. Että että ihan siihen lapsen perheeseen ja niinku tapaamisia yhteydenpitoa systemaattisesti järjestetään ja että sillä olis sitten kunnan verkosto ympärillä sitten kun lähtee täältä pois.

Sosiaalipedagogiikassa nähdään, että kasvattajan tulisi olla kasvatettavan tukija, elämän helpottaja, kasvuun saattaja, kuuntelija ja innostaja, mutta tarpeen tullen olla luja ja periksi antamaton (ks. Kurki 2001, 161- 162, Suoranta 2002, 40). Konsta tuo esille seuraavassa katkelmassa hieman erilaista kuvaa kasvattajana toimimisesta käytännössä kuin muut haastatellut. Kuten sosiaalipedagoginen kasvattaja, Konsta korostaa yksilön itsenäisen toiminnan tukemista.

Konsta:-- Sitten niinku tiien mitä tapahtuu, mutta en puutu joka rissaukseen. Minä vien niinku tiettyyn tavoitteellisesti etteenpäin niitä asioita, mutta minä en niinku ohjaa liiaan tarkasti sitä, että sun pittää tehdä näin ja näin sitä sun. Annan niinku sitä ommaa ommaa niinku toimijuutta. Kas- niin kun lasten kanssa ohjaan, ne kyllä ossaa tehdä sen tavallaan.

Konstan tavoin Raimo hahmottaa kasvattajana toimimisen hieman erilaisesta näkökulmasta. Hän koki, että kasvattajana hänen tuli olla jatkuvasti valppaana ja pystyä näkemään mitä vaihtoehtoja ja ”tiloja” kasvatettavalla on edessään. Wilenius (1978) kuvasi kasvatustietoisuutta ja seuraavien tilojen hahmottamista kasvattajan tehtävänä aivan samalla tavalla (emt. 1978, 28). Jatkuvasta valppaudesta puhui myös Heli jo aiemmin edellä.

Raimo: se on silleen haasteellinen kenttä ja hyvin monipuolinen kenttä ja siinä pitää niinku silmät ja korvat olla auki. Auki ja aistia sitä, että missä mennään ja missä mahdollisesti tullaan menemään ja missä voitais mennä, jos hyvin käy.

Raimo kuvasi kasvattajana toimimista erityisesti kasvatettavien vapaa-ajan ja harrastuksien kautta. Hän toi esille oman toimintansa ja osallistumisensa sopivan harrastuksen löytämiseen sekä käytännössä osallistumisen harrastukseen. Raimo kuvasi olevansa monipuolisesti mukana

järjestämässä mahdollisuuksia erityisesti liikunnan parissa. Seuraavassa katkelmassa Raimo kuvaa kasvatettavasta itsestään lähtevää mielenkiintoa, minkä katsotaan sosiaalipedagogiikassa olevan yksi keskeisiä asioita kasvatussuhteessa (ks. Launonen & Puolimatka 1999, 81). Pertti Kemppinen (1995) katsoo, että nuori on helpoin saada innostumaan tekemään asioita, kun kiinnostus asiaan on sisäsyntyistä (emt. 1995, 19).

***Raimo:**-- tietysti tämä koulutyön ohella löytää niitä lapsen vahvuuksia harrastusten kautta, että jos joku asia kiinnostaa niin, niin ohjaamaan ja kannustamaan sitä. Joo, sillä kokeilemaan eri vaihtoehtoja.*

5.1.4 Kasvattajan tulevaisuus ja haasteet

Kasvatuksella on aina jokin päämäärä, jota varten tällä hetkellä kasvattajat tekevät arjen pieniä valintoja toiminnassaan. Kasvattajia itseään koskien kysyin haastatteluissa, millaisena he näkevät tulevaisuutensa kasvattajina ja millaisia haasteita he odottavat tulevaisuudessa kohtaavansa. Vastaukset jakautuivat koskemaan toimintaa kasvattajana ja huolen yhteiskunnan tuomista hallitsemattomista haasteista. Vanhemmat kasvattajat toivat esille oman fyysisen jaksamisensa työiän loppupuolen haasteena. Muutama toi myös esille, että ei tulisi jatkamaan kasvattajana eläkeikään saakka vaan siirtyisi kasvatuksen alalla muihin tehtäviin.

***Heli:** --Sitten en en tiiä sitä, kun on jo ikää, että jos tulee sairauksia semmosia ettei jaks, mutta kyllä minä ainakin kymmenen vuotta vielä haluan tätä työtä tehdä, jos mulle lapsia vielä annetaan.*

***Aino:** Mulla on jo ikää sen verran paljon, että ja työ- työvuosia takana, että mä pikkuhiljaa siirryn sellasiin asiantuntija tehtäviin. Ihan tästä käytännön työn saralta, että minun mielestä on tärkeetä siirtää, siirtää joko jossakin toisenlaisessa roolissa myöskin sitä kokemusta. En mä aattele, että mä olisin niin paljon, kun toiset vaan väkisellä tässä iässä ja tällä kokemuksella jo annettavaa nuoremmille. Niinku, että tämä on aika raskasta työtä tää perhekodin pyörittäminen.*

Kasvattajat toivat esille oman iän myös tiedollisena ja käytännöllisenä haasteena. Teknologian kehittyessä kiivaaseen tahtiin 2000-luvulla, kasvattajat kokivat, että eivät pysyneet kehityksessä mukana. Median ja erilaisen tiedon tarjonnan kasvaminen ja muuttuminen koettiin haasteena.

Raimo: *Mitä kuvailin ((Internetin käyttöä)) sitten ja ehkä tavallaan piilossa oleva osa sitä nuoren elämää, **mitä aikuinen ei välttämättä hoksaa**, eikä tajua ennen kuin ne ongelmat lyö silmille. Sitä ei välttämättä **tämän ikäsenä hoksaa**.*

Artsi: *--Sitten tämä tuota tää **media myllerrys** tähän **on muuttanut maan**. Se alko jo siitä, kun rupes tulemaan niin tuota **videot** ruvettiin näkemään jumalauta niin tuota esimerkiksi **tappamista kaikkee tällasta**, siihen juontaa jo juurensa tämä. **Kännykät kaikki tämä on tuonu** niin niin mielettömän muutoksen tähän yhteiskuntaan—*

Henkilökohtaisena haasteena, mutta myös yhtenä työn mieleisimpana antina kasvattajat näkivät jatkuvan tarpeen kehittyä. Kasvattajana toimiminen hahmottui heille dynaamisena toimintana, jossa tulevaisuudessa kajastaa parempi tulevaisuus niin itselle kuin kasvatettaville.

Artsi: *Minä ossoon kyllä peruskoulunkin kyllä kirjat, nii ulkoo eli nii sekkiin hyvä puoli se siin- siihen siinä joutuu joutuu käymään läpi. Ja vielä löyty sellanekin sektori, nytten meillä olevan nuoren myötä on jou-uttu opettelemaan diabeteksen alkeet perusteellisesti. Niin kyllä **kylläpä se kai aina löytyy elämästä se**.*

Tiia: *uutta opittavaa*

Artsi: *uutta opittavaa.*

Heli: *mutta **en halua** niinku, iästä huolimatta, **vielä jämähtää mihinkään kaavoihin ja haluan oppia uusia asioita** ja ja sillä tavalla pistää kyseenalaiseks omia menetelmiä, että onko tää nyt oikein vai pitäisikö kokeilla jotain muuta ja ja-- ja kasvattajana että tuntuu kuitenkin että **kokoajan on kehittyny**.—Arjessa ((pysähtyy)) miettimään täällä, että millainen minä olen kasvattajana, että joutuu sellasta arviointia itsestään tekemään, jos ei sitä älyä niin kyllä ne nuoret sitten niinku huomauttaa. -- Sillä tavalla **ei aina voi kovin korkeelle voi aina ihteeni nostaa**, koska sillä **sieltä rysähtää aika nopeesti alas**.*

***Petri:** Kehittyvänä! Itellä on niin pieniä lapsia, että oikeestaan alta kouluikäisten kanssa en oo koskaan ollu tekemisissä aijemmin. Niin tässä oppii kokoajan jotain uutta niistä lapsukaisista, mutta myös sitten se, että tässäkin työssä joutuu jatkuvasti jatkokouluttautumaan, kun tulee kokoajan uusia ja uudenlaisia lapsukaisia. Niillä on ehkä semmosia **diagnooseja ja luonteenpiirteitä**, joita ei oo aikaisemmin tullu vastaan, kokoajan oppii kaikkee uutta.*

Yhteiskunnan luomista haasteista kertoi teknologian nopean kehittymisen tuomat haasteet, mutta tässä tapauksessa yhteiskunnan haasteet käsittivät jotain ulkoista ja yleensä pakon sanelemaa, johon kasvattajilla itsellään ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa. Yksi suuri yläotsikko kasvattajien puheessa olivat asenteet ja arvojen heikentyminen. Kasvatettavien pahoinvointi ja käytöksessä näkyvä oireilu tulkittiin johtuvan perheiden sisäisestä pahoinvoinnista, jota lapsi vähäisien selviytymiskeinojensa takia ilmentää ulospäin. Kotikasvatuksen arvojen ja perheensisäisten roolien kuvattiin heikentyneen niin paljon, että lapsella ei ollut enää turvaa tuovia rajoja ja rutiineja elämässään, mikä näkyy muille lapsen käytöksen ongelmina. Huolena esille tuotiin samansuuntaisen toiminnan jatkuminen ja ongelmien paheneminen entisestään perheissä, kun apua tai tukea yhteiskunnalta ei saada.

***Petri:** Mitä ite oon huomannu niin omasta nuoruudesta ja kouluajoista lähtien tähän päivään, niin jotenkin sen **kotikasvatuksen määrä on vähentynyt** tai se on erilaista nykyään. Se **kotikasvatus** että lapsilla ei ole niinku rajoja tai vastuuta.*

***Aino:**-- Ihan vasta oli ((sanomalehdessä)), että **pientenkin lasten aggressiivisuus on lisääntynyt**. Ja näkyy näkyyhän täälläkin se semmonen raj- rajo-. Meillekin tulee koululaisia, joilla on heikko se, **mitä on lapsen tehtävät ja mitä ne rajat ovat**, että minä uskon, että **tällä saralla tulee olemaan haasteita aika paljon**. -- Se sellainen lasten ja aikuisten **roolin itsestään selvyys ei ehkä ole enää nähtävissä** silleen.*

***Maarit:** Kyllähän se on ihan **mahotonta tää nykyajan meininki**, että hirveestikin **nuoret kiroilee** tuolla kun-- mutta kuule moni aikuinen ei uskalla, koska ne niinku pelkää, että nehän **ruppee sitten silmille hyppim-** -- Jotenkin tuntuu, että tämä niin kun meillä tämä **individualismi**, mikä meillä aikuisillakin ihmisillä on kasvanut. Niinku silleen, että **halutaan toteuttaa itseää** niinku että **omat tarpeet mennee monesti edelle** sitten sen lapsen ja perheen.*

Kasvattajat painottivat kotikasvatuksen arvoja myös omassa toiminnassaan. Kotikasvatuksen alennustilan syyksi esimerkiksi Maarit toi kasvaneen individualismin, joka tuntui antavan biologisille vanhemmille oikeuden ajatella vain omaa hyvinvointiaan perheen ja erityisesti lasten kustannuksella. Kotikasvatuksen arvojen lisäksi osa kasvattajista hahmotti laajemman kehityskaaren koko yhteiskunnan tilassa. Seuraavassa Artsi kuvaa arvojen muutosta ja sitä, kuinka se on heijastunut hänen elämäänsä.

*Artsi: tää yhteiskunnan asenne on menny niin h***** paljon moraalisesti alaspäin monessa kohti, että on surkeeta, ihan surkeeta se on. Eli meikäläinen on sen sen kokenu eläessään, että valitettavasti mulla on ollu töitä aina. Yhteiskunta vois paljon paremmin, jos ei ois tarvinnu, ei tarvittas poliisia eikä lastensuojelua. Tällä tavalla, että tuota tuota tuota kyllä se on valtava muutos. Ei lopu tämä työnsarka ei tule yhteiskunta muuttumaan millonkaan niin hyvään suuntaan.*

Yhteiskunnan arvot ja asenne tulivat esille myös toisessa kasvattajien luonnehtimassa tulevaisuuden haasteessa. Tilaaja eli sosiaalitoimi ei vain tarkkaile perhekotien toimintaa vaan tulevaisuudessa myös kilpailuttaa kasvattajien mukaan perhekodit. Monessa perhekodissa esitettiin huoli kilpailutuksen vaikutuksesta. Ne perhekodit, jotka esittäisivät niukimman tarjouksen sijaishuollon palvelustaan, pääsisivät kunnan sosiaalitoimen sijaishuoltopaikka listalle. Syy kilpailutuksiin löytyy kuntien kiristyvistä talous- ja poliittisesta tilanteesta. Yksilöiden ja yhteiskunnan arvot ja arvostukset näkyvät tehdyissä päätöksissä. Seuraavissa katkelmissa kasvattajat esittävät huolensa sosiaalitoimen välittämästä paineesta työlle.

Raimo: -- Siis tuota toimeksiantajat kunnat, kaupungit.-- öyy heillä on taas tietty odotusarvo meidän työlle elikkä tavallaan semmonen kun he sijoittaa lapsen tänne tai nuoren niin he odottaa, että he saa maksimaalisen hyödyn ((painottaa)) siitä sijoittamastaan rahasta, rahamäärästä. Käytännössähän se tarkoittaa sitä, että lapsi ja nuori valmistuu ammattiin löytää työpaikan ja maksaa sen jälkeen veroja. Eli tavallaan yhteiskunta saa sijoittamalleen rahamäärälle vastinetta. Tää on niinku se pitkäntähtäimen suunnitelma myös tämän sijoittaja tahon kanssa ja myös sitten meidän ajatuksissa.

***Konsta:** Haasteita ainakin tällä meidän puolella mennee nyt on nämä **kilpailutukset**. -
-Sitten kun tulleekin kilpailutus niin myös mennäänkin tavalliseen niinku **kevyeseen sarjaan**, mutta siinä on se ongelma, kun me kilpaillaan siinä sarjassa niin ne varmaan laittaa **vanhasta muistista** niitä **haasteellisia**. Mutta meille pitäis tulla sitten paljon kevyempää, koska tällä hetkellä on tuota sillä tavalla, että meille on tullu niitä haasteellisia, minkä pitäis mennä laitokseen mutta myös ollaan täällä avo tämmösessä **kevyemmissä olosuhteissa hoidetuks**. Se nyt taitaa olla nyrkkeilyssäkin se välisarja, niiltä puuttuu semmonen **välisarja**, että meidän pitäis periaatteessa olla se-- kun nämähän mennee silleen että; sijaisperheet, ammatilliset perhekodit, laitokset ja erityislaitokset. Niin meillä näissä hoidettavien taso on laitosluokkaa.*

Sijaishuollon palvelut asettuvat kalleutensa perusteella järjestykseen niin, että sijaishoito tavallisessa perheessä on halvinta, sitten tulevat ammatilliset perhekodit, laitos ja erityislaitoshoido. Säästöjä saadakseen kuntien sosiaalitoimi sijoittaa lapset helpoiten perhehoitoon, jossa vanhemmilla ei välttämättä ole tarvittavia resursseja hoitaa ja kasvattaa oireilevaa lasta. Seuraavissa katkelmissa Heli tuo esille, kuinka säästöt näkyvät kasvatustyön arjessa jo nyt.

***Heli:** Minä olen tässä on ((yli 10)) vuoden aikana tehnyt, niin **kokoajan vaikeempia** oon nähny. Taa- nää jutut, mitä on lasten mukana tullut meille, että on **hyvin rankkoja juttuja** lapsilla ollu ja se tekkee sitten haastavaks ja vaikeemmaks sen työn. Vähän semmosenkin niinku tuntuu, **tuntuma** on, että **liian myöhään puututaan asioihin**. Ne kerkii mennä tosi huonoiks ne tilanteet. Välillä hirvittää, miten tämä voi olla näin pienen lapsen kohdalla olla tällä tavalla tämä asia. Että saatan olla **äiti numero kymmenen**.*

***Heli:** **Kun on tämä trendi**, että sijaisperheisiin paljon, koska se on **edullista**. Sijaisperheet ei kuitenkaan, kun ne käy muuallakin töissä, kun vaan ovat siinä kotona. Niin **eivät jaksa** nuitten vaikeitten lasten kanssa sitten kokkeillaan toista sijaisperhettä. **Sitten sekään ei** vuottakaan **jaksa**, kun **lentää jo sieltäkin lapsi taas ulos**, että on paljon niitä lapsia, jotka kyllä perheessä pärjää, mutta perheessä pitää olla aina paikalla äiti ja isä ja jopa muukin aikuinen.*

Tulevaisuus yhteiskunnan asettaman paineen kannalta ei näytä hyvältä, kun jo nykyisellä budjetilla ja taloustilanteessa kasvattajien kokemukset ovat tällaisia. Millainen on tulevaisuudessa avohuoltoon tai huostaan otettavien tulevaisuus, kun kunnat pyrkivät entistä suurempiin säästöihin?

5.1.5 Yhteenveto: Kasvattajan käsitys itsestään

Kasvattajien luonnehdinnat itsestään ja omista persoonallisista ominaisuuksistaan muodostivat yhteneväisen kokonaisuuden. Kasvattajat kuvasivat olevansa tiukkoja, johdonmukaisia, rajat asettavia, tarpeen tullen joustavia ja lempeitä. Näiden peruspiirteiden lisäksi kasvattajat kuvasivat myös yksilöllisempiä piirteitä. Kasvattajien kuvauksiin käsityksistään itsestään vaikuttivat ammatilliselle perhekodille valittu viitekehys, jonka mukaan tietynlaisia lapsia ja nuoria valikoitui kasvatettaviksi. Viitekehukseen vaikutti kasvattajien koulutus ja kokemukset, mutta kaikkien kasvattajien kohdalla näin ei ollut. Tällöin kasvattajat korostivat luonteenlaatua, joka auttoi kasvatustyössä.

Lasten kanssa enimmäkseen työskentelevät korostivat kehitysvaiheiden saavuttamista ja jatkuvaa kasvatettavien viestien ja toiminnan tulkintaa. Pienten lasten kanssa lempeys korostui naispuolisten vastaajien joukossa.

***Heli:** myös semmonen lempee, että saavat lapset myös hellyyttäkin eikä pelkkää tiukkaa käskyä kokoajan, että molempia sopivissa määrin.*

Ammatilliset perhekodit, joissa painotuksena oli tavallisen turvallisen kodin antaminen lapsille ja nuorille, korostuivat rajat, kannustus, luottamuksen uudelleen rakentaminen aikuisiin ja verkostojen ylläpitäminen sekä uudelleen luominen. Nykypäivän tilanteen koettiin aiheuttavan tälle toiminnalle lisähaasteita, koska vasta myöhemmin kasvatettavan tuntiessa olonsa turvalliseksi, saattoi selvitä vakaviakin asioita. Mielenterveyden ollessa viitekehystenä perhekodissa, kasvattajat toivat peruspiirteiden lisäksi esille joko rajoja tai tietynlaista tapaa kohdata kasvatettavat.

***Petri:** Aika moni pitää sen takia lepsuna ja yllärauhallisena, että ne tiukat rajotteet liittyy lähinnä tähän perhekotiin ja siihen miten näitten seinien sisällä ollaan.*

*Aino: Ratkasukeskeisen ajattelun ja sitä me aika paljon käytetään elikkä tuota. Kyllä meillä on semmonen motto, että etitään mieluummin, **mieluummin ratkaisuja**, kun että nimetään niitä ongelmia, että se ei niitä lapsia hyödytä kyllä ollenkaan.*

*Konsta: Mä lähden, mikä se tänä päivänä on, niin mulla on varmaan semmonen lähestymismalli. Tämmönen niinku, tiedätkö mikä on narratiivinen? Niin se on semmonen **narratiivinen lähestymismalli**. Mulla on niinku pohjatiedot, kun sosiaalitoimi kertoo. **Mä en ota sitä tarinaa** siinä vaan niinku **hallisevaks** vaan minä **haluan kuunnella**, että mitä se niinku se kasvatettava kertoo. Siitä on mun mielestä hyötyä siit- jos niinku sillä tavalla lähestyy.*

Yhteistä kaikille kasvattajille oli uteliaisuus uutta kasvatettavaa kohtaan. Kasvattajat toivat esille erilaisia menetelmiä ja jopa ajan saatossa tavoiksi muuttuneita käytäntöjä kohdata uusi kasvatettava. Yksi käytti perheen lemmikin ulkoiluttamista keskustelun avaamiseen, toinen painotti aitoa kuuntelua ja kolmas pohdiskeli uuden tulokkaan taustoja ja sijoitukseen johtaneita seikkoja ottaessaan esille sosiaalisen verkostokartan.

*Heli: No **utalias** ainakin, kuka sieltä tulee, mitäs muuta...*

Aineistosta selvisi, että mitä enemmän ammatillista osaamista perhekodin kasvatettavat vaativat, sitä enemmän kasvattajat tiedostivat omaa toimintaansa kasvattajina. Muutama kasvattaja toi esille hiljattain käymänsä koulutuksen haastaneen pohtimaan tarkemmin omaa itseä ja toimintaa kasvattajana. Tietoisuus vaikutti karttuvan myös elämäkokemuksen ja iän myötä. Lähes kaikki kasvattajat toivat esille työn vaativan kasvattajilta alituista toiminnan ja ajatusten reflektointia sekä uuden tiedon hankintaa kouluttautumisten kautta.

*Aino: Minä edustan ammatti ihmistä sitten tässä. Siinä mielessä sitten, että **käytän enemmän tietosuutta siihen kasvatukseen**.*

*Aino: Se ((koulutus)) tuo sellasta **ymmärrystä lasten käytökseen**, että ei, että musta siitä **koulutuksesta** on semmonen hyöty, että ei ajattele, että noi on vaan ilkeitä noi lapset. Vaan **ymmärtää** jotenkin **sen käytöksen takana olevia ilmiöitä**.*

*Petri: kokoajan oppii kaikkee uutta ja sitten ennen kaikkea sitä omaa, omaa käytöstä ja **omia tekemisiään kannattaa reflektoida** ihan objektiivisesti miettiä illalla, että*

*mitäs sitä tulikaan päivällä tehtyä oliko se hirveen oikein ja mitä olis muuten voinu tehdä, että **jatkuva kehitys**.*

Kasvattajien kuvaukset itsestään olivat yhteneväisiä ja kuvasivat itsessään luonteenpiirteitä, jotka helpottavat ammatillisen perhekodin viitekehyksen mukaisten kasvatettavien kasvattamista. Kasvattajat perustelivat toimintaansa ja käsityksiään elämäkokemuksen sekä koulutuksissa saadun tiedon kautta. Kasvatustapojensa kasvattajat hahmottivat olevan peräisin lapsuuden kodista, sukulaisilta, omasta perheestä, koulutuksesta ja muilta ammatillisissa perhekodeissa kasvattajana toimivilta. Käytännön työssä he hahmottivat rajojen tärkeyden, mutta myös tarpeen olla kasvatustilanteissa joustava. Tulevaisuuden haasteina kasvattajat näkivät suurimmaksi osaksi oman ikänsä erityisesti suhteessa teknologian kehittymiseen. Ulkopuolelta tulevana haasteena he katsoivat ensimmäisenä olevan tilaajantahon kaavailemat kilpailutukset, jotka aiheuttavat painetta muuttaa toimintaa. Toisena olivat yhteiskunnan arvot, jotka individualistisen painotuksen kautta aiheuttavat pahoinvoinnin kasvamista perheissä ja ongelmien kasaantumista. Tulevaisuudessa hieman yli puolet näkivät jatkavansa kasvattajina eläkeikään saakka, mutta muutamat uskoivat lähitulevaisuudessa siirtyvänsä muuhun kasvatuksen alan tehtävään.

5.2 Käsitys kasvatettavasta

Kasvattajien käsitykset kasvatettavista vaihtelivat tutkimuksessa selkeästi enemmän kuin heidän käsityksensä itsestään kasvattajina. Tässä osassa käyn läpi sitä, millaista käsitystä kasvattajat ovat minulle haastatteluissa ilmentäneet. Millainen kasvatettava on lähtökohtaisesti, mihin häntä kasvatetaan ja millaisia tulevaisuuden haasteita he kohtaavat tulevaisuudessa?

5.2.1 Kasvatettava on

Kasvattajilta kysyttiin: ”millainen sinulle on kasvatettava?”, jolloin kasvatettava rajattiin koskemaan vain kasvattajan kokemusta. Kasvattajat kuvasivat kasvatettavaa pääsääntöisesti ammatillisen perhekodin viitekehyksen kautta, vaikka he olisivat voineet kuvailla kasvatettavaa yleisellä tasolla. Käsitukset kasvatettavista muotoutuivat perhekodin viitekehyksen kautta lapsiksi tai nuoriksi sekä rajoja tarvitseviksi tai mielenterveydeltään järkkyneiksi. Nämä ominaisuudet vaihtelivat kasvattajien tulkinnoissa kasvatettavistaan. Kasvatettava valikoitui ammatilliseen perhekotiin sen perusteella, missä hänen tarpeisiinsa pystytään parhaiten vastaamaan ja kehitystä tukemaan kohti itsenäistä aikuiselämää. Ammatillisissa perhekodeissa painotus vaihteli kodinomaisesta vahvasti perusarvoihin tukeutuvasta laitospäiseen, jossa kehitystä tuetaan, tarkkaillaan ja hoidetaan.

Näin kasvattajat kuvailivat kasvatettavia:

***Maarit:** - - siis tavallaan **haaste ja mahdollisuus ja uusi työmaa** tavallaan.*

***Raimo:** Tietysti se on semmonen **työnsarka** kasvatettava ((naurahtaa)) **eh ei oo niin ku valmis** tuota niin kuin sanoin niin nuita kasvupolkuja on monia monia ja hyvin usea on sitten **alisuorittajia** nää lapset ja nuoret.*

***Artsi:** Se on tyypillinen se on se **poika**, joka tulloo meille, niin se on se melkein aina **isätön**, jolla ei oo **minkäänäköstä miehen mallia**. Se on lähteny jo, pikkusen **mopo karkaillu käsistä**.*

***Heli:** Semmonen, että **pitää tarkkailla** kokoajan. Olla silleen tuntosarvet koholla, että ossaa lukkee sitä lasta, koska hän **ei pysty kaikkee ilmasemaan**, mikä mielessä pyörii,*

että osaa oikeasta kohdasta ruveta jotakin asiaa penkomaan, että helpottaa lapsen elämää.

Aino:- - kyllähän siellä sisällä on haavoittunut olento, että ehkä tätä voi vielä siihen tuoda, että kyllähän ne lapset, jotka ammatilliseen perhekotiin tulee, niin on järjestelmällisesti aika traumatisoituneita - -

Petri: Monitahosia, kyllä osa on semmosia varsinkin teini-ikäiset pojat. Ne on yllättävän suoraviivasia silloin, kun niitä vituttaa ne sanoo suoraan ja ne paiskoo esineitä ja huutaa ja räyhää ja silloin kun niillä on hyvä olla niin ne oikeesti nauraa täällä ja ottaa osaa kaikkeen.

Muista kasvattajista poiketen Konsta pohdiskeli haastattelussa syvällisemmin, millainen hänelle on kasvatettava. Hän kuvasi kasvatettavaa kehitysvaiheiden ja siinä ilmenevien ongelmien kautta. Seuraavassa katkelmassa Konsta kuvaa toimintaansa, kun ongelmat on saatu hoidettua. Sosiaalipedagogiikassa nähdään, että kasvatuksen tulisi olla dialogista toimintaa, jossa kasvattaja kulkee kasvatettavan rinnalla jakaen oman kokemuspohjansa kasvatettavan kanssa. (ks. Stephens 2013, 19, Freire 2005, 102- 103.)

Konsta: Kun saahaan se tasapainoon niin on sitten ihan sitä normaalia rinnalla kulkemista ja semmosta niinku aikuisena olemista siinä lasten elämässä.

5.2.2 Kasvatuksen päämäärä

Haastatteluissa ei kysytty suoraan, mihin kasvattajat ovat kasvatettaviaan kasvattamassa, mutta rivien välistä ja muiden kysymysten yhteisvaikutuksesta muodostui kuva kasvatuksen päämääristä. Kasvattajat kuvasivat, kuinka jokaisella kasvatettavalla tulisi olla ensinnäkin perustaidot itsestä ja kodista huolehtimiseen. Toisena tärkeänä kokonaisuutena pidettiin kouluttautumista ja työelämään sijoittumista. Kolmantena kokonaisuutena esille tuotiin asenne elämää kohtaan. Asenteessa painotettiin halua yrittää, oman mielenkiinnon kohteen löytämistä ja kunnianhimoa päästä eteenpäin. Nämä kolme päämäärää tulivat esille lähes kaikkien kasvattajien kuvauksissa. Seuraavissa katkelmissa Maarit ja Konsta kuvaavat perustaitojen hallintaa. Erityisesti Maarit katsoi, että eroperheissä lasta liian helposti hyvittelään, eikä tällä siksi ole perhekotiin tullessaan

kodinhoitamisen perustaitoja. Konsta koki, että heillä kasvanut nuori pärjää tulevaisuudessa paremmin kuin moni muu nuori.

Maarit:** kyllähän sitä kuuluis opettaa, että pitää **vähintään nyt oma huone ja ees välillä tyhjentää roskis, tyhjentää astianpesukonetta.

Konsta:** Niin ne on saanu kokoajan semmosen, että on opetettu semmoseen omaan asuntoon ja itsenäistymiseen. Pojatkin **osaa pestä pyykkinsä, tehdä ruokaa ja siinä on niin pitkä se juttu ja sitten ne ossaa imuria käytee ja kaikkee(h.). Niillä on niinku perusvalmiuden kaikkeen ja rahan käytössä. Kaikki mitä tarttee virastossa käymiseen niin monessa perheessä eivät saa niin hyvää ohjausta.

Seuraavissa aineistokatkelmassa Petri ja Heli kuvailevat kasvatuksen päämäärää kasvatettavan henkisellä tasolla. Kasvatustoiminnan tavoitteena on palauttaa kasvatettavan luottamus aikuisiin ja muihin ihmisiin. Lisäksi Heli kuvaa päämääränä olevan henkisesti vahva yksilö, jonka tukiverkostot ovat kunnossa.

***Petri:** se luottamus aikuisiin on se mitä me tässä yritetään rakentaa. Koitetaan näillä sanomisilla ja teoilla saada aikaan semmonen suhde näiden lasten kanssa.*

Heli:** --yritetään myös kasvattaa **puhumaan avoimesti** olipa ne nyt hyviä tai huonoja asioita. Tuota **luottamuksen puutehhan näillä lapsilla on monella, että eivät uskalla luottaa keneenkään, et sitä luottamusta pittää sitten rakentaa.** -- No sillä, että on joku **mielekäs työ ja on edes muutama semmonen vanhempi ihminen, joka on tukena siinä nuoruusiässä, jonka puoleen voi kääntyä ja semmonen rohkeus hakkee apua, että ei käperry itteesä, vaikka olis vaikeeta.

Edellä olevassa katkelmassa Heli mainitsi mielekkään työn löytämisen. Ohimennen Helin tapaan moni kasvattaja puhui koulutuksesta ja työelämään pääsemisestä kasvatuksen päämääränä. Kuten jo aiemmin kasvattajien kohdalla tulevaisuuden haasteissa kävi ilmi, on tuottavan kansalaisen ”tuottaminen” niin perhekotien kuin sosiaalitoimen intressien mukainen päämäärä. Seuraavassa katkelmassa Heli kuvaa kasvatuksen päämäärää, johon suurin osa kasvattajista yhtyi.

Heli:** kyllä myö täällä nähhään se täällä semmosena asiana se niitten lasten tulevaisuus että, et- ,että yritetään, että he saisivat **hyvän koulutuksen ja

pohjakoulutuksen, että pääsevät sitten jonnekin opiskelemaan, kun meiltä lähtevät ja saavat ammatin ja pystyvät sillä tavalla hallitsemaan omaa elämää, että on työtä ja toimeentuloa.

Asenne ja sen vinouman korjaamisesta Artsi kuvaa kokemuksiensa kautta, kuinka surkeastakin tapauksesta tehdään kunnollisten kasvatuksen arvojen kautta tuottava kansalainen. Raimo puolestaan painottaa vanhemmilta perittyjen asenteiden muuttamista ja kasvatettavan epämukavuuden sietokyvyn lisäämiseen. Kuten Artsilla, on Raimolla jo kokemusta kasvatustyön tuloksista, vaikka hän ei niihin kovin suurta tyytyväisyyttä osoittanutkaan.

Artsi: tuota kyllä sitten se on on nautinnollista, kun saa siitä luuserin alusta niin tuota semmosen miehen, joka tuota veromarkkoja tuottaa yhteiskuntaan. Ni piru vieköön, ni se on, se on kyllä tuntoo.

Raimo: mä oon sanonu niin täällä on hyvä harjotella niitä asioita ja kokea niitä epäepämiellyttävyyttä tiettyyn rajaan saakka. Tuota pois siltä omalta mukavuusalueelta. Työelämässä joutuu vält- väistämättä kohtaamaan niitä asioita sitten. Niinku näiden keskustelujen, mitä meilläkin on tavallaan semmosta asennemuokkausta entiseen elämään verrattuna, että vanhemmilta tulee hyvin usein semmonen asenne, että ei mitään välitä ja yhteiskunta hoitaa sosiaalitoimen kautta kaiken, että sä saat sen toimeentulotuen ja elät sillä. Etkä niinku jaksa ponnistella tai viitsi ponnistella sen pidemmälle.

Raimon edellä olevan kuvauksen tapaan Juha Varto (2003) on todennut, että meidän syntimme on syntyminen valmiiseen maailmaan, jossa on jo valmiiksi kaikki edellytykset elämälle turvattu edellisten sukupolvien ansiosta. Varto kuvaa elämän epävakaassa ja vielä rakenteilla olevassa yhteiskunnassa olevan tyydyttävämpää ihmisen kannalta, kun elämässä hahmotetaan epäkohtia, joiden puolesta tulee toimia. (emt. 2003, 14.) Raimo kuvaa edellä kasvatettavien asennetta löysäilynä, yhteiskunnan tarjoaman toimeentulotuen varaan jäämisenä tai oikeammin tilanteeseen ajautumisena omasta tahdosta. Sosiaalipedagogiikan tuoreimmassa kirjallisuudessa Paul Stephens (2013) kuvaa vastaavan tilanteen opittuna avuttomuutena, jolloin yksilö jää paikalleen, passivoituu ja luovuttaa (emt. 2013, 69).

5.2.3 Kasvatettavan tulevaisuuden haasteet

Haasteet, joita kasvatettavat kohtaavat kasvattajien käsityksen mukaan, limittyvät kasvatuksen päämääriin. Kasvatustyön epäonnistuessa kasvattajat kuvaavat ettei kasvatuksen päämääriä ole saavutettu. Tulevaisuuden haasteet jakautuivat kasvattajien puheissa kasvatettavan sisäisiin ominaisuuksiin, kuten asenteeseen ja ulkoisiin eli yhteiskunnan asettamiin vaatimuksiin. Kasvattajat toivat haastattelussa esille vaikeuden ennakoida tulevaa. Osa kuvasi tulevaisuuden yhteiskunnan pirstaleisena ja kokonaisuudessaan haastavana kasvatettavalle jo ilman yksilön mielenterveyden ongelmia tai luonteenpiirteitä. Ensimmäiseksi käydään läpi kasvatuksen päämäärien saavuttamisessa epäonnistuminen ja sen jälkeen yhteiskunnan toiminnasta mahdollisesti aiheutuvat ongelmat kasvatettaville kasvattajien mielestä.

Haastatelluista kasvattajista useat havaitsivat kasvatustyön olevan interventio eli väliintulo elämän tyyliin, joka kasvatettavien elämässä oli siihen asti vallinnut. Tavoitteena omassa työssään oli muuttaa negatiiviseksi koetut tai ongelmia aiheuttaneet tavat paremmin kasvattajan omia arvoja seuraaviksi. Kasvattajat kuvasivat oman kasvatustoimintansa yhtenä painotuksena olevan kasvatettavien huonojen tapojen, asenteiden ja käytäntöjen muuttamisessa. Kasvatettavan tulevaisuuden uhkana he näkivät kasvatettavan toimivan kaikesta heidän antamastaan kasvatuksesta huolimatta interventiota edeltäneiden tapojen, asenteiden ja arvojen mukaan. Toisin sanoen pahimmassa tilanteessa kasvatettavat jatkaisivat vanhempiensa alkuun saattamaa negatiivista kierrettä eli ylisukupolvisuutta. Katso luku 2.3.2 lisää ylisukupolvisuudesta. (ks. myös Hämäläinen 1999, 64.) Seuraavissa katkelmissa Artsi ja Raimo kuvaavat ylisukupolvisuutta ja omaa toimintaansa sekä käsitystään kasvatettavien luonteesta.

*Artsi: --Sit mikä on tuota mielenkiintosin homma. Se että nythän ollaan jo tuota **toisen jopa kolmannen polven suku- suku- tuota sosiaalipummeja.***

Tiia: niin jopa neljännen

*Artsi: KYLLÄ, voi ee-, herran ihme kato, kun **eivät ennee muista, että ukkikaan olis töissä ollu.** Työ- sana ni **opetappa näille kuule työ, palkansaanti, ei kuule soksusta saaha palkkaa –***

Raimo: Niinku näiden keskustelujen, mitä meilläkin on ((viittaa perhekokouksiin)) tavallaan semmosta **asennemuokkausta entiseen elämään verrattuna**, että **vanhemmilta tulee hyvin usein semmonen asenne**, että ei mitään välitä ja yhteiskunta hoitaa sosiaalitoimen kautta kaiken, että sä saat sen toimeentulotuen ja elät sillä. **Etkä niinku jaks ponnistella tai viitsi ponnistella sen pidemmälle.**

Seuraavassa aineistokatkelmassa Petri kuvaa kasvatettavien reaktiota kotitöihin, kun biologiset vanhemmat eivät ole vaatineet lapsiltaan kotitöihin osallistumista. Kasvatettavat kokevat perhekodin säännöt ja tarpeen osallistua kotitöihin turhana kasvattajien vallankäyttönä. Artsin ja Raimon tapaan, Petri tuo esille asenteen ja sen muuttumisen tarpeellisuuden. Uhkana Petri näkee kasvatettavan kokevan omille muuttaessaan yksin jättämisen tunteita, ellei tavoitteista huolimatta sijoituksen aikana kasvatettavalle ole ehtinyt muodostua luottamusta aikuisiin.

Petri: --*He on omasta kodistaan tullu tänne ja täällä joudutaan tekemään arkiaskareita. Siivoamaan ja laittamaan pihaa kuntoon ja pesemään omat pyykkinsä. Niin se tulee olemaan heille vielä kova isku, että kun he muuttaa omilleen, omaan kämppäänsä niin nämä on ihan tuiki tavallisia asioita, mitä me ollaan täällä tehty. Omaa kotia joudutaan siivoamaan ja ne omat pyykit täytyy vaan pestä. Me ollaan vaan koitettu valmistaa heitä siihen omaan tulevaisuuteen eikä rangaista heitä millään. Ehkä se oma asenne siitä, että siitä, että kuinka me ollaan aluks niinku p***** ja komentelevia aikuisia ja sitten, kun he muuttaa omilleen niin yhtäkkiä heillä ei olekaan ketään, joka olis heidän puolellaan tai heitä vastaan. He kokee sitten, että he on yksin siinä vaiheessa heitetty omilleen.*

Kasvatettavan tulevaisuuden sisäiseksi uhkaksi kuvattiin kasvatettavan mielenterveyden tilaa. Mielenterveyden yhteydessä esille tuotiin epämiellyttävien olosuhteiden sietokyky. Seuraavissa aineistokatkelmissa Konsta painottaa mielenterveyden tasapainottamista ja Raimo sietokyvyn parantamista.

Konsta: *Se mielenterveys olis tasapainossa. Sitten, kun lähtee, ei olis enää niin herkillä, että jos tulis sitä vastoinikäymistä tai kuormitusta. Niin jotakin stressiä ettei jaksas ponnistella niin, että silleen, se on hirmu tärkeä, että yks tavote onkin, että ne*

olis saatu kondikseen ennen kuin lähtetään niinku itsenäistymmään. Muuten se on aika raskas polku.

*Raimo: ööm sen sietokyvyn raja on aika matala. Olipa asia mikä tahansa. Olipa se harrastuksen opettelu tai oppimisen opettelu, uuden kielen opettelu vaikka ruotsin opettelu tai muu vastaava, että tavallaan **eletään liian helpossa maailmassa**. Se on tietysti täällä, niinku mä oon sanonu, niin **täällä on hyvä harjotella** niitä asioita ja kokea niitä epä- epämiellyttävyyttä tiettyyn rajaan saakka. Tuota pois siltä omalta mukavuusalueelta **työelämässä joutuu vält- väistämättä kohtaamaan niitä asioita** sitten.*

Ammatillisissa perhekodeissa kasvattajina toimivat näkivät kasvatettavien tulevaisuudessa uhkien liittyvän kasvatettavien oman toiminnan, arvostuksien ja painotuksien lisäksi yhteiskunnan välittämiin haasteisiin. Kasvattajien käsitys yhteiskunnan aiheuttamista tulevaisuuden uhkista ilmenee seuraavissa katkelmissa.

*Aino: --**Monimutkasia, monimutkasia tetno- teknologisia haasteita** tulee olemaan, että jos ei ihan hirveen älykäs niin **voi olla haasteita selviytyä** näistä tilanteista, että sehän on maailmanlaajunen tilanne, että **työpaikat palkkatyöpaikat vähenee**. Että **vain ihan huiput pääsee** niinku **pysyviin työpaikkoihin** ja pystyvät hyvää toimeentuloon, että nään aika isojakiin pulmia siellä että. Että jos ei pysty tyytymmään semmoseen tavalliseen elämään niin **hukkuu jotenkin sinne**.*

*Konsta: Varmaan, kun ei oo töitä, kaikkee tämmöstä. Ja se on tossa ja jonka näkkee tossa, jos aattelee sellasta ammattikoululaista, niin se on aika työläs prosessi ehtii harjottelupaikka. Kaikkee muuta, että eikös se mene semmoseks, että **hirmuriski tippua jonnekin sinne**. Onko se nyt ainakin syrjäytyä ja jos siinä **on jo monta kertaa yrittänä** niin nuori tekee sellaisen päätelmän, että ei kannata, että se on jo kokkeiltu, että siinä tarvitaan semmosta **aikuisen sparrausta**. Eellä hiihtämistä, että lähetäis uudestaan kokeilemaan että --*

*Artsi: Se on tuota tietysti haasteena se, että nythän mennäänpä tuota mihin työpaikkaan tahansa tahojaan niin **vaaditaan tuota koulutus**. --Paperin, jolla vois hakea toisen asteen koulutukseen **sinne ei mennä ilman paperia**. Tuota niitten tilanne*

tulevaisuudessa, siitä on niin helppo luiskahtaa luiskahtoo niin tuota ihan väärälle tielle.

Yhteiskunnan tiukkojen kriteerien koetaan luovan uhkan syrjäytyä, kun yksinkertaisiinkin töihin pääsemiseen vaaditaan tutkintotodistus tai työpaikat juuri kasvatettavien opiskelemilta aloilta ovat vähenemässä. Kasvatettavan sisäisiin ominaisuuksiin on puolestaan katsottavissa kuuluvan Konstan esille tuoma turhautuminen jatkuviin tyrmäyksiin. Tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa nuori ei tule valituksia tiettyyn työ- tai koulutuspaikkaan. Ulkoisena tulevaisuuden uhkana Aino mainitsi teknologian. Mediassa kerrottiin pari viikkoa ennen haastatteluja työpaikkojen katoamisesta teknologian kehittymisen takia. Yle uutisoi lopulta 13.1.2014, kuinka Pajarisen ja Rouvisen (2014) tekemän Etlan muistion mukaan osa nykyisistä ammateista on uhkassa kadota seuraavien vuosikymmenten aikana, kun teknologialla korvataan ihmisen tekemä työ tulevaisuudessa. Uuden Suomen verkkosivuilla Maija Vehviläinen (2014) listasi työtehtäviä, jotka jo nyt ovat osaksi automatisoituja, mutta joissa tekniikka vielä maksaa liian paljon suhteessa ihmisen tekemän työn tuottavuuteen. Esimerkkinä näistä ammateista ovat kirjastonhoitaja ja puhelinmyyjät ja asiakaspalvelukeskusten työntekijät.

5.2.4 Yhteenveto: Kasvattajan käsitys kasvatettavasta

Kasvattajat kuvasivat kasvatettavan olevan kaikkien ongelmien ja erityisten piirteiden alla tavallinen, hyvä lapsi. He myös kuvasivat, kuinka haluavat kasvattajina oppia tuntemaan sen kuoren alla olevan yksilön.

*Aino: Kyllähän näissä kaikissa näkyy **näkyy perus sisällä se lapsi** että, minä ite aattelen silleen, kun meille tulee uus lapsi, niin **mä haluan löytää sen lapsen sieltä, lapsen tai nuoren. Ihan sellasen sellasen, mitä siellä sisimmässä on ja ja kyllähän ne hirveen haavottuneita ovat.***

*Maarit: Jotenkin minä lähtisin siitä, että **normaali lapsi**, että nuori. Mä kuitenkin nään siinä semmosen ihan tavallisen niinku lapsen, että sillä **eihän sen nyt sen vika oo**, että miten sillä nyt on alkanu menemään.*

Kasvattajat kuvasivat kasvatettavan olevan jotain lapsen ja nuoren väliltä, mikä tarkoittaa esimerkiksi ikää ja tiettyä kehitysvaihetta erityisine kehitystehtävineen. Toinen vaikuttava seikka oli kasvatettavan ongelman laatu. Ongelmia nähtiin joko mielenterveydessä tai kasvatettavan kotioiloissa rajojen puutteena, mutta tässäkin kasvattajat havaitsivat vaihtelua. Kasvatettava saattoi tulla perheeseen rajoja tarvitsevana, mutta osoittautui myöhemmin mielenterveydeltään järkkyyneeksi. Seuraavissa aineistokatkelmassa kasvattajat kuvaavat erityisesti kasvatettavan iän ja kehitysvaiheen vaikutusta omaan käsitykseensä kasvatettavasta ja tämän toiminnasta.

Heli: minkälainen on lapsi, sekin riippuu siitä missä vaiheessa lapsi on tässä talossa--

*Aino: mitä tämän ikäisen lapsen tai nuoren **kehitystehtävät** ovat?*

Tiia: Millainen sinulle on kasvatettava?

*Konsta: Tuntuu helpolta ekana kysymys, että niin. ((naurahtaa))-- Siinä pittää ottaa huomioon se **ikä ja kehitysvaiheet**--. onko tämä mennyt niinku normaalisti eteenpäin vai **onko tämä niinku jäänyt jälkeen jossain kehitysvaiheessa**. Tarviiko tämä jottain erityistukea, että pääsee seuraavaan vaiheeseen.*

Kasvattajat näkivät kasvatettavan lapsena, joka on kehityksessään tiettyssä vaiheessa. Kasvatettavan biologisten tekijöiden lisäksi kasvattajat kuvasivat useita ulkoa tulevia seikkoja, jotka vaikuttivat kasvatettavan käytökseen. Kasvattajat kuvasivat käsitystään lapsesta ulkoapäin vahingoitettuna niin kohtelun, kasvatuksen arvojen ja yhteiskunnan taholta. Merkittävimmäksi yläkäsitteeksi kasvatettavaa vahingoittavana nimettiin yhteiskunnan arvot, jotka heijastuivat useampaa reittiä pitkin kasvatettavien elämään. Seuraavassa katkelmassa Artsi kertoo käsityksestään yhteiskunnan tilasta.

*Artsi: Tää yhteiskunnan asenne on mennyt niin h***** moraalisesti alaspäin monessa kohti, että on surkeeta, ihan surkeeta se on. **Yhteiskuntahan on täysin muuttuu**, sillä ukit ja mummot on puonnu pulkasta pois. Niitä ei oo olemassa läheskään sillä tavalla kuin oli ennen. Kotiyhteisöhän hoiti ennen niin nämä omat ongelmanuoret, jopa naapurin naapurin mummot ja ukit autettiin.*

Yllä Artsi kuvaa yhteiskunnan arvojen muuttumista verrattuna aiempiin arvoihin. Juha Räikkä (1994) katsoo arvoja perusteltavan ajallisessa suhteessa (emt. 1994, 20). Artsi näkee muutoksen

perhearvoissa. Aiemmin isovanhemmat olivat kiinteänä osana perheyhteisöä ja mukana kasvattamassa lapsia. Hänen kuvauksesta välittyy kritiikki tässä ajassa vallitsevaa yksilökeskeistä kulttuuria kohtaan. Sosiaalipedagogiikassa painotetaan yksilön ja yhteisön suhdetta. Sosiaalipedagogiikan teoriaan kehitykseen merkittävästi vaikuttanut Paul Natorp on todennut, että yksilö ilman yhteisöä on abstraktio (ks. esim. Hämäläinen 2007, 180). Kasvattajat kokivat yhteiskunnassa vallitsevan tänä aikana yksilöä korostavien arvojen, jotka näkyvät ensimmäisenä kasvatettavien biologisissa perheissä. Seuraavaksi Maarit kuvaa omaa käsitystään tilanteesta katkelmassa.

*Maarit: jotenkin tuntuu, että tämä niin kun meillä tämä **individualismi**, mikä meillä aikuisillakin ihmisillä on kasvanut. Niinku silleen, että halutaan toteuttaa itseä niinku, että **omat tarpeet mennee monesti edelle** sitten sen lapsen ja perheen.*

Maarit katsoi, että vanhempien individualistinen halu omaan henkiseen hyvinvointiin vaikutti myös avioeroihin päätymiseen. Erot ja niiden hoitaminen tai hyvittely lapselle olivat hänen mukaansa yhtenä ongelmia lisäävänä seikkana. Maaritin kanssa samaan tapaan vanhempien kasvaneesta itsensä korostamisesta ajattelivat Aino ja Petri, jotka havaitsivat individualismin kohdistuvan biologisessa perheessä myös lapsiin.

*Aino: Mä kyllä nään sellasen, että **aikuisten tarpeet on aika pinnalla** monta kertaa ja **ja lapsen tarpeet vähän väärällä**, väärällä tavalla esillä.*

*Petri: Se kotikasvatus, että lapsilla ei ole niinku rajoja tai vastuita ja **niillä on hirveesti oikeuksia**, joista niiden **vanhemmat pitää niiden lasten puolesta kiinni**. Mutta sitten tämmöset perusasiat niinku joku aamuhäämät, ruuanlaittoon osallistuminen tai perheen yhteiset hetket ne on ihan silleen utopiaa—*

Aino puhui myös vanhempien ja lasten selkeiden roolien katoamisesta, mikä aiheuttaa hänen mukaansa lapsille entistä enemmän turvattomuuden tunnetta. Merja Korhonen (2006) toteaa, että hierarkiat sukupolvien välillä ovat purkautuneet eikä aikuinen enää ole ylisteisessä asemassa suhteessa lapseen (emt. 2006, 51). Seuraavassa aineistokatkelmassa Aino huomauttaa, kuinka individualismi on vaikuttanut julkisuudessa käytävään keskusteluun. Hän näkee perheen kokonaisuutena, jossa lapsi on se osa, joka ilmentää perheen pahoinvointia ulospäin.

*Aino: Kyllä mä liittäisin siihen kasvatettavaan aina sen vanhemmankin tai vanhemmat. Perheen, perheen, et lapsia joskus tuntuu, että **lapset irrotetaan** noissa julkisuuden keskusteluissakin niistä **perheistä**, että lapset oireilee. Kyllä se on niin, että **perheet oireilee**. **Lapsi ehkä ilmentää sitä** niin, että ei vaan lapset voi huonosti vaan **se on sitten semmonen ukkosenjohdatin ulospäin**.*

Heli näkee kasvatettavan tilanteen samalla tavalla kuin Aino. Kasvatettava ei ole tahallaan paha tai oireile, vaan se on keino purkaa pahaa oloa ja suojata itseään.

Heli:--jos se lapsi oireilee, niin se ei ole lapsesta johtuvaa vaan se on ihan terve reaktio sille tilanteelle missä on joutunut olemaan.

Yhteiskunnassa vallitseva individualistinen katsanto saa ihmiset erottelemaan puheessaan yksilön oireilun ja pahoinvoinnin syyksi tämän henkilökohtaiset ongelmat, vaikka kyseessä olisi laajempi yhteiskunnallinen rakenteellinen ongelma. Lapsen oireillessa perheessä nähdään, että perheen tulee hoitaa oireileva lapsi oireettomaksi, vaikka todellisuudessa koko perhe tarvitsisi apua ja tukea. Vanhempien oikeutta lapsiinsa korostetaan niin paljon, että lapsen ja perheen ongelmat ehtivät kasaantua. Osasyynä nähdään kuntien haluttomuus käyttää rahaa lasten huostaanottoihin. Heli kertoo seuraavassa huomionsa.

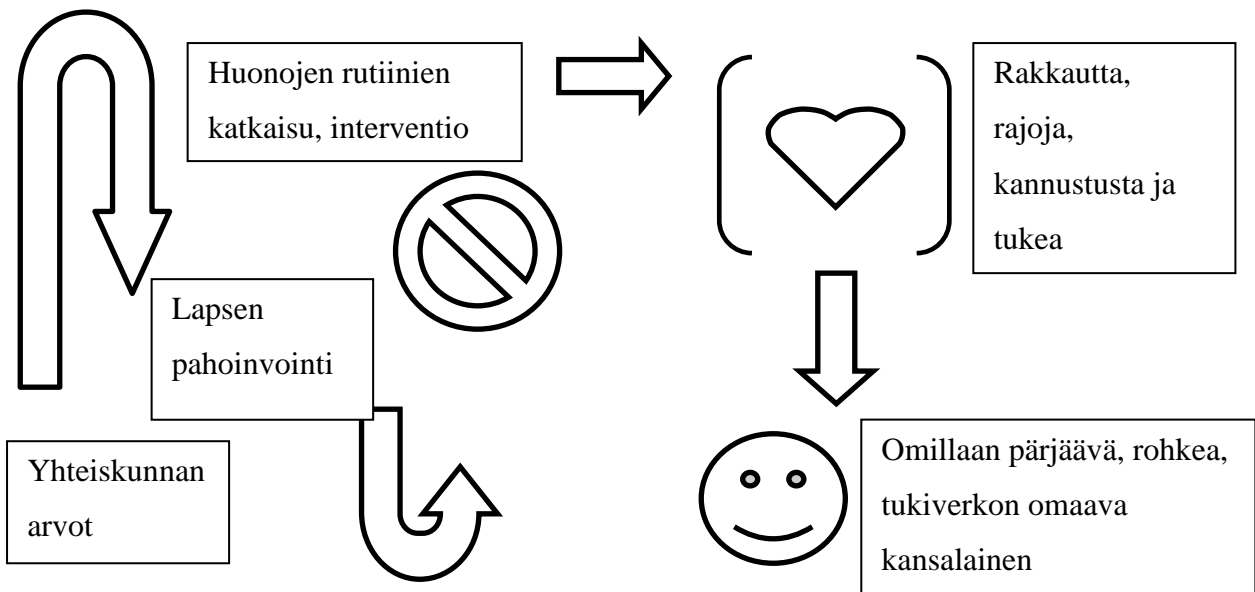
*Heli: Vähän semmosenkin niinku tuntuu tuntuma on, että **liian myöhään puututaan** asioihin. Ne **kerkii mennä tosi huonoiks ne tilanteet**. --Kun on tämä **trendi**, että sijaisperheisiin paljon, koska se on **edullista** sijaisperheet ei kuitenkaan, kun ne käy muuallakin töissä, kun vaan ovat siinä kotona niin **eivät jaksa nuitten vaikeitten lasten kanssa**.*

Hieman Helin ajatuksista poiketen ja ennaltaehkäisevää toimintaa korostaen Aino toteaa lapselle parhaan paikan kasvaa olevan tämän biologisten vanhempien tai vanhemman luona. Hän kokee nuorten vanhempien tarvitsevan tukea kasvattajina toimimiselleen. Juha Hämäläinen (1987) kirjoitti jo 1980-luvun lopulla yhteiskunnan monimutkaistumisen tuovan haasteita ja vaativuutta lasten kasvatukseen sekä luovan tarvetta vanhempainkasvatukselle. Kyseisellä käsitteellä Hämäläinen toteaa olevan negatiivisen konnotaation ja siksi se tulisikin ymmärtää ihmisen kasvun edistämisenä ja vanhemman kasvatustyön tukemisenä. (emt. 1987, 3- 4, 9-10.)

Aino: Kyllä ihan tukea olla vanhempana ja kanssa, kanssa semmosta kumppanuuskasvattajaa, kasvatuskumppania. Monet nuoret vanhemmat ja sitten on yhen vanhemman perheitä, että erityisesti siellä. Että lasten kasvatus on aika haastavaa tämmösessä pirstaleisessa yhteiskunnassa.

Kokonaisuudessaan kasvatettava on kasvattajille hento elämän alku, jota elämä, vanhemmat ja yhteiskunta ovat arvojen kautta kohdelleet kaltoin. Kasvattajat kuvaavat tehtäväkseen antaa kasvatettavalle parempi alku tai jatko kuin mitä nämä olisivat biologisessa perheessään saaneet. Kasvattajat kuvasivat puheessaan kasvatettavan kehityskulkua samalla tavalla sillä erotuksella, että mielenterveyden ongelmista puhuttaessa terapiat ja paraneminen veivät syklissä enemmän aikaa. Kehityksen kulkua selventämään seuraava kuvio (ks. kuvio1).

Kuvio 1. Kasvatettavan elämänselän prosessi kasvattajien kuvaaman käsityksen mukaan.

Edellä oleva kuvio kertoo kasvattajien käsityksestä kasvatettavan elämänselusta. Yhteiskunnassa vallitsevat arvot pitkänä kertautuvana prosessina aiheuttavat lapselle ja perheelle pahoinvointia. Pahoinvointi ilmenee lapsen huonona käyttäytymisenä tai itsensä tahallisen vahingoittamisena. Eri instituutioissa tai perheen lähipiirissä olevan aikuisen huolen herätessä ja huoli- tai lastensuojeluilmoituksen tekemisen kautta sosiaalityö aktivoituu ja huono kierre katkaistaan

interventiolla. Kasvatettava saapuu ammatilliseen perhekotiin, joka tarjoaa kasvatettavalle rakkautta, turvallisuutta rajojen muodossa, kannustusta ja tukea. Kasvatustoiminnan tuloksena on parhaimmillaan hyvinvoiva yksilö, joka käy koulua tai on työssä. Kasvatettavan tukiverkostot, joita on sijoituksen aikana ylläpidetty ja rakennettu uudelleen, tukevat kasvatettavan elämää.

6 TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa haettiin vastausta kysymykseen: ”Millaisen ihmiskäsityksien kautta kasvattajat toimivat työssään?” Huomio kysymyksessä keskittyi erityisesti kasvattajan käsitykseen itsestään ja kasvatettavasta.

Teoriatietoon pohjautuen odotin saavani kuvauksia hyvin erilaisista käsityksistä kasvatettavista ja toisaalta kasvattajista itsestään. Yllätys oli suuri, kun jo kolmen ensimmäisen haastattelun jälkeen huomasin vastauksissa yhteneväisyyksiä. Aineistoa tarkemmin analysoidessani en enää yllätynyt, kun kasvattajat tuntuivat antavan niin yhteneväisen kuvan itsestään. Kasvattajien kohtaamisien perusteella oletan tietynlaisten persoonien ja vakaan arvopohjan omaavien ihmisten päätyvän kasvattajiksi. Kasvattajien taustat osoittautuivat erilaisiksi, kuten ennalta oletin, mutta yhteneväiset käsitykset ja siitä juontuva toiminta oli yllättävää. Vasta käsitykset kasvatettavista loivat eroja kasvattajien välille. Ihmiskäsityksistä muodostui kuitenkin yhtenäinen kasvattajien ihmiskäsitys.

Kasvattajien tausta ja eletyn elämän aikana saadut kokemuksen muotoutuivat yllättävän tärkeiksi seikoiksi kasvatustoiminnan taustalla. Heidän kuvauksensa kasvatustyöhön ajaneista seikoista jakautuivat kolmeen ryhmään: *ominaisuuteen ja tarpeeseen toimia, oivallukseen ja jatkumoon*. Pelkkien aineistokatkelmien perusteella kasvattajien jakaminen ryhmiin ei olisi ollut kovin luontevaa vaan jakautumiseen vaikuttivat tilanteissa saadut vaikutelmat vastausten osien painoarvoista kullekin kasvattajalle yksilöinä. Käsitykset itsestä kasvattajina tiukkoina, johdonmukaisina, lempeinä, tarpeen tullen joustavina ja alati kehittymään pyrkivinä sekä paremman pohjan kasvatettavilleen mahdollistajina katson muodostavan osan näiden kasvattajien *ihmiskäsityksestä*.

Tutkielman tutkimuskysymyksen toinen osa koski kasvatettavaa ja sitä, millaiseksi kasvattajat näkevät hänet lähtökohtaisesti. Kasvattajat kuvasivat kasvatettavan olevan *lähtökohtaisesti hyvä*, mutta johon perheessä vallitsevat olosuhteet tai ongelmat vaikuttavat. Tällaisia ongelmia nähtiin olevan vanhempien avioero, nuorten vanhempien epävarmuus vanhempina ja ylisukupolisesti välittyvät ja kasvavat ongelmat. Aikamme hirviöksi kasvattajien puheissa muodostuivat *individualistiset arvot*, jotka saavat vanhemmat kiinnittämään huomion vain omaan hyvinvointiin ja unohtamaan perheen sekä lapset. Vanhemmat tukevat lapsen oikeutta yksilöllisyyteen tavoilla, jotka

aiheuttavat vain pahoinvointia lapselle. Lapset ja nuoret ovat kasvattajien käsityksen mukaan vielä kehittymässä olevia eivätkä pysty yksin selviytymiskeinoillaan käsittelemään pahaa oloaan. Paha olo näkyy käytöksen häiriöinä ja oireiluna, joka herättää aikuisissa huolen lapsen tilanteesta. Vahvoista arvoista nousevalla kasvatuksella, rajoilla, kannustuksella, tuella, lempeydellä ja joustavuudella kasvattajat kuvasivat kasvatettavalle mahdollistuvan paremman elämän kuin mitä nämä olisivat biologisessa kodissaan voineet saada. Aurinkoisen tulevaisuuden varjopuoleksi hahmottui pelko ylisukupolvisten ongelmien periytymisestä kaikesta annetusta kasvatuksesta huolimatta.

Johtopäätös: Kasvattajien ihmiskäsitys on yhteneväinen käsitys kasvattajan hyvästä toiminnasta ja toiminnan takana olevista arvostuksista. Heidän yhteneväinen käsityksensä on tulosta jatkuvan kehityksen tarpeen tiedostamisesta. Arjessaan kasvattajat läpikäyvät toimintaansa ja pohtivat mahdollisia muita keinoja toimia kasvatustilanteissa. Kasvattajan ihmiskäsitykseen kuuluu käsitys kasvatettavasta ja tämän kehityksen päämäärästä. Kasvatettava on näille kasvattajille kaikesta oireilustaan, taustastaan ja toiminnastaan huolimatta pohjimmiltaan hyvä lapsi, jonka hyvyys kasvatustyöllä on pyrittävä löytämään. Käsitykseen kasvatettavasta vaikuttavat ammatillisten perhekotien viitekehykset ja erityisesti kasvattajien henkilökohtainen kompetenssi, jonka mukaan kasvatettavat on perhekotiin valittu. Yksilöllisiä käsityseroja löytyi, mutta ne eivät poikenneet erityisesti muiden haastattelujen linjasta.

Kasvattajat tiedostavat tarpeensa kehittyä, ymmärtää ja tiedostaa yhä enemmän ja jatkuvasti. Persoonallisin keinoin kasvatuksen kautta he pyrkivät saamaan aikaan jostakin rikkonaisesta eheämpää, päähän potkitusta itseään puolustavaa, turvan ja lämmön puutteesta kärsivästä eheää ja tasapainoista. Haasteita luo kaikki ympärillä vallitseva ja oleva, mutta vastuuntuntoisen kasvatuksen ja arvojen kautta positiivisempi lopputulos on päämääränä ja sen saavuttaminen nähdään mahdollisena. Kasvattajat luottavat taitoonsa ja kasvatettavan parempaan tulevaisuuteen.

7 POHDINTA

Tässä luvussa pyrin viemään tutkielman ajatuksia pidemmälle. Seuraavassa luvussa pohdin, mitä tällä tutkimuksella saavutettiin niin teoreettisella kuin käytännöllisellä tasolla ja toisessa luvussa, mitä jatkotutkimuksen aiheita prosessi ja sen aikana tehdyt havainnot ovat herättäneet?

7.1 Tutkielman teoreettinen ja käytännöllinen anti

Kaikesta käytännön tasolla olevasta kiinnostuksesta huolimatta olen tässä tutkielmassa pyrkinyt pääsemään käytännön toiminnan taakse, hahmottamaan seikkoja, jotka vaikuttavat käytäntöön ja arjen toimintaan kasvatustilanteissa. Kasvatus epämääräisenä kaiken hoivasta koulutukseen kattava käsitteenä on teoreettinen kokonaisuus (ks. Puolimatka 1996, 88). Tämän tutkielman tärkein käsite: ihmiskäsitys on mitä suurimmassa määrin teoreettinen tuotos, joka ei ole millään muotoa kosketeltavissa. Vasta arjen pienet teot ja toiminta toisen ihmisen kanssa vuorovaikutustilanteeseen päädyttäessä ilmenee pieninä häivähdyksinä keskusteluissa.

Kiinnostus ihmiskäsitykseen on edellisen kerran kokenut renessanssin 1970- luvulta alkaneella ajan jaksolla, jolloin yhteiskunnassa vallitsevat virtaukset muuttuivat kehityskosta kohti huoleen tulevaisuuden kehityskuluista. (Peltonen 1982, 7.) Tämän hetken suomalaisessa yhteiskunnassa on havaittavissa samankaltaista kehityskulkua kehityskosta pelkoon päätösten todellisesta vaikutuksesta yhteiskuntaan. Hallituksen tehdessä leikkauksia ja veronkorotuksia hyvinvointivaltion ylläpitämiseksi ihmiskäsityksestä puhumisen tarve yhteiskunnassa kasvaa. Millainen on tämän päivän kansalainen ja millainen hän on tulevaisuudessa, jos teemme tietynkaltaisia päätöksiä tässä ajassa? Tämä tutkimus vastaa omalta osaltaan tiedon tarpeeseen kasvattajien ihmiskäsityksestä tässä ajassa. Kasvattajien ihmiskäsitys kulkee yhteneväistä linjaa, vaikka jokainen ammatillinen perhekoti painotti erilaisia asioita ja oli erikoistunut ottamaan vastaan tietynlaisia lapsia. Uuden tiedon saaminen ammatillisista perhekodeista ja kasvattajien henkilökohtaisesta taustasta muotoilemani kolmijaon kautta luo omalta osaltaan teoriatietoa näistä kasvattajista. Kuinka yleispätevä jako lopulta on, olisi jo seuraavan tutkimuksen aihe. Kuitenkin tämän tutkielman kautta tiedämme enemmän ammatillisista perhekodeista ja niiden toiminnan

takana olevista käsityksistä. Ehkä jonakin päivänä ammatilliset perhekodit sijaishuollon muotona ovat paremmin tunnettuja kuin tämän tutkielman kirjoittamisen aikaan.

Teoreettisella tasolla tämän tutkielman kautta saatiin kuva kasvattajien ihmiskäsityksestä, mutta myös tietoa, kuinka tutkielman taustalla viitekehyksenä olleen sosiaalipedagogiikan ajatusmaailma ilmenee käsitteellisellä tasolla näiden kasvattajien puheessa. Minulle tutkijana oli mielenkiintoista todeta, kuinka paljon samankaltaisia ajatuksia kasvattajat ilmensivät puheessaan, vaikka heillä ei ollut samankaltaista sosiaalipedagogiikan opintojen taustaa. Sosiaalipedagogiikan teoriat ja niistä kumpuavalla katsannolla voi katsoa olevan tilausta kasvatuksen parissa tehtävässä työssä tätäkin päivää enemmän.

Tutkielman teon aikana olen havainnut tulevaisuuspuheen määrän kasvaneen yhteiskunnassa. Sosiaalipedagogiikan, tämän tutkielman ja teorian kannalta mielenkiintoisin uutinen ilmestyi Helsingin Sanomissa 14.4.2014, jossa Marja Valtavaara kertoi uusien menetelmien käytöstä ennaltaehkäisevässä sosiaalityössä. Otsikolla: ”Lapsiperheille tukea uusien menetelmin: Personal trainereita ja verkkovalmennusta”. Valtavaara kuvasi varsinaissuomalaisten perheiden päässeensä neuvolan kautta mukaan Voimaperheet-hankkeeseen, jossa vanhemmat saivat tietoa ja tukea kasvattajina toimimiseen. Vanhemmat kokivat kirjoituksen mukaan pystyvänsä toimimaan paremmin lapsen kanssa ja stressin vähentyneen. Valtavaaran mukaan vanhemmat ihmettelivät, miksi rahaa ei käytettäisi ongelmien ennaltaehkäisyyn varojen ollessa muutenkin rajalliset. Vastaavanlaisesta toiminnasta uutisoitiin jo aiemmin saadun muissa Pohjoismaissa hyviä tuloksia ja vanhempien kurseille olevan enemmän tulijoita kuin ryhmiin mahtuu (ks. Preventiivinen perhetyö/vanhempain kurssit pohjoismaissa, 2014). Tutkielmaa varten tehdyissä haastatteluissa huoli vanhempien ja erityisesti nuorten vanhempien taidoista toimia vanhempina tuotiin esille. Herääkin kysymys, joko viimein aika olisi kypsä Juha Hämäläisen (1987) muotoilemalle vanhempainkasvatukselle suomalaisessa yhteiskunnassa? Tarve on havaittu, menetelmän nähdään toimivan, mutta nähtäväksi jää ottaako yhteiskunta vihdoin ennaltaehkäisevän toiminnan osaksi normaalia toimintaa.

Tutkielman käytännöllinen anti hahmottunee kokonaisuudessaan vasta, kun aiheesta kiinnostuneet pääsevät lukemaan tutkielmaa. Osansa tutkielman käytännöllisestä annista ovat saaneet tutkielmaa varten haastatellut kasvattajat, jotka ovat päässeet pohtimaan kokemaansa haastattelua seuraavina tunteina ja päivinä. Monet esittämäni kysymykset saivat aikaan pohdintaa ja tokaisuja, että asiaa ei

ole tullut ajateltua kysymästäni näkökulmasta. Luultavasti herätetyt pohdinnat ovat jatkuneet ja asioista tai ylipäätään haastattelun teemoista on perhekodeissa keskusteltu vielä yhdessä muiden kasvattajien kanssa. Kokemuksena haastattelutilanne on kuitenkin aina jännittävä ja ajatuksia saattaa nousta esille vasta paljon myöhemmin. Myöhemmin tämän tutkielman lukijat voivat osaltaan luoda tutkielman käytännöllistä antia. Ehkä kasvatuksen parissa toimiva lukija löytää haastattelukatkelmista, tehdyistä päätelmistä tai teoriasta jotakin, joka aukaisee uutta näkökulmaa omaan työhön, omaan itseen, yhteiskuntaan ja toimintaan käytännössä. Nähtäväksi jää, innostaako tutkielma laajempiin keskusteluihin aiheesta, toimintaan tai jopa muutokseen.

Käytännön anti tutkielmasta tekijälleen voi avautua uudella tavalla virallisen prosessin päätyttyä. Kirjallisuuteen tutustuminen, tutkielman tekemisen suunnittelu, yhteyden otot kasvattajiin, haastattelu käynnit, haastattelunauhoitteiden litterointi ja kirjoittaminen ovat olleet todella mielenkiintoinen ja toisaalta haastava prosessi. Parasta prosessissa on ollut huomata oma kehittyminen ja se mihin ahkeralla sekä sinnikkäällä työskentelyllä voi käytännössä päästä. Tutkielman antama tieto ja herättämät ajatukset ohjaavat ja velvoittavat minua tuomaan asian myös julkiseen keskusteluun. Yhteiskunnallisen keskustelun herättäminen ja epäkohtien esille tuominen ovat tehtäväni sosiaalipedagogina. Tutkimusaineisto antaa pohjaa ja useamman aiheen ajatuksia herättäviin artikkeleihin.

7.2 Jatkotutkimuksen aiheet

Aineiston keruun ja analyysin yhteydessä heräsi mieleen useita jatkotutkimusaiheita. Tiedon määrän kasvaessa löysin myös uusia menetelmiä ja lähestymisnäkökulmia, joista tutkielmaan tekemiseen olisi voinut ryhtyä. En kuitenkaan kadu tekemiäni ratkaisuja sillä koen, että tekisin samat ratkaisut myös nyt. Hahmottelen ensimmäiseksi jatkotutkimusaiheista, jotka limittyvät tähän tutkielmaan. Esittelen mahdollisia uusia aiheita ja näkökulmia, joista koen mielenkiintoiseksi tehdä uuden tutkimuksen.

Tutkimuksessani haastoin kasvattajat pohtimaan, millaisia he ovat ja miten he näkevät kasvatettavan. Muutamit kysymykset saivat kasvattajat ensin toteamaan, että he eivät olleet koskaan ajatelleet asiaa siitä näkökulmasta, josta asiaa tiedustelin. Jatkotutkimuksen aiheena olisi erittäin mielenkiintoista tutkia, millaisia ajatuksia tällaisen haastattelun jälkeen kasvattajilla on.

Muuttuiko kasvattajan käsitys itsestään, havaitsiko hän tiedostavansa asiat paremmin kuin oletti tai heräsikö tarve hankkia lisää tietoa? Usein kasvattajat aloittivat vastauksensa sanomalla, että eivät tiedä ja olivat hyvinkin huolissaan vastauksen riittävydestä ja oikeellisuudesta. Saamani aineisto juuri näiden vastaustaan epäilleiden kohdalla oli mitä mainioin. He jaksoivat pureutua vaikeaan kysymykseen keskustelun aikana syvällisemmin kuin moni muu.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi pysytellä vielä käsityksien maailmassa ja kysyä, millainen perhekäsitys näillä kasvattajilla on? Perhekäsitystä voisi tutkia hyvin eri näkökulmista. Ajatus perhekäsityksen tutkimiseen lähti haastattelukäynneillä tekemistäni kuulo- ja näköhavainnoista. Ammatillisissa perhekodeissa oli lähes aina iso rauhallinen koira tai sulavasti liikkuva pieni kissa tai jopa molemmat. Kysyessäni haastattelussa ketä perhekodin perheeseen kuuluu, ei lemmikeitä mainittu, vaikka ne saattoivat haastattelun aikaan rapistella tai nukkua vieressä. Lemmikki saatettiin kyllä mainita esimerkiksi uuteen kasvatettavaan tutustumista helpottavana välineenä. Olihan koiran esimerkiksi päästävä iltalenkille ja tuolloin saattoi kasvattaja pyytää uuden nuoren mukaansa seuraksi. Työnimenä voisi olla: ”Missä on Mustin paikka?”. Toinen perhekäsitykseen liittyvä aihe olisi, millaisia käsityksiä perheestä on kasvattajilla, jotka ovat mahdollisesti kasvattaneet biologiset lapsensa aikuisikään ja kasvattaneet työkseen parhaimmillaan kymmeniä lapsia sekä nähneet erilaisia perheitä uransa varrella. Millainen on heidän käsityksensä perheestä tässä maailman ajassa ja minne suomalainen perhe on tätä nykyä matkalla? Rajauksena itse pitäisin ainoastaan yksilön omaa kokemusta, johon limittyisi sijaishuolto ja sitä kautta tulleet kokemukset perheistä sekä niiden monimuotoisuudesta. Käsitys perheestä on varmasti moniulotteisempi kuin ”tavallisessa” ydinperheessä, isä, äiti ja kaksi lasta perheessä eläneillä kasvattajilla.

Tutkielmaani varten haastattelin kaikki haastateltaviksi lupautuneet ja muutamista perhekodeista sain kahden kasvattajan haastattelut. Tarkemmin aineistoa analyysivaiheessa lukiessani totesin, että samassa kodissa toimivat kasvattajat kuvasivat kasvatettavia olevan heillä eri verran. Toinen koki, että heillä on kasvatettavana seitsemän lasta ja toinen koki, että lapsia oli vain kuusi. Tästä ristiriidasta heräsi kolmas jatkotutkimusaihe: ammatillisten perhekotien vanhempien käsitykset omasta työstään niin, että kummankin puolison käsitykset työnluonteesta tulisivat esille. Tutkimus olisi kummankin vanhemman käsityksiä keskenään vertaileva. Tällaisessa tutkimuksessa haastateltavien tai jopa havainnoitavien kasvattajien määrä voisi olla huomattavasti pienempi.

Havainnointi tutkimusmenetelmänä tukisi haastatteluissa saatua kuvaa kasvattajien käsityksistä ja avaisi mahdollisuuden nähdä kasvatustyön arkea sekä ihmiskäsitysten ilmenemistä tai ilmenemättömyyttä tilanteissa. Tällöin pyrkisin tekemään tutkimuksen täysin fenomenografisella tutkimusotteella ja muotoilemaan kysymykset sekä tarkentavat kysymykset eri tavalla kuin tässä tutkielmassa.

LÄHTEET

Ahonen Sirkka, 1995, Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa: Syrjälä Leena, Ahonen Sirkka, Syrjäläinen Eija, Saari Seppo, Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Brinkmann Svend, 2013, Qualitative interviewing, understanding qualitative research. Oxford: Oxford University Press.

Freire Paulo, 2005, Sorrettujen pedagogiikka. Suomentanut Kuortti Joel. Tampere: Vastapaino.

Haapala Anu, 2002, Mitä on tulevaisuus kasvatus? Teoksessa: Haapala Anu (toim.) Tulevaisuuskasvatus. Jyväskylä: Ps- Kustannus. (125- 126).

Hirsjärvi Sirkka, Hurme Helena, 1988, Teemahaastattelu. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi Sirkka, Hurme Helena, 2001, Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi Sirkka, 1985, Johdatus kasvatustieteen filosofiaan. Rauma: Oy Länsi-Suomi.

Hirsjärvi Sirkka, 1984, Kasvatustieteen filosofia ja Ihmiskäsitys. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja. 5/1984.

Hirsjärvi Sirkka, 1980, Kasvatustietoisuus ja kasvatuskäsitykset, teoreettinen tarkastelu. Jyväskylä: Department of education. Research reports N:o 88 1980.

Hämäläinen Juha, 1999, Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto Koulutus ja kehittämiskeskus Avoin yliopisto.

Hämäläinen Juha, 2007, Nuorisokasvatus sosiokulttuurisen innostamisen kehyksessä. Teoksessa Nivala Elina & Saastamoinen Mikko (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria –perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. (180)

Hämäläinen Juha & Kurki Leena, 1997, Sosiaalipedagogiikka, Porvoo: WSOY .

Hämäläinen Juha, 1987, Vanhempainkasvatus. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.

Ihalainen Paula, Stranden Pirjo, 1980, Huostaan otettujen lasten ja nuorten perhehoitoprojekti 1978 -1980, perhekotitoiminta Suomessa. Jyväskylän yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia N:o 23 (6).

Keltikangas- Järvinen Liisa, 2010, Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WS Bookwell Oy.

Kemppinen Pertti, 1995, Syyllistämisestä kannustamiseen - tie menestykseen, Nuorten ohjaaminen myönteiseen ajatteluun. Vantaa: Kustannusvalmennus Oy.

Kivelä Ari, 2000, Sivistys, kasvatustieteellinen tutkimus ja pedagoginen toiminta: subjektifilosofiasta pedagogisen toiminnan teoriaan. Teoksessa: Siljander Pauli (toim.) Kasvatustieteellinen tutkimus ja Sivistys. Helsinki: Yliopistopaino. (64- 65).

Korhonen Merja, 2006, Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteessa. Teoksessa: Karila Kirsti, Alasuutari Maarit, Hännikäinen Maritta, Nummenmaa Anna Raija, Rasku- Puttonen Helena (toim.) Kasvatustieteellinen tutkimus. Tampere: Vastapaino Oy. (51).

Kurki Leena, 2007, Innostava vanhuus, sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien aikuisten parissa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Kurki Leena, 2001, Jesuiittojen sosiaalipedagogiikka. Teoksessa Huhmarniemi Raija, Simo Skinnari, Juhani Tähtinen (toim.) 2001, Platonista transmoderniin. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura (157, 173).

Kurki Leena 2006, Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa: Kurki Leena, Nivala Elina (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen, johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press. (116, 131, 136- 137).

Kurki Leena, 1991, Persoonakeskeinen kasvatustieteellinen tutkimus -La Educacion Personalizada. Tampere: Tampereen yliopisto Kasvatustieteiden laitos. Tutkimusraportti A46.

Kurki Leena, 2002, Persoonana ja yhteisö, personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: SoPhi 68.

Kurki Leena, Nivala Elina, 2006, Johdanto. Teoksessa: Kurki Leena, Nivala Elina (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen, johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press. (11- 13).

Kurki Leena, 2008, Sosiokulttuurinen innostaminen, Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Launonen Leevi, Puolimatka Tapio, 1999, Sosiaalipedagogiikan ihmiskäsitykset ja etiikka. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus Avoin yliopisto.

Laurila Anja, 1993, Lainaksi annettu lapsi- sijaistutkimuksia ja ajatuksia. Helsinki: Kirjapaja.

Lumme- Standt Kirsi, 2005, Vanhan ihmisen kohtaaminen haastattelutilanteessa. Teoksessa: Ruusuvaara Johanna, Tiittula Liisa (toim.), Haastattelu- tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. (137- 138).

Metsämuuronen Jari, 2008, Laadullisen tutkimuksen perusteet, Metodologia- sarja 4. Jyväskylä: Gummerus.

Mönkkönen Kaarina, Nurro Marjukka, Väisänen Raija, 1999, Sosiaalipedagogiikan käytännön sovellutuksia. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Nivala Elina, 2008, Kansalaiskasvatustieteellinen tutkimus globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnassa, kansalaiskasvatustieteellisen tutkimuksen sosiaalipedagoginen teoriakehitys. Snellman- instituutti A-sarja 24/2008.

- Patrikainen Risto, 1997, Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys luokanopettajan pedagogisessa ajattelussa. Joensuun yliopisto kasvatustieteellisiä julkaisuja, Joensuun yliopistopaino.
- Peltonen Aimo, 1982, Ihminen – Aikamme Kriisi, Ihmiskäsitystä koskeva keskustelu Suomessa vuosina 1975 - 1981. Kristillisen tutkimuslaitoksen monisteita n:o 9. Tampere.
- Poikolainen Jaana, 2002, Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia, Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 182. Helsinki: yliopistopaino.
- Pollari Jorma, Koppinen Marja-Leena, 2010, Ketä kannattaa opettaa? Jyväskylä: Ps-Kustannus.
- Puolimatka Tapio, 2007, Ihmiskäsityksen filosofia ja nuorisokasvatus. Teoksessa Nivala Elina, Saastamoinen Mikko (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto (144).
- Puolimatka Tapio, 1996, Kasvatus ja filosofia. Kirjayhtymä Oy.
- Rastas Anna, 2005, Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa: Ruusuvuori Johanna, Tiittula Liisa (toim.), Haastattelu- tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. (97).
- Rauhala Lauri, 2005, Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ruusuvuori Johanna, Tiittula Liisa, 2005, Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Ruusuvuori Johanna, Tiittula Liisa (toim.), Haastattelu- tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.(17, 24)
- Räikkä Juha, 1994, Muuttuvat arvot. Teoksessa: Pitkänen Pirkko (toim.) Katse kohti tulevaa, Tulevaisuuden suuntaviivoja. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki: Painatuskeskus. (25)
- Räty Tapio, 2004, Lapsen huostaanotto. Teoksessa: J.P. Roos (toim.) Huostaanottokirja. Design Nurmisaari. (23- 25).
- Räty Tapio, 2012, Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Saaranen-Kauppinen Anita, 2014, Sosiaaliset taidot: näkökulmia toimijuuteen ja hyvinvointiin työelämässä. Teoksessa Kuusela Pekka ja Saastamoinen Mikko (toim.) Hyvän elämän sosiaalipsykologia, toimijuus, tunteet ja hyvinvointi.(paikkakunta): UNIPress. (56- 57, 59, 60).
- Siekinen Kirsi, 2007, Syvähaastattelu. Teoksessa Aaltola Juhani, Valli Raine (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodin valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Ps- kustannus. (54- 55).
- Siljander Pauli (toim.), 2000, Kasvatus ja Sivistys. Helsinki: Gaudeamus (9).
- Skinnari Simo, 2004, Pedagoginen rakkaus. Juva: WS Bookwell Oy.

Stevenson Leslie, Haberman David L., 2009 ,Introduction: Rival Theories and Critical Assessments. Teoksessa: Stevenson Leslie, Haberman David L., Ten Theories of Human Nature. New York: Oxford University Press. (7).

Suoninen Eero, Pirttilä- Backman Anna-Maija, Lahikainen Anja Riitta, Ahokas Marja, 2010, Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.

Suoranta Juha, 2002, Kasvatuksellisesti näkeväksi- sivistyksellinen kasvatusajattelu tässä ajassa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, Juvenes Print.

Taneli Matti, 2012, Kasvatus on kasvamaan saattamista - kasvatusfilosofinen tutkimus J.A. Hollon sivistyskasvatusajattelusta. Turku: Väitöstutkimus.

Taskinen Sirpa, Törrönen Maritta, 2004, Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa: J.P. Roos (toim.) Huostaanottokirja. Design Nurmisaari. (13-15).

Varto Juha, 2003, Isien synnit, Kasvatuksen kulttuurinen ja biologinen ongelma. Tampere: Tampere University Press.

Värri Veli- Matti, 2004, Hyvä kasvatus, kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta, Tampere: Tampere University Press.

Wallenius Jorma, 2005, Toivon ylläpitäminen perhekotityön ytimessä. Raportteja 2/2005, Nuorten ystävät ry.

Wilenius Reijo, 1980, Inhimillisen kasvun idea. Teoksessa: Achté Kalle, Anttila Inkeri, von Fieandt Kai, Hartiala Kaarlo, Rainio Kullervo, Seppänen Paavo, Tenkku Jussi, Vikström John, Wilenius Reijo, Ihmisenä olemisen ongelma, yhdeksän tunnetun suomalaisen tiedemiehen puheenvuorot. Studia generalia- esitelmäsarja, Suomen sotilaspsykologinen Seura ry. (51- 52).

Wilenius Reijo, 1978, Kasvatuksen ehdot kasvatusfilosofian luonnos. Jyväskylä: Gummerus

Internet lähteet:

Ammatillisten perhekotien liitto, APKL Ry, 2014. Saatavilla: <http://apkl.fi/apkl-ry/> viitattu: 22.5.2013, 11.4.2014

Ammatillisten perhekotien liitto, Sijaishuolloista, 2014. Saatavilla: <http://apkl.fi/sijaishuollosta/> viitattu: 11.4.2014

Frilander Jenni, 2014, Viekö robotti työsi? – Nämä viisi ammattia häviävät ensimmäisinä ja nämä viisi säilyvät pisimpään, Yle- uutiset.

Saatavilla:http://yle.fi/uutiset/vieko_robotti_tyosi_nama_viisi_ammattia_haviavat_ensimmaisina_ja_nama_viisi_sailyvat_pisimpaan/6872848 viitattu: 3.3.2014

Hirsjärvi Sirkka & Perälä- Luttunen Satu, 1998, Parental Child-rearing Beliefs: Review of Articles in Educational Journals. Saatavilla: <http://link.springer.com/article/10.1007/BF03172996#page-1> viitattu:12.3.2014

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista, 2011/922, Helsinki. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110922> viitattu: 7.4.2014

Lastensuojelulaki, 2007/ 417, Helsinki. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> viitattu: 11.4.2014

Luotola Janne, 2014, Autojen määrä romahtaa – Yle: Älyliikenne vähentää omistamisen tarvetta, Tekniikka&Talous.
Saatavilla:<http://www.tekniikkatalous.fi/Liikenne/autojen+maara+romahtaa+ndash+yle+alyliikenne+vahentaa+omistamisen+tarvetta/a980597> viitattu:15.4.2014

Malinauskas Gedas, 2011, This Child Is Also Mine:A Narrative Approach to the Phenomenon of Atypical Custodial Grandparenthood, Rovaniemi: University of Lapland, Acta Universitatis Lapponiensis.Saavilla:http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/69685/Malinauskas_Doria_Acta_E72.pdf?sequence=1 viitattu: 12.3.2014

Pajarinen Mika & Rouvinen Petri, 2014, Computerization Threatens One Third of Finnish Employment. Etna: Muistiot. Saatavilla: <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Muistio-Brief-22.pdf> viitattu: 3.3.2014

Perhehoitajalaki,1992/312, Helsinki.
Saatavilla:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920312?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perhehoitajalaki#P1> viitattu: 7.4.2014

Perälä- Liuttunen Satu, 2004, Cultural images of a good mother and a good father in three generations. Väitökirja Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/13379> viitattu: 12.3.2014

Preventiivinen perhetyö/ vanhempain kurssit pohjoismaissa, 2014. Saatavilla: <http://www.google.fi/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.sosiaaliportti.fi%2Ffile%2F9030ebf-ba0a-4edf-817f-b11238e52812%2FPreventiivinen%2520perhety&ei=RIJXU7H4LdDV4QT--oCQCw&usq=AFOjCNGxXkYBt0Ejm6l3HoyHKqCYEwPJ-w> viitattu:28.3.2014

Purjo Timo, 2011, Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisyyteen. Eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys elämäntaidollis-eettisen nuorisokasvatuksen perustana. Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/66689> viitattu:12.3.2014

Sosiaaliportti 2014, Lastensuojelun käsikirja. Saatavilla:<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/> viitattu: 10.4.2013

Sosiaaliportti 2014, Lastensuojelun käsikirja, Ammatilliset perhekodit. Saatavilla: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/ammattillisetperhekodit/>

viitattu 10.4.2014

Valtavaara Marjo, 2014, Lapsiperheille tukea uusin menetelmin: Personaltrainereita ja verkkovalmennusta. Helsingin Sanomat.

Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/Lapsiperheille+tukea+uusin+menetelmin+Personal+trainereita+ja+verkkovalmennusta/a1397361910720> viitattu: 14.4.2014

Vehviläinen Maija, 2014, Raportti: Nämä ammatit häviävät ensin Suomesta – onko omasi listalla?

Uusi Suomi. <http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/65587-raportti-nama-ammattit-haviavat-ensin-suomesta-onko-omasi-listalla> viitattu: 17.3.2014

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelu runko

Perustiedot

1. Nainen Mies

2. Missä roolissa toimit työssäsi?
 - a. Pääsääntöisesti paikalla asuva ”vanhempi”
 - b. Ulkopuolelta tuleva aikuinen/ työntekijä

3. Kertoisitko, millainen koulutustausta sinulla on?

4. Kuinka kauan olet työskennellyt ammatillisessa perhekodissa kasvattajana?
n. _____ vuotta

5. Kuinka pitkältä aikaa sinulla on kokemusta kasvattajana toimimisesta?
n. _____ vuosia

6. Ketä tämän ammatillisen perhekodin ”perheeseen” kuuluu?
 - 3.1 Kuinka monta kasvatettavaa ammatillisessa perhekodissanne asuu?

 - 3.2 Tyttöjä _____? Poikia _____?

 - 3.3 Minkä ikäisiä he ovat?

7. Onko tällä ammatillisella perhekodilla jokin erityinen viitekehys?
(viitekehys/ painotusalue)

Kasvatusta koskevat teemakysymykset

Itse kasvattajana

8. Miksi toimit kasvattajana? /Miksi teet tätä työtä?

9. Voisitko kuvailla, millainen olet kasvattajana?

9.1 Luen listan adjektiiveja, mieti rauhassa mitkä näistä kuvaisivat sinua kasvattajana?

Perinteinen, ammatillinen, turvallinen, aikuinen, lempeä, rajat asettava, avoin, tukea antava, kannustava, ajattelemaan haastava, positiivinen, järkkymätön, herkkä, esimerkki

10. Millaiseksi muut kasvattajat luonnehtisivat sinut kasvattajana?

11. Mistä koet kasvatustapojesi olevan peräisin?

Kasvatettava

12. Voisitko luonnehtia ja kuvailla minulle, millainen on kasvatettava?

13. Kuvittele tilanne, jossa kohtaat uuden kasvatettavan, josta et ole saanut mitään ennakkotietoa. Miten kohtaat tällaisen kasvatettavan? Mitä ajatuksia ja tuntemuksia?

Tulevaisuus -yhteenvetokysymykset

14. Millaisena näet tulevaisuutesi kasvattajana?

15. Millaisia kasvatettavia ja millaisia haasteita oletat tulevaisuudessa kohtaavasi?

16. Mitä haasteita oletat kasvatettavien kohtaavan tulevaisuudessa?

16.1 Millaiset ”eväät” kasvatettavalla pitäisi mielestäsi olla pärjätäkseen elämässään?

16.2 Pystytäänkö ammatillisissa perhekodeissa mielestäsi tarjoamaan näitä eväitä kasvatettavalle?

Lopetus

17. Haluatko lisätä jotain edellisiin kysymyksiin tai nousiko mieleesi jokin ajatus, jonka haluat vielä tuoda esille?

18. Millä nimellä haluat minun kutsuvan sinua tutkimusraportissa?

Liite 2.

Haastattelusopimus

Olen Tiia Hartikainen sosiaalipedagogiikan maisteriopiskelija Itä-Suomen yliopistosta, Kuopion kampukselta. Olen tekemässä pro gradu- tutkielmaani ammatillisissa perhekodeissa työskentelevien työstä. Tutkielman tarkoituksena on saada selville millaisia käsityksiä kasvattajilla on itsestään ja työstään. Haastattelut suoritetaan yksilöhaastatteluina, joissa tärkeimmässä roolissa ovat teidän henkilökohtaiset ajatuksenne ja kokemuksenne.

Tutkimushaastattelut ovat luottamuksellisia keskusteluja, jotka nauhoitetaan vain tutkimustyötä varten. Haastattelussa teillä on vapaus olla myös vastaamatta kysymyksiin, mutta vastaaminen on tutkimuksen kannalta suotavaa. Tutkimusaineistoa tulevat tarkastelemaan ainoastaan tutkija ja mahdollisesti ohjaajina toimivat henkilöt. Tutkimustyön jälkeen haastattelutallenteen tuhoetaan, eikä haastateltavien nimiä yhdistetä annettuihin vastauksiin tutkimusraportissa.

Halutessanne voitte olla yhteydessä Pro gradu- tutkielman ohjaajaan professori Juha Hämäläiseen (puh.XXX-XXXXXXX) tai ma. yliopistonlehtori Sanna Rynäseen (puh.XXX-XXXXXXX)

Terveisin:

Tiia Hartikainen

tiaharti(a)student.uef.fi

puh. 040-XXXXXXX

Olen lukenut yllä olevan tekstin, allekirjoitukset:

Liite 3.

Aineiston litteroinnissa käytetyt merkinnät:

(1,0)	Tauot sekunnin tarkkuudella
=	Puhunnokset liittyvät toisiinsa
hh	Uloshengitys
.hh	Sisäänhengitys
j(h)oo	Uloshengitys, sisältää naurua
toi-	sana katkeaa
(-)	Sana, josta ei saatu selvää
(- -)	Pitempi jakso, josta ei saatu selvää
((...))	Litteroijan kommentti

Taulukot

Taulukko1. Kasvattajat

Ikä	Yli 50v	5 haastateltavaa
	Alle 40v	2 haastateltavaa
Ammatillinen tausta	Kaupallinen ala	2 haastateltavaa
	Terveyden- ja hyvinvoinnin ala	3 haastateltavaa
	Sosiaaliala	2 haastateltavaa
	Turvallisuus ala	1 haastateltava
Perhe	Biologiset lapset alaikäisiä	2 haastateltavaa
	Biologiset lapset aikuisia	5 haastateltavaa

Taulukko2. Kasvattajien käsitykset yksilöinä yhteenveto

Kasvattajana	Kasvatettava
<p>Miksi? Syvemältä kumpuava tarve, kasvanut toimintaan</p> <p>Millainen kasvattaja? Itse: Periaatteellinen, tiukka, johdonmukainen, lempeä, pohdiskeleva</p> <p>Kasvatustavat: vanhemmilta</p> <p>Rivien välistä: koulutus värittää ajattelua ja toimintaa</p> <p>Tulevaisuus? Kasvattajana toimiminen jatkuu, epävarmuus</p>	<p>Millainen? Itse: haaste, mahdollisuus, uusi työmaa, kärsii vanhempien erosta, hakee tukea muista saman kokeneista nuorista, vanhempien lellimä, heittopussi</p> <p>Rivien välistä: Kasvatettava objektin asemassa, tekemisen kohteena, ei vastuullinen tilanteestaan</p> <p>Mihin kasvatetaan? Perustaitojen hallintaan, hyvään käytökseen (arvot)</p> <p>Haasteet? Kasvava individualismi, mielenterveyden ongelmat</p>
<p>Yhteenveto: Kasvattajan elää tässä hetkessä, jakaa muiden kasvattajien kanssa samanlaisen ihmiskäsityksen, henkilökohtainen huoli eroperheiden lapsista, koulutuksen värittämä katsanto, kirjaaminen</p>	

Näkee kasvatettavan:
 objektina, joka kärsii vanhempien individualismista, olemuksella on positiivinen ulottuvuus

Taulukko 3.

Kasvattajana	Kasvatettava
<p>Miksi? Sisältä kumpuava tarve toimia kasvattajana</p> <p>Millainen kasvattaja? Itse: Johdonmukainen, tiukka, lempeä, etsii mahdollisuuksia antaa kannustavaa, positiivista palautetta ja näkee tarpeen reflektoida omaa toimintaa, rajat asettava</p> <p>Kasvatustavat: oma perhe, kotikasvatus</p> <p>Rivien välistä: tunnelmaa tarkkaileva, tulkitseva, halu auttaa ja ymmärtää kasvatettavaa, tiedostaa voimavaransa ja ominaisuutensa, hahmottaa kehityskulun kasvattajuudessaan</p> <p>Tulevaisuus? Työikää jäljellä halu tehdä työtä niin kauan kuin terveyttä ja jaksamista riittää</p>	<p>Millainen? Itse: erilaisista taustoista, yksilöitä, ei kykene ilmaisemaan itseään kunnolla, oireilee epätervettä tilannetta perheessä, epäluottavainen, huonosti kohdeltu</p> <p>Rivien välistä: kehitysvaiheen mukainen tulkinta, yhteiskunnan heittopussi, paljon kärsinyt lapsi, jolla kaikki mahdollisuudet</p> <p>Mihin kasvatetaan? Avoimuuteen, hyvään elämään (työhön ja toimeentuloon)</p> <p>Haasteet? Verkostojen luominen ja ylläpito, yhä myöhemmin tehtävät huostaanotot</p>
<p>Yhteenveto: Kasvattajana: Lämmin, tiedostava, refleктоiva, kehityksen tarpeen näkevä, sydämellä työtä tekevä, perusarvoja kunnioittava ja niiden mukaan kasvattava</p> <p>Näkee kasvatettavan: Kaltoinkohdeltuna niin biologisten vanhempien kuin yhteiskunnan taholta, Pystyväinen hyvään elämään</p>	

Taulukko 4.

Kasvattajana	Kasvatettava
<p>Miksi? Jatkumo: työura kesken, nuoret aina lähellä sydäntä</p> <p>Millainen kasvattaja? Itse: roolimalli, jämäkkä, löysiä antava</p> <p>Kasvatustavat: elämäkokemus</p> <p>Rivien välistä: huumorintajuinen, paljon kokemusta ja laajatietämys, tarinan kertoja, vahva arvopohja</p> <p>Tulevaisuus? Kasvattajan tehtävät muuttavat muotoaan, isovanhemman tehtävät kutsuvat</p>	<p>Millainen? Itse: ”roiston alku”, poika, jolla ei miehen mallia, oireilevan pinnan alla herkkä ihminen, kaikista yhteiskuntaluokista, arvojen heikkenemisen ja yhteisön huolenpidon puutteen tulosta</p> <p>Rivien välistä: ongelmien ylisukupolvisuudesta ja yhteiskunnan arvojen heikentymisestä kärsivä</p> <p>Mihin kasvatetaan? Kunnollisia miehiä, katkaisemaan ylisukupolvisuuden kierre</p> <p>Haasteet? Koulutuspaikan saaminen, työelämään</p>

	pääseminen ilman tutkintotodistusta
<p>Yhteenveto: Kasvattajana: Jämäkkä, joka ei pienestä kavahda, kokemuksen kautta tullut vahva usko omaan toimintaan, huolissaan yhteiskunnan arvojen suunnasta, kokee työnsä erittäin palkitsevana Näkee kasvatettavan: Poikana, joka on tuuliajolla, oireilee vanhempien eroa, on pahan pinnan alla herkkä, mutta josta rajoilla ja lempeydellä saadaan hyvä, tuottava kansalainen</p>	

Taulukko 5.

Kasvattajana	Kasvatettava
<p>Miksi? Jatkumo, aiemmin aikuisiin ja yhteisöihin vaikuttamista, näkee lapsuuden merkityksen tämän loppuelämälle Millainen kasvattaja? Itse: pedantti, rajat asettava, keskusteleva, organisoiija, käytännöllinen, roolimalli, vertaa itseään puolisoonsa Kasvatustavat: lapsuuden koti, parisuhde ja oma perhe Rivien välistä: jatkuva valppaus, analysoi tapahtumien kulkua, toisaalta joustava, lempeä Tulevaisuus? Ei välttämättä jatka työiään loppuun kasvattajana, töitä hän katsoo alalla olevan</p>	<p>Millainen? Itse: päätyönä koulun käyminen, alisuorittaja, jolla alhainen sietokyky, ei jaksaa ponnistella asioiden eteen Rivien välistä: kapinoiva, impulsiivinen, passiivinen yksilö, joka aktivoitava, netin viemä Mihin kasvatetaan? asenteiden muutokseen, kunnianhimoa, ylisukupolvisuuden katkaisemiseen, tuottavaan kansalaisuuteen, epämielilyttävyyden sietoon Haasteet? asenteen muuttaminen ja ylisukupolvisuuden katkaisu, kunnianhimon löytäminen</p>
<p>Yhteenveto: Kasvattajana: Ajattelevainen, mahdollisuuksia etsivä, tarkka käytännön toimija, joka alati tunnustelee ilmapiiriä. Tiedostaa uuden aikakauden haasteita: sosiaalinen media Näkee kasvatettavan: Alisuorittajana, joka etsii mukavuutta, jolla mahdollisuuksia, jos löytää kunnianhimon. Vaarana ylisukupolvisuuden jatkuminen, toimentulotuen varaan jääminen</p>	

Taulukko 6.

Kasvattajana	Kasvatettava
<p>Miksi? Sisältä kumpuava tarve toimia, kasvanut ”isoveljeksi” Millainen kasvattaja? Itse: tiukka, vaativa, toisaalta yllättävän joustava, kehittyvä, keskusteleminen, rauhalliseen toimintaan pyrkivä</p>	<p>Millainen? Itse: suoraviivaisia yksilöitä, ei halukas puhumaan, rajaton, kotikasvatuksessa annettu väärällä tavalla oikeuksia Rivien välistä: diagnoosin värittävä tulkinta, heikenneet arvot (normaalius muuttunut), kuvaa erityisesti poikana</p>

<p>Kasvatustavat: poimintoja käytännöistä, jotka kokenut hyväksi</p> <p>Rivien välistä: tilanteen mukaisesti toimiva, aidosti kohtaava, huumorintajuinen</p> <p>Tulevaisuus? Kouluttautumisen tarve, uusia kokemuksia pienemmistä lapsista</p>	<p>Mihin kasvatetaan? Asenteen muuttuminen, omillaan pärjäämiseen, aikuisiin luottamiseen</p> <p>Haasteet? Omillaan pärjääminen ja jatkuvasta ”vastahankaisuudesta” ylipääseminen</p>
<p>Yhteenveto: Kasvattajana: Arjessa toimiva, kehittyvä (toimintaa refleктоiva), turvallinen kasvattaja, hahmottaa kotikasvatuksen arvojen muutoksen</p> <p>Näkee kasvatettavan: Enimmäkseen negatiivinen ja ongelma keskeinen kuva (tilanteen tiedostus), suoraviivaisesti toimiva, epäluottavainen, kotikasvatuksen ja lähiyhteisön kulttuurin vaikutuksen tulos näkyy käytöksessä, kuitenkin kykeneväinen toimimaan rajojen mukaan.</p>	

Taulukko 7.

Kasvattajana	Kasvatettava
<p>Miksi? Sisältä kumpuava tarve toimia, käsitys lapsuuden vaikutuksesta mielenterveyteen, lapsuudessa arkisin keinoin jotain korjattavissa</p> <p>Millainen kasvattaja? Itse: tiukka, oikeudenmukainen, pitkäjänteinen, kehitysvaiheita tarkkaileva, kasvattavan tehtävät tiedostava, huumorintajuinen, Koulutuksen kautta ymmärrys lapsen toiminnalle, tunteet näyttävä, analyysoiva</p> <p>Kasvatustavat: lapsuuden koti ja koulutuksen kautta kriittinen toiminnan ja ajatusten tarkastelu</p> <p>Rivien välistä: toimintansa, menetelmänsä ja käsityksensä tiedostava kasvattaja, hahmottaa pedagogisen ongelman</p> <p>Tulevaisuus? Ei jatka eläkeikään saakka työssä, näkee tärkeäksi tiedon välittämisen ja tilan antamisen nuorille kasvattajille.</p>	<p>Millainen? Itse: viisaita, haavoittuneita ja traumatisoituneita, sisällä lapsi, jonka selviytymiskeinot ovat käytössä, ei pohjimmiltaan ilkeä, tulee jonkin tarpeen kanssa, lapsen rooli ei tiedossa; tarpeet esillä väärällä tavalla, ei hahmota kausaalisuhteita, oireilee perhettä, kuvataan pahemmiksi, kuin mitä ovat</p> <p>Rivien välistä: vääristynyt kuva aikuisten arjesta, monipuolinen käsitys kasvatettavan ongelmien taustasta</p> <p>Mihin kasvatetaan? Perustaitojen osaamiseen, pärjäämiseen, asenteen muutokseen, oikean roolin ja tehtävän löytämiseen, mielenterveyden terveeseen kasvuun, toimimaan terveessä yhteisössä</p> <p>Haasteet? Yhteiskunnan kiristynyt työllisyystilanne, teknologian haasteet, sirpaleinen yhteiskunta</p>
<p>Yhteenveto: Kasvattajana: Toiminnan ja oman roolin kasvattajana monipuolisesti tiedostava osaaaja, joka kokee tarpeelliseksi tulevaisuudessa jakaa käytännön osaamista sekä ajatuksia nuoremmille</p> <p>Näkee kasvatettavan: Traumatisoituneena, suojaavan kuoren alta hahmottuvana pienenä lapsena, joka oireilee perheen ongelmia; roolien epäselvyyttä, vääränlaisia oikeuksia. Aina perheeseen ja vanhempiin sidoksissa</p>	

Taulukko 8.

Kasvattajana	Kasvatettava
<p>Miksi? Jatkumo ja oivallus: henkilökohtainen kokemus nuorten tilanteesta, ajan kypsyys ja mielenkiinnon herääminen</p> <p>Millainen kasvattaja? Itse: rauhallinen (työn kautta vahvistunut, opeteltukin tapa), ohjaava, ei pieniin asioihin puuttuva, omaan toimijuuteen kasvatettavaa kannustava, tarkkaileva, korostaa kehitysvaiheiden etenemistä, aito kuuntelija, yrittäjä sielu</p> <p>Kasvatustavat: omilta vanhemmilta, koulutuksen värittämänä</p> <p>Rivien välistä: huumorintajuinen, kehityksen havaitseva, näkee talouden laskusuhdanteessa myös mahdollisuuksia (kokemusperusta), pohdiskelija</p> <p>Tulevaisuus? Uusi projekti näköpiirissä, innolla eteenpäin menevä</p>	<p>Millainen? Itse: Kehitysvaiheiden saavuttamisen kautta näkevä, laitoshoidosta tuleva nuori, tukea tarvitseva, joka ei kotoa sitä saisi tarpeeksi. Hoidettu, tutkittu, taustoiltaan selvitetty, taustalla mahd. etenemistä hidastava trauma, pärjää lopulta paremmin kuin muut; omaa taidot ja kunnianhimon</p> <p>Rivien välistä: Ongelmista selviämisen jälkeen tie on auki hyvään elämään</p> <p>Mihin kasvatetaan? Tasapainoiseen mielenterveyteen, arjen vastoinkäymisten sietoon, omaan toimijuuteen</p> <p>Haasteet? Työllistyminen, riski syrjäytyä, riski lopettaa yrittäminen jatkuvan negatiivisen tuloksen takia</p>
<p>Yhteenveto: Kasvattajana: Mielenterveyden osaaja, innovatiivinen ajattelija, tulevaisuus suuntautunut</p> <p>Näkee kasvatettavan: Positiivinen kokonaisvire Kehitysvaiheiden saavuttamisen tai saavuttamattomuuden kautta, tasapainoon autettavana nuorena, joka tervehtyyään pärjää elämässä paremmin kuin muut samanikäiset</p>	